

Ilmari Miettunen

NEUVOTELLUT HOIVAISYYDET
Isien perhevapaan käytön perustelut maskuliinisuutta
moninaistamassa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Ilmari Miettunen: "Neuvotellut hoivaisyydet: Isien perhevapaan käytön perustelut maskuliinisuutta moninaistamassa."

Ohjaajat: Katja Repo, Noora Ellonen, Ritva Nätkin, Lina Van Aerschot

Pro Gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimus

Huhtikuu 2023

Tämän tutkielman aiheena ovat suomalaisten isien perhevapaan käytön perustelut. Tarkoituksena on selvittää, miten isät perustelevat perhevapaan käyttöä ja mitkä perustelut ovat yhteydessä perhevapaan pituuteen. Perhevapaan käytön perusteluiden ohella tarkastellaan isien henkilö- ja perhekohtaisia taustamuuttujia, sekä niiden yhteyttä perhevapaan pituuteen. Tutkielman mielenkiinto kohdistuu etenkin siihen, mitkä muuttujat ovat yhteydessä niiden yli kolme viikkoa pidempien perhevapaajaksojen käyttöön, joita isät käyttävät pääasiassa itsenäisesti.

Tutkielman keskeisenä teoreettisena lähtökohtana isien perhevapaan käyttö ymmärretään Judith Butlerin (2006) *performatiivisuuden* käsitettä hyödyntäen aktiivisena maskuliinisuuden uudelleenmäärittelynä. Miesten perhevapaan itsenäinen käyttö ymmärretään osoituksena *hoivaavasta maskuliinisuudesta*, joka rakentuu vastoin Raewyn Connellin (2005) kuvailemaa *hegemonista maskuliinisuutta*.

Tutkielman aineistona käytetään CHILDCARE (tasa-arvon kysymykset varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja lastenhoidon tukien järjestelmässä) -hankkeen vuonna 2019 keräämää kyselyaineistoa. Tutkielmassa käytetty aineisto koostuu 429:stä kyselyyn vastanneesta miehestä, jotka käyttivät perhevapaata. Aineistoa analysoidaan kvantitatiivisin menetelmin frekvenssijakaumia, ristiintaulukointia ja binääristä logistista regressiota hyödyntäen.

Tutkielman tulokset osoittavat, että isien puolisoitten korkeakoulutus sekä isien halu mahdollistaa äidin työhön paluu ja opiskelu ovat yhteydessä aineiston miesten perhevapaan käyttöön ja kasvattavat isien todennäköisyyttä käyttää perhevapaata itsenäisesti. Puolestaan isän korkea asema työelämässä tai yrittäjäisyys sekä halu auttaa äitiä laskivat todennäköisyyttä käyttää perhevapaata itsenäisesti. Siten ne olivat yhteydessä lähinnä lyhyen isyysvapaan käyttöön. Keskeisimpänä johtopäätöksenä aineiston todetaan kuvaavan kahdenlaisia isyyden käytäntöjä, joita perustellaan eri tavoin ja jotka perusteluineen syntyvät keskenään erilaisista arkielämän olosuhteista käsin. Samalla kaikkien isien todetaan perustelevan perhevapaan käyttöä tavoilla, jotka kertovat hoivaisyyden yleistymisestä, mutta vain tietyillä tavoilla. Kaikki isät halusivat viettää aikaa lapsensa kanssa ja ajattelivat vanhemmuuden olevan yhteinen asia. Kuitenkaan näkemykset esimerkiksi siitä, että lastenhoito kuuluisi isille, ei nauti erityistä suosiota aineiston miesten keskuudessa. Näitä tuloksia pohditaan performatiivisesta ja maskuliinisuuden moninaisuutta korostavasta näkökulmasta.

Avainsanat: hoiva, hoivaisuus, isyys, maskuliinisuus, performatiivisuus, perhevapaat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. ISYYDEN MURROS: MUUTTUVA KULTTUURI – PYSYVÄT KÄYTÄNNÖT?	3
2.1. Sukupuolen paluu.....	3
2.2. Uusi mies: hegemonisesta hoivaavaan maskuliinisuuteen.....	4
2.3. Uusi isä: hoivaisuuden kulttuuri ja käytäntö	8
3. HOIVAISSYDEN RAKENTEET: PERHEVAPAAN KÄYTTÖ JA KÄYTÖN KANNUSTIMET SEKÄ ESTEET	13
3.1. Hoivaisuus osana perhevapaajärjestelmää: Suomen pitkä matka pohjoismaaksi.....	13
3.2. Hoivaisät perhevapaalla – ketkä vapaata käyttävät?.....	19
3.3. Miksi isät käyttävät perhevapaata?	24
4. TUTKIMUSASETELMA	30
4.1. Aineisto, rajaukset ja eettisyys.....	31
4.2. Metodologia ja analyysimenetelmät	36
4.3. Muuttujat	40
4.4. Analyysin eteneminen	41
5. ANALYYSI JA TULOKSET: PERHEVAPAAN KÄYTÖN PERUSTEITA JA PERUSTELUITA	43
5.1. Ketkä isät käyttivät perhevapaata?.....	44
5.2. Perustelut ja taustatekijät perhevapaan käytön taustalla.....	46
5.3. Logistinen regressio: aineiston erkanevat perustelut ja arjen olosuhteet	52
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET: AUTTAVAT JA MAHDOLLISTAVAT ISÄT	56
7. POHDINTA: PERHEVAPAAN PERFORMATIIVISET PERUSTELUT JA MASKULIINISUUKSIEN MONINAISTAMINEN	59
7.1. Yhteistä, ei yhtäläistä: maskuliinisuuden ristiriidat	63
7.2. Performatiivisia näkökulmia perhevapaatutkimukseen	65
7.3. Performatiivisuudesta perhepolitiikkaan	69
LÄHTEET	74

1. JOHDANTO

Miehistä, miehisyydestä ja niin myös isyydestä käytävää keskustelua ehkä kaikkein keskeisimmin kuvaa muutos. Niin tieteellisissä keskusteluissa, kuin politiikan ja populaarikulttuurin kentillä nämä kaikki vaikuttavat joltain uudelta. Ei siten, että ne olisi keksitty vastikään vaan, että niiden sisältö on löytänyt uuden suunnan. Puhutaan jopa kriisistä tai murroksesta, jonka lävitse ne ovat käymässä ja jonka toiselta puolen ne nousevat tuhkasta uutena, parempana ja eettisempänä. (Huttunen 2011.) Tällainen uudenlainen isyys jättää taakseen sen mikä mielletään nimellisesti vanhaksi. Uusi ei kuitenkaan onnistu pakenemaan vanhaa, vaan määrittäytyy suhteessa siihen. Se on jotain toista, kapinallista ja vallankumouksellista. Vallankumouksen pyörät ovat kuitenkin pysähtyneet (esim. Hochschild 1990; Esping-Andersen 2009). Huolimatta siitä puhetavasta, jossa nykyisenlainen isyys ja miehuus esitetään historiallisen tasa-arvo kertomuksen Feeniks-lintuna, huolehtivat miehet lapsista selvästi naisia vähemmän (Dermott 2008, 16–18). Isyydestä muotoutuva kuva on väärä, jos sitä tarkastellaan yksinomaan suhteessa menneisyyteen. Isyys tapahtuu nyt. Se tapahtuu arkipäivän käytännöissä ja juuri niiden on oltava mittari sille miltä nykymuotoinen isyys näyttää.

Sen vallankumouksen uudelleenkäynnistäminen, josta Arlie Hochschild (1990) puhui jo ennen vuosituhanteen vaihdetta, on ollut perhepolitiikan listalla jo viimeiset kaksikymmentä vuotta. Perhepolitiikan yhdeksi tärkeimmistä alueista on noussut huoli miesten hoivaosuuden kasvattamisesta ja julkilausuttuina tavoitteina pitkin vuosituhatta tehdyissä perhevapaaudistuksissa ovat olleet sukupuolten tasa-arvoa peräänkuuluttavat ja työvoimapolitiittiset aiheet. (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste 2016.) Miesten lisääntyvä hoiva ei kuitenkaan ole tapahtunut eikä voi tapahtua ilman muutoksia maskuliinisuudessa, jota kohtaan tutkimus on edellisten lisäksi osoittanut kasvavaa kiinnostusta. Sukupuoli ympäröikin lähes kaikkea hoivaan liittyvää. Ne ovat niin tiukasti yhtä, että niitä on hankalaa ja tarpeetonkin erottaa toisistaan. Vallankumouksen käynnistäminen ilman vastaavaa vallankumousta sukupuolella onkin turhaa. Osuvasti 1990-luvulla yhtä aikaa Arlie Hochschildin hoivaa koskevan vallankumouksen kanssa, omaa juuri sukupuoleen liittyvää vallankumousta muotoili feministifilosofi Judith Butler (2006).

Butlerin käsitys sukupuolen muotoutumisesta performatiivisesti *tekemällä*, luonnollisena tosiasiana ilmaistun *olemisen* sijaan, toimii tämän tutkielman teoreettisena näkökulmana perhevapaan käyttöön. Miesten hoivakäytännöt ja siten myös perhevapaan käytön tavat ymmärretään sukupuolen aktiivisen määrittelyn merkityksessä sukupuolta tuottavana toimintana. Kuitenkin tätä tekemistä rajaavat myös erityiset pakottavat normit. Tietyt tavat tehdä sukupuolta ja vanhemmuutta ovat – virheellisesti –

luonnollisempia ja hyväksytympiä kuin toiset. Tässä tutkielmassa tämä normatiivisuus ymmärretään edelleen toisen sukupuolen teoreetikon, sosiologi Raewyn Connellin (2005) *hegemonisen maskuliinisuuden* kautta. Myös tällainen maskuliinisuus on kuitenkin tehtyä ja tuotettua ja siten se on myös muutettavissa, joskaan ei välttämättä millään poliittisilla päätöksillä, mutta ainakin käytännössä toimimalla näitä normeja vastaan ja niitä häiriten (Roman-Lagerspetz 2008, 176–177, 181; 2018).

Tutkielman aiheena on miesten perhevapaan käyttö ja tarkemmin ne perustelut, joilla miehet perhevapaan käyttöä perustelevat. Tarkoituksena on tarkastella perhevapaan käytön perusteluiden yhteyttä perhevapaan pituuteen ja löytää sellaisia perusteluja, jotka ovat yhteydessä perhevapaan itsenäiseen käyttöön. Tässä tutkielmassa *itsenäiseksi perhevapaaksi* ymmärretään ne perhevapaajakset, jotka mahdollistavat isien osallistumisen lasten hoitamiseen itsenäisesti ja ilman äidin läsnäoloa. Näiden perhevapaajaksojen ymmärretään koskettavan sukupuolten välistä työnjakoa, mutta lisäksi myös maskuliinisuuden aktiivista uudelleenmäärittelyä. Näiden perhevapaajaksojen kautta toteutettujen isyyden käytäntöjen mielletään toistavan sellaista miehisyttä, joka asettuu vastaan hegemonista maskuliinisuutta.

Perusteluiden ohella tarkastellaan myös, mitkä muut isien arkielämän olosuhteisiin, kuten työhön, talouteen ja perheeseen laajemmin liittyvät tekijät ovat yhteydessä perhevapaan itsenäiseen käyttöön. Laajemmin tutkielman mielenkiinto kohdistuu siihen, miten erilaiset maskuliinisuudet tulevat perhevapaan käytön ja sen perustelujen kautta tuotetuiksi suhteessa ympäröivän maailman kanssa, eli siihen, mitä maskuliinisuuksia isät toistavat hoivakäytäntöjä perustellessaan. Tutkielmassa käytetään määrällisiä tutkimusmenetelmiä, jotka eivät salli pitkälle meneviä tulkintoja siitä, miten miehet maskuliinisuutta perhevapaalla rakentavat, joten tämä kysymys ohjaa ennemminkin tutkielman yleisempää pohdintaa.

Tutkielma aloitetaan teoreettisella katsauksella sukupuoleen ja maskuliinisuuteen sekä näiden ja hoivan väliseen yhteyteen. Toisessa teoreettisessa osassa tarkastellaan puolestaan aiemman perhevapaatutkimuksen empiirisiä tuloksia ja sitä, mitkä kaikki tekijät voivat olla tekemisissä isien hoivakäytäntöjen kanssa. Empiirisessä osiossa esitellään käytetyt tutkimusmenetelmät, aineisto ja esitellään tutkimuksen tulokset. Lopuksi tuloksista esitellään aiempaan tutkimukseen vedoten myös johtopäätöksiä sekä pohditaan niitä osallistuen perhe- ja perhevapaatutkimuksen, mutta myös sukupuolentutkimuksen, erityisesti kriittisen miesten- ja maskuliinisuuksien tutkimuksen keskusteluihin.

2. ISYYDEN MURROS: MUUTTUVA KULTTUURI – PYSYVÄT KÄYTÄNNÖT

Seuraavassa käsitellään sitä murrosta, jonka isyyden ainakin väitetään käyneen läpi ja jonka myötä isyydestä sekä miehisyydestä on mahdollista puhua uutena tai ainakin erilaisena suhteessa johonkin sitä edeltäneeseen. Ensiksi avataan keskustelu siitä, millainen murros tai vallankumous oikein on kyseessä. Toiseksi avataan hieman teoreettisemmin maskuliinisuutta ja yrityksiä määritellä sitä uudelleen. Lopuksi tavoitteena on ymmärtää mikä on tämän murroksen läpi kulkenut ”uusi isä” ja mitä se käytännössä tarkoittaa.

2.1. Sukupuolen paluu

Ennen 1980- ja -90 lukujen sosiaalipolitiikkaa sukupuolinäkökulmasta tarkastelleita tutkijoita sosiaalipolitiikassa oli vuosikymmeniä eletty siinä käsityksessä, ettei hyvinvointivaltiolla ole mitään tekemistä sukupuolen kanssa. Sittenkin hyvinvointivaltion ja varsinkin julkisten palveluiden on nähty olevan tärkeitä etenkin naisille. (Eräsaari 2010.) Osansa tästä kritiikistä sai muun muassa Esping-Andersenin (1990) vaikutusvaltainen hyvinvointivaltioiden regiimateoria. Kritiikin mukaan teoria ei ole teollistumisen ja luokkien välisten valtasuhteiden lisäksi onnistunut kiinnittämään riittävästi huomiota perheen sisäisiin valtasuhteisiin. Osana tätä kritiikkiä on kiinnitetty huomiota myös siihen, kuinka ideologiset rakenteet muokkaavat naisten elämiä ja arvottavat kotona tehtävää palkatonta hoivatyötä, jota tekevät pääasiassa naiset. (Sainsbury 1994, 151–152; Lewis 1998, 230; Leira 2002.)

Kritiikin pohjalta on muotoiltu Esping-Andersenin teoriaa täydentäviä typologioita. Ne jakavat hyvinvointivaltioita hieman eri nimityksin malleihin, joista ensimmäiset painottavat ydinperhettä, miesten työssäkäyntiä ja naisten tarjoamaa hoivaa. Toiseksi on tunnistettu malleja, jotka perustuvat ennemminkin kahden vanhemman tasavertaiselle työnjaolle ja joissa mieselättäjän rooli on vähintäänkin heikompi. Lisäksi osa typologioista tunnistaa myös näiden väliin sijoittuvia muotoja. Huolimatta nimityksistä, Pohjoismaiden on katsottu kuuluvan typologioissa sille laidalle sijoittuvaan malliin, jossa vanhemmat ovat vähintään näennäisesti yhtä lailla vastuussa lasten hoidosta ja perheen toimeentulosta. Puolestaan maat kuten Iso-Britannia ja Irlanti ryhmittyvät toiseen ääripäähän, jossa miesten ja naisten välillä vallitsevat selkeät erot elatus- ja hoivavelvollisuuksissa. (Sainsbury 1994; Lewis 1998.) Ajatus miesten ja naisten tasavertaisuudesta perheen työnjaossa on laajalti hyväksytty: miesten osallistumista hoivaan pidetään yhtä arkipäiväisenä kuin naisten työssäkäyntiä. Kuitenkin, vaikka isien osallisuus lasten hoivasta on viime vuosikymmenen aikana kasvanut, epäsuhta yleisen ajattelumallin ja käytännön välillä on selkeä (Dermott 2008, 16–18). Huolimatta isien alati

lisääntyvästä osuudesta lasten hoivaajina, jää se hoitamiseen käytetyllä ajalla ja perhevapaan käytöllä mitattuna itsepintaisesti jälkeen naisten vastaavasta osuudesta (Duvander & Lammi-Taskula 2011, 49; Ylikännö, Pääkkönen & Hakovirta 2015).

Tähän liittyen Arlie Hochschild (1990) on puhunut *pysähtyneestä vallankumouksesta*. Hän on muotoillut sen tarkoittavan sitä, kuinka naisten osallistuminen on lisääntynyt perinteisesti maskuliinisina pidetyillä elämän osa-alueilla kuten palkkatyössä, mutta miesten vastaavaa osallisuus elämän feminiinisillä osa-alueilla, kuten lasten hoivassa on erityisen puutteellista. Rakenteellisten lasikattojen rikkoutuessa, sukupuolten välisen epätasa-arvon kaventuminen on tarkoittanut lähinnä naisten tasa-arvoistumista. Vastaava kehitys miesten osalta on kuitenkin ollut erityisen hidasta. Sukupuolen vallankumous sen suhteen, mikä mitäkin sukupuolta edustavalle on sopivaa, on siis pysähtynyt tai jopa täysin kesken. Rakenteellisten esteiden sijasta kulttuurisesti juurtuneet käsitykset onkin ymmärretty esteiksi miesten mahdollisuuksille astua feminiiniseksi mielletyille elämän osa-alueille. Tämän mahdollistamiseksi, maskuliinisuutta on enenevässä määrin pyritty määrittelemään uudelleen. Samalla on virinnyt keskustelu siitä mitä on olla mies ja mikä kaikki miehenä olemisen tavoille on mahdollista. (Friedman 2015.)

Feministinen sosiaalipolitiikka 80- ja 90-luvuilla toi sukupuolen osaksi keskusteluja hyvinvointivaltiosta. Usein keskustelut sukupuolesta ovat kuitenkin koskettaneet lähinnä naisten asemaa. Näitä keskusteluja väheksymättä, hyvinvointivaltio ja etenkin perhevapaajärjestelmä tulee kuitenkin ymmärtää merkitykselliseksi myös miehille ja miehenä olemisen tavoille. Sukupuolen voisi ajatella palaneen sosiaalipolitiikan keskiöön, jos se sieltä mihinkään ehti kadota. Vähintään kuitenkin huomio on laajentunut naisista koskettamaan uudella tavalla myös miehiä. Tavoite vallankumouksen uudelleenikäynnistämiseksi on tullut osaksi sosiaalipolitiikkaa. Miehistä on uudella tavalla tullut hyvinvointivaltion harjoittaman perhepolitiikan kohteita, mutta mikä on tämä ”uusi mies” jonka hyvinvointivaltio synnyttää, vai onko sellaista olemassakaan?

2.2. Uusi mies: hegemonisesta hoivaavaan maskuliinisuuteen

Hochschildin (1990) kuvaaman pysähtyneen vallankumouksen voinee kuvailla myös niin, että harppausta ”vanhasta” miehisydestä ”uuteen” ei ole tehty kokonaan. Tällainen uusi miehisyys voinee tarkoittaa lähes mitä vain, mutta jos on olemassa jokin uusi mies, on oltava myös jotain, johon verrattuna se on uutta. Tätä ajatellen on ymmärrettävä, mitä sosiologi Raewyn Connell (2005) tarkoittaa puhuessaan *hegemonisesta maskuliinisuudesta*. Kriittisen miesten ja

maskuliinisuuskäsitteiden tutkimuksen saralla vaikutusvaltainen käsite on velkaa Antonio Gramscin (1891–1937) marxilaiselle ajattelulle. Gramscian mukainen ymmärretty *hegemonia* tarkoittaa hallitsevan luokan keinoja pitää yllä valtarakenteita ja itse määrittämäänsä johtavaa asemaa yhteiskunnassa. Tämä tapahtuu järjestämällä yhteiskunnan instituutiot tavalla, jotka vaikuttavat ”luonnollisilta”, ”normaaleilta” sekä ”tavallisilta”. Connellin hegemonisen maskuliinisuuden määritelmä vastaa puolestaan sitä sukupuolen harjoittamisen tapaa, joka oikeuttaa sukupuolten välisiä epätasa-arvoisia valta-asetelmia ja takaa miesten hallitsevan aseman yhteiskunnassa. (Connell 2005, 77; Maskalan 2016, 391.)

Connell ei hegemonisesta maskuliinisuudesta puhuessaan tarkoita sen olevan vallitseva maskuliinisuuden muoto tilastollisessa merkityksessä. Käsite ei varsinaisesti kuvaa mitään todellista maskuliinisuutta vaan kulttuurista useimpien – ellei kaikkien – miesten saavuttamattomissa olevaa ihannetta. Vaikka kaikki miehet eivät yllä hegemonisen maskuliinisuuden asettamiin odotuksiin se mielletään normatiiviseksi miesten käytöstä ohjaavaksi malliksi. Siten käsite kiinnittää huomiota sukupuolten välisten valta-asetelmien lisäksi siihen, että kaikki maskuliinisuudetkaan eivät ole keskenään samanarvoisia. Connell puhuu maskuliinisuudesta ennen kaikkea monikossa kuten hänen pääteoksensa *Masculinities* (1995) otsikkokin antaa ymmärtää. Kuitenkin kaikki mahdolliset maskuliinisuudet ovat jossain suhteessa kaikkein suurinta arvostusta nauttivaan hegemonisen maskuliinisuuden ideaaliin. Hegemonisessa maskuliinisuudessa ei olekaan kyse mistään yhdestä vallitsevasta miesten luokasta. Kaikkien miesten nähdään hyötyvän hegemonisen maskuliinisuuden puitteissa tapahtuvasta yleisestä naisten ja muiden maskuliinisuuksien alisteisuudesta. (Connell 2000, 10–11; Connell & Messerschmidt 2005, 832; Messerschmidt 2012, 58.)

Feministifilosofi Judith Butlerin (2006) teoria sukupuolen performatiivisuudesta tarjoaa teoreettisen näkökulman maskuliinisuuden uudelleenmäärittelyyn. Kuten Connellille, myös Butlerille sukupuoli näyttäytyy tiukkojen normien rajaamana. Butlerille kaikki sukupuoleen normatiivisesti liitetyt ja luonnolliseksi väitetyt seikat eivät kuitenkaan ole asioiden todellinen tila. Performatiivisesti käsitettynä sukupuoli on nimittäin ennemminkin jotain mitä henkilö *tekee*, kuin *on* (Rossi 2017a, 32–34; Rossi 2017b). Tämä tekeminen tapahtuu esimerkiksi ajattelu- ja puhetaipojen kautta, diskursiivisesti ja elein. Nämä loputtomasti *toistetut* teot, tulevat raskaiden ja pakottavien normien kautta ymmärretyksi esimerkiksi feminiinisinä tai maskuliinisina, sen sijaan, että niitä ilmaistaisiin olemuksellisina sisältä kumpuavina asioina. (Butler 2004, 41–42; Rossi 2017a, 32–33.) Tällä tavoin sukupuoli muodostuu ”juuri niillä ilmauksilla, joiden sanotaan olevan seurausta siitä” (mt. 2006, 80) eikä suinkaan niin, että kaikkia sukupuolittuneesti ymmärrettyjä asioita edeltäisi jokin aito ja oikea

sukupuoli-identiteetti. Tosin sanoen, lukuiset sukupuolittuneesti ymmärretyt teot, kuten miesten jättäytyminen lasten hoivasta ja omistautuminen palkkatyölle, eivät ole seurausta siitä, että he olisivat miehiä, vaan tällaisen toiminnan annetaan ymmärtää olevan miehistä ja se selitetään sillä normatiivisesti.

Butler tiivistää performatiivisuuden käsitteen seuraavasti: ”jos sukupuolen ominaisuudet eivät olekaan ekspressiivisiä, ilmaisevia, vaan performatiivisia, tuottavia, nuo ominaisuudet itseasiassa muodostavat sen identiteetin, jota niiden sanotaan ilmaisevan tai paljastavan. (...) Jos sukupuolen tunnuspiirteet ja teot, ne monenlaiset tavat, joilla keho näyttää ja tuottaa kulttuurisen merkityksensä, ovat performatiivisia, niin ei ole mitään ennalta olevaa identiteettiä, jonka mukaan tekoa tai ominaisuutta voitaisiin mitata.” (mt. 2006, 236.) Siispä jos sukupuolittuneesti ymmärretyt teot, kuten lasten hoiva ja perhevapaa, eivät ilmaise niitä edeltävää identiteettiä vaan tuottavat sen identiteetin, jota niiden väitetään ilmaisevan, ei ole myöskään mitään ennalta määrättyä syytä nimittää hoivaamista juuri naiseuteen tai työntekoa juuri mieheyteen kuuluvana asiana.

Performatiivisesti rakentuvan sukupuolen ymmärretään tällä tavoin olevan siten konventioihin sidottua niin, että sukupuolta toistetaan niihin mukautuen tai niitä vastaan. Samalla performatiivisuus mahdollistaa kuitenkin myös muutoksen. (Rossi 2017a, 34; Rossi 2017b.) Jos sukupuoli alun alkaenkin on jotain, jota tehdään, joka ei ole luonnollista ja sisältä kumpuavaa, ei myöskään ole rajoja sille, miten sitä voidaan toistaa. Näin sukupuoli aukeaa mahdollisuuksille *toistaa toisin*. Toisin toistaminen osoittautuu myös oivalliseksi välineeksi maskuliinisuuden uudelleenmäärittelyn kannalta. Toisin toistamisen kautta ajateltuna hegemoninen maskuliinisuus muodostaa sen pakottavan normatiivisen taustan, jota vastaan sille vaihtoehtoista maskuliinisuutta toistetaan. Toisin toistamisen kautta performatiivisuuden käsitteen vallankumouksellinen poliittisuus tulee ymmärretyksi yleisemminkin (Rossi 2017b, 90). Butlerille se on eräänlaista häirintää, vääristämistä, ”väärin tekemistä” tai parodiaa. Tästä hän käyttää esimerkkinä dragia tapana, jossa feminiiniset ja maskuliiniset piirteet yhdistyvät samassa henkilössä. (Butler 2006, 230–231, 246–247; Roman-Lagerspetz 2008, 181; Rossi 2017a, 38; Roman-Lagerspetz 2018.)

Siinä missä Butlerin performatiivisuus mahdollistaa muutoksen, Connellin teoria on saanut kritiikkiä sen deterministiseksi kuvailtavasta suhtautumisesta, joka jättää miesten oman toimijuuden liiaksi huomiotta (Beasley 2008, 88–89; Christensen & Jensen 2014; Waling 2019). Mikäli kaikki miehet ovat osallisia ja hyötyvät naisten ja muiden maskuliinisuuksien alisteisuudesta, Connellin teoria ei erityisen hyvin onnistu selittämään esimerkiksi niiden vaihtoehtoisten maskuliinisuuksien

esiintymistä, joiden usein paikannetaan tapahtuvan pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa. Pohjoismaiden onkin ajateltu onnistuneen varsin hyvin sellaisten maskuliinisuuksien tuottamisessa, jotka eivät ainakaan suoraan osallistu patriarkaalisen järjestyksen ylläpitoon. (Christensen & Jensen 2014.) Maskuliinisuus tuskin onkaan miesten ulkopuolinen ja määräävä voima siten, että tietynlainen toiminta olisi seurausta vain tietynlaisesta maskuliinisuudesta. Ennemmin se tulisi ymmärtää yhdessä ympäröivän maailman kanssa rakennettuna prosessina. (Waling 2019.) Performatiivinen näkökulma asettaa miehet siten itse vastuuseen omasta toiminnastaan, niin hyvässä kuin pahassakin. Miehitä tuskin tulee odottaa suurta marssia elämän feminiinisille osa-alueille kuten hoivan pariin, mikäli heidän ei maskuliinisuutta tuottavina toimijoina tunnusteta olevan vastuussa hoivaa ja sukupuolta koskettavasta vallankumouksesta. Maskuliinisuuden yhteydessä voisikin olla mahdollista ajatella toisin toistettua moninaisempaa maskuliinisuutta, joka voisi olla jopa ”edistyksellinen poliittinen identiteetti” (Rossi 2017a, 22–23).

Erääksi tällaiseksi näkökulmaksi, jossa maskuliinisuus tulee toistetuksi toisin ja edistyksellisillä tavoilla, on ehdotettu *hoivaavan maskuliinisuuden* käsitettä. *Hoivaava maskuliinisuus* hylkää hegemoniselle maskuliinisuudelle tyypillisen ylivallan ja aggressiivisuuden sitä ajavina voimina. Niiden sijaan se sisällyttää miehisyteen hegemonisen maskuliinisuuden kanssa vastakkaisia arvoja, jotka on totuttu liittämään ennemminkin naiseuteen. Tällaisia ovat esimerkiksi hoiva, affektiivisuus, tunteellisuus, relationaalisuus sekä keskinäisriippuvuus. Näin sen on ajateltu muodostavan myös keskeisen väylän kohti sukupuolten välistä tasa-arvoa. Hoivaava maskuliinisuus on tiukasti juurtunut käytäntöön ja juuri käytännössä tapahtuvan hoivaamisen kautta miesten ymmärretään kehittävän käsityksen hoivaavasta maskuliinisuudesta, joka hylkää hegemonisen maskuliinisuuden mukaisen käsityksen hoivasta naiseuteen kuuluvana ja siten alisteisena asemana. (Scambor ym. 2014; Elliot 2016.)

Hoivaavan maskuliinisuuden tapauksessa huomio kiinnittyy sukupuoleen, ei sisäsyntyisenä, vaan tuotettuna identiteettinä. Siinä hoivaaminen käsitetään asiana, jonka niin miehet kuin naisetkin voivat oppia käytännössä sen sijaan, että se olisi sisäsyntyisesti biologiaan pohjautuen erityisesti naisellista (Elliot 2016, 256–257). Käytännön hoivatyön onkin ajateltu muuttavan miesten maskuliinisuutta ”pehmeämmäksi” ja tämän muutoksen haastavan myös hoivatyön sukupuolittuneen jakautumisen (Hanlon 2012, 209). Hoivaavan maskuliinisuuden syntyminen käytännön hoivaamisen kautta vaikuttaa olevan myös empiirisesti perusteltavissa. Isäksi tuleminen äitien kanssa samankaltaisilla tavoilla, eli syventymällä vanhemmuuteen kokoaikaisesti ilman työelämän velvoitteita, on nähty kehittävän miesten käsityksiä itsestään äidin kanssa tasavertaisina vanhempina (Rehel 2014). Lisäksi

sen on nähty kehittävän miesten kykyä solmia tunnesiteitä muihin sekä tarkoittavan miesten suurempaa arvostusta lastenhoitoa kohtaan (Lee, Lee & Liu 2018). Myös juuri itsenäisesti käytettävän perhevapaan myötä, isien on nähty liittävän hoivaamisen osaksi omaa identiteettiään ja kehittävän käsityksen maskuliinisuudesta, joka sisällyttää hoivaamisen osaksi miehenä olemisen mahdollisuuksia (Brandth & Kvande 2018; Beglaubter 2021).

Hoivaaminen käytännössä toteutuessaan siten myös näyttää todellisuudessa kehittävän käsityksen hoivaavasta maskuliinisuudesta, jossa perinteisesti miehille saavuttamattomissa olevien piirteiden sisällyttäminen maskuliiniseen identiteettiin on mahdollista. Tästä syystä miesten hoivaamisen tukemisen on ajateltu olevan toimiva sukupuolten välistä epätasa-arvoa koskeva väliintulo ”miesten muuttamiseksi” (Morrell & Jewkes 2011; Elliot 2016, 254; ks. myös Hanlon 2012, 209). Perhevapaaajrjestelmän näkökulmasta merkityksellisiksi tulevat siten juuri ne perhevapaan muodot, jotka mahdollistavat miesten itsenäisesti ja kokoaikaisesti harjoittaman hoivan. Kuitenkaan kaikki keinot miesten saattamiseksi perhevapaan piiriin eivät ole samanarvoisia, sillä esimerkiksi osa-aikaisen perhevapaan on nähty edistävän ennemminkin vaillinaista isyyttä ja asemaa toissijaisena vanhempana (Brandth & Kvande 2016).

Seuraavassa kappaleessa maskuliinisuutta tarkastellaan lähemmin isyyden näkökulmasta. Käsittely koskettaa ensiksi sitä, miten ”uudet” hoivalle avoimet maskuliinisuuden käsitykset näkyvät isyyttä ympäröivässä kulttuurissa ja siihen liittyvissä puhetavoissa. Toiseksi käsitellään puolestaan sitä käytäntöä, joka edellä todettiin niin instrumentaaliseksi hoivaavien maskuliinisuuden toteutumisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta.

2.3. Uusi isä: hoivaisyyden kulttuuri ja käytäntö

Hegemonisesta maskuliinisuudesta puhuttaessa, isyys liitetään ajatukseen tunteellisesti etäisestä isästä, jonka halujen oletetaan suuntautuvan lähinnä perheen elättämiseen. Tässä yhteydessä feminiinisinä pidetyt elämän osa-alueet, kuten hoiva ja tunteellisuus ovat isiltä tiukasti suljettuja ja näillä sopimattomaksi katsotuilla alueilla toimiminen rankaistavaa (Donaldson 1993, 645, 650; Friedman 2015, 147). Hoiva näyttäytyy lähtökohtaisesti naisellisena ja siten alisteisena asemana, jonka piirissä toimiminen tarkoittaa samalla perinteisestä miehisestä ylivallassa luopumista. Hoiva on myös jotain, jossa miesten väitetään olevan synnynnäisesti huonoja, toisin kuin naisten. (Hanlon 2012; ks. myös Elliot 2016, 254.) Hegemonisen maskuliinisuuden muotoilema isyys näyttää kiistämättä yhteensopivammalta sellaisten perhemallien kanssa, joissa hoivaan ja elatukseen liittyvät

velvollisuudet ovat sukupuolittuneesti selkeän eriytyneitä. Sen sijaan sellaisia kahden työssäkäyvän elättäjän perhemalleja, jotka useimmin paikannetaan Pohjoismaihin, hegemonisen maskuliinisuuden mukainen isyys näyttää kuvaavan heikommin (Christensen & Jensen 2014).

Hegemonisen maskuliinisuuden mukaisen isyyden haastaneisiin isyyden tapoihin on miesten- ja maskuliinisuuksien tutkimuksessa englanniksi viitattu käsitteellä *new fatherhood* tarkoittaen yleistyviä ihanteita ja käytäntöjä, joiden myötä isät ovat tulleet osalliseksi perheen ja lasten hoivasta. Isyyttä ja miehisyyttä sekä niiden läpikäymää muutosta joksikin ”uudeksi” koskettanut keskustelu virisi 1970-luvulta lähtien Pohjoismaissa sekä anglo-saksisessa maailmassa. Ajatellun muutoksen myötä isien käsitetään tulleen uudella tavalla osalliseksi perheen sisäisestä intiimiydestä, ja kehityksen nähdään samalla johtavan myös sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen. Nykyhetkestä katsottuna nykymuotoinen isyys ajatellaan perustavasti erilaisena verrattuna sitä edeltäneisiin isyyden muotoihin, ja sellaisena se sisältää kertomuksen isyydessä ja maskuliinisuudessa tapahtuneesta murroksesta. Siinä missä hoivaaminen yksinkertaisesti ei aikaisemmin olisi ollut sovitettavissa miehisyyteen, nykyisin isyys esitetään sellaisessa muodossa, jossa naisellisena käsitetty hoivaaminen ja siihen liittyvä tunteellisuus onnistutaan yhdistämään maskuliinisen identiteetin kanssa ilman miehisen aseman menettämistä. (Aalto 2004; Huttunen 2014, 178–179; Kekäle & Eerola 2014, 25–29; Johansson & Andreasson 2017, 7.)

Isyystutkimuksessa onkin katsottu sopivaksi ottaa käyttöön *hoivaisyyden* käsite kuvaamaan sellaisia isänä olemisen tapoja, joiden taustalta on tunnistettavissa *hoivaavan maskuliinisuuden* mukainen käsitys hoivasta miehuuteen sovitettavana toimintana. Tarkoituksena on ollut tunnustaa miesten tekemä hoivatyö sekä muuttaa niitä rakenteellisia esteitä, jotka vaikeuttavat hoivan tuomista osaksi miesten jokapäiväisiä käytäntöjä. (Lewington, Lee & Sebar 2021, 585.) Eri yhteyksissä hoivaisyyden kanssa läheisinä käsitteinä on käytetty myös *intiimin isyyden* (Dermott 2008) sekä *kunnollisen isyyden* (Eerola & Mykkänen 2015) käsitteitä.

Hoivaisuus vaikuttaa kuvailevan onnistuneesti ainakin kulttuurisesti jaettua viitekohtaa siitä millaiseksi moderni isyys mielletään. Tähän liittyen Eerola & Huttunen (2011) puhuvat ”uuden isyyden metanarratiivista” tarkoittaen sillä käsitystä isyydestä, jossa esimerkiksi hoivaaminen, osallistuminen, vastuullisuus ja vastuun jakaminen ovat tulleet normatiivisesti hyväksytyiksi ja miehiltä odotetuiksi piirteiksi liittyen vanhemmuuteen. Huolimatta siitä kuvailevatko isät omaa vanhemmuuttaan tiukasti sen mukaiseksi, tunnustetaan se vallitsevaksi isyyden muodoksi, johon oma identiteetti isänä on mahdollista suhteuttaa. Jopa silloin kun kuvataan ”uudelle isyydelle” vastakkaista isyyttä, hoivaaminen onnistuu yhdistymään miehisen identiteetin kanssa. Tällainen isyyden kulttuuri,

jossa hoiva saa keskeisen aseman elatusvelvollisuuden korostumisen sijasta, vaikuttaakin alati valtavirtaistuvalla kehityskululla. (Eerola 2015; Eerola & Mykkänen 2015.)

Kuitenkin, silloin kun tällainen metanarratiivi on saatavilla, isyyttä on mahdollista kuvata hoivaavaksi, vaikka varsinaiset hoivakäytännöt vaihtelevat mitä moninaisimmilla tavoilla. Tällaiset puhutavat liittyvätkin myös vallankäyttöön, sillä jopa niiden isien, jotka sitoutuvat työhön sekä perheen elättämiseen on havaittu kykenevän tulkitsemaan hoivakäytäntöjään hoivaaviksi ilman mitään varsinaisia käytännön muutoksia. Tällä tavoin myös epätasa-arvoinen työnjako ja siihen liittyvät valtasuhteet jäävät koskemattomiksi. (Cannito 2020.) Vaikka lukuisia erilaisia isyyksiä on mahdollista kuvata perustavasti erilaisiksi perinteisistä hegemonisista isyyden malleista, on kyse nimenomaisesti niiden samojen hegemonisten valta-asetelmien ylläpidosta, mikäli hoivaisyyden kulttuurisen kerronnan ohella ei pidetä kiinni sen mukaisten hoivakäytäntöjen toteutumisesta. Täten hoivaisyyttä onkin ajateltu myös itseasiassa hegemonisen maskuliinisuuden laajentumisena uusille alueille kuin varsinaisesti minään uutena isyytenä (Hunter, Riggs & Augustinious 2017).

Uuden hoivalle avoimen isyyden kulttuurisen mallin paikkansapitävyyttä onkin osassa tutkimuksia kyseenalaistettu (esim. Wall & Arnold 2007; Gregory & Milner 2011). Silti Pohjoismaat paikannetaan useimmiten ”isäystävällisiksi” maiksi, joissa hoivaisyyden kulttuuri on voimissaan ja joissa hoivaavien patriarkaalisesta järjestyksen ylläpidosta pidättäytyvien maskuliinisuuksien tuottaminen luetaan perhepolitiikan ansioiksi (Christensen & Jensen 2014). Niissä miesten itsenäisiä hoivakäytäntöjä on pidetty ehtona tasa-arvoiselle vanhemmuudelle ja miesten osallisuuden kasvattaminen on tunnustettu yhdeksi perhepolitiikan tärkeimmistä tehtävistä (Kellokumpu 2007; Eydal, Gislason, Rostgaard, Brandth, Duvander & Lammi-Taskula 2015; Johansson & Andreasson 2017, 7–8). Hoivaisyyden kulttuurinen valtavirtaistuminen ei silti Pohjoismaissaakaan tarkoita, että kaikki isät tai välttämättä edes enemmistö isistä toimisi sen mukaisesti.

Miesten asenteiden tällaisia hoivalle avoimia isyyden malleja kohtaan nähdään tutkimuksessa kyllä muuttuneen alati myönteiseen suuntaan ja isien havaitaan yhä enenevässä määrin haluavan hoitaa lapsiaan sekä olevan kiinnostuneita perhe-elämästä (Scambor ym. 2014). Samalla myös tällaisiin isyyden malleihin samaistuvien isien on todennäköisemmin havaittu osallistuvan lastensa hoivaan, kuin hegemonista maskuliinisuutta myötäilevien isien (Petts, Shafer & Essig 2018). Empiiriset todisteet muutoksen ulottumisesta isien hoivakäytäntöihin ovat kuitenkin siltä osin puutteellisia, että isien arkipäivän käytännöt eivät vastaa kulttuurista kuvausta nykyisyydestä (Dermott 2008, 16–18). Äidit tekevät edelleen miehiä enemmän koti- ja hoivatyötä (Miettinen 2008, 53–54, 88–89) ja käyttävät selvästi suuremman osan perhevapaista (Duvander & Lammi-Taskula 2011, 49; Ylikännö

ym. 2015). Tämä selkeä kuilu osoittaaakin kuinka tärkeää on erottaa kulttuurisesta hoivaisyydestä erilleen sen mukaiset hoivakäytännöt (ks. Cannito 2020).

Vaikka miehet ideologisesti laajoina joukkoina sitoutuvat sukupuolten väliseen tasa-arvoon, se tarkoittaa vastaavien käytäntöjen toteutumista kuitenkin vain osittain. Yhdeksi syyksi on ajateltu kahden erilaisen isyyden mallin vetävän miehiä vastakkaisiin suuntiin ja muodostavan eräänlaisen kaksoistaakan erilaisten isyyden ja miehisyyden odotusten ollessa keskenään ristiriidassa (Suwada 2015). Samalla kun hoivaavan maskuliinisuuden mukaiset normit ovat valtavirtaistuneet, eivät hegemonisen maskuliinisuuden mukaiset normit ole kadonneet. Miesten onkin havaittu luovivan näiden erilaisten odotusten paineessa ja joustavasti omaksuvan erilaisia menettelytapoja erilaisia maskuliinisuuden vaatimuksia kohdatessaan. Tämän on aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu tarkoittavan yhtä aikaa hegemonisten maskuliinisuuskäsityksien haastamista ja toisaalta niiden ylläpitoa. (Barclay & Lupton 1999; Jentsch & Schier 2019; Lewington ym. 2021.) Isyyden ja miehisyyden murroksesta puhuttaessa kysymykseen tuleekin ei niinkään siirtymä ”vanhasta” ”uuteen” vaan isyyden ja miehisyyden moninaistuminen lukuisiksi isyyksiksi tai maskuliinisuuksiksi. Niinpä murroksessa on kyse ei välttämättä siitä mihin suuntaan isyys ja miehisuus yleisesti ottaen on liikkeessä, vaan siitä miten isät luovivat erilaisten maskuliinisuuden mallien lävitse arkielämässään. Aiemmassa tutkimuksessa miesten onkin todettu liikkuvan monin tavoin erilaisten maskuliinisuuksien välillä. Hegemonista ja hoivaavaa maskuliinisuutta toisaalta haastetaan ja toisaalta pidetään yllä yhtä aikaa. (Bach 2019; Lewington ym. 2021).

Isien arkielämissä tapahtuvissa hoivakäytännöissä lieneekin siten kyse erilaisista isiin ja miehiin kohdistetuista maskuliinisuuksien neuvotteluista. Vaikka ”uudet” hoivalle avoimet maskuliinisuudet ovat yhteiskunnassa laajalti hyväksytyjä (Eerola & Huttunen 2011; Eerola 2015; Eerola & Mykkänen 2015) hegemonisen maskuliinisuuden mukaisten työssäkäynnin ja perheen elättämisen vaatimukseen sopeutuminen näyttää miehille usein kuitenkin helpompana valintana kuin niiden vastustaminen. Esimerkiksi ennen lapsen syntymää, sukupuolten välisen tasa-arvon ja vanhempien yhtäläisen vastuun tunnustavat puhetavat ovat varsin yleisiä. Niiden noudattaminen saattaa pitkällä aikavälillä kuitenkin osoittautua hankalaksi esimerkiksi työelämän suunnalta kohdattujen paineiden vuoksi. (Miller 2011.) Vaikka mitään suoraa sanallistettua painetta miehiin ei kohdistuisi, yhteiskunta on yleisestikin järjestetty miesten palkkatyötä ja naisten palkatonta kotona tehtävää työtä suosivalla tavalla (Mäkinen 2021, 70–72).

Niinpä vaikka hoivakäytännöt tapahtuvat normatiivisten sukupuolen toistamista koskevien kysymysten muotoilemina, ei niitä tehdä kuitenkaan missään materiaalisilta olosuhteilta suojatussa

tyhjiössä. Normatiivisten odotusten lisäksi, miesten käytännön mahdollisuuksiin osallistua hoivakäytännöistä käytävään neuvotteluun vaikuttavat erilaiset arkielämän olosuhteet. Etenkin perhe-elämälle vastakkain asettuva työelämä asettaa omia haasteita hoivaisyyden toteuttamiseksi käytännössä. Pragmaattiset, vanhempien palkan määrään ja saatavilla olevaan työn joustavuuteen liittyvät kysymykset voivat positiivisesti tai negatiivisesti myötävaikuttaa siihen miten sukupuolittuneita hoivakäytänteitä toistetaan tai toisin toistetaan. Vanhemmat eivät kuitenkaan astu näihin neuvotteluihin tasavertaisina, vaan lähtökohtana sille on miesten etuoikeus osallistua työhön ja naisten vastaava oikeus lasten ja kodin hoitamiseen (Lammi-Taskula 2004, 169–174; Beglaubter 2017).

Miesten perhe-elämälle esteitä asettavien rakenteiden haastaminen on mahdollista, mutta muutokset niissä tapahtuvat melko hitaasti. Perhekäytäntöjä toistetaankin vaihtoehtoisilla sukupuolinormeja toisin toistavilla tavoilla lähinnä silloin, kun se on järkevää. Aiemmassa tutkimuksessa tasavertaisten tai äidin kannalta parempien neuvotteluasemien on huomattu tarjoavan perheille mahdollisuuden toistaa normatiivisesta työnjaosta poikkeavia tapoja tehdä perhettä¹. (Beglaubter 2017; Duvander, Mussino & Tervola 2021.) Näin esimerkiksi silloin, kun äidin työssäkäynti takaa perheen paremman tai yhtä hyvän toimeentulon verrattuna siihen, jos isä kävisi töissä äidin jäädessä kotiin, tai jos äidin työssäkäynti tarjoaa tämän työn luonteen vuoksi erityistä joustavuutta (Jentsch & Schier 2019).

Hoivaisuus käytäntönä vaikuttaakin olevan tarjolla ennen kaikkea tietyille koulutetulle ja keskiluokkaiselle miesten ryhmälle, joka omaa valmiiksi sellaista taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, joiden turvin vaihtoehtoisen isyyden toteuttaminen on mahdollista ilman pelkoa miehisen aseman menettämisestä (ks. Hunter ym. 2017, 6) Esimerkiksi hoivakäytäntöjen, jotka myötäilevät hegemonisen maskuliinisuuden mukaista näkemystä isästä lapsen toissijaisena hoitajana, on nähty usein tapahtuvan työväenluokkaisissa konteksteissa tai kun isä työskentelee yksityisyrittäjänä tai liike-elämässä. Hoivaisyyttä mukailevien käytäntöjen puolestaan on nähty tapahtuvan keskiluokkaisissa asemissa, julkisella sektorilla sekä ammateissa, joissa työjärjestelyt tarjoavat joustavuutta. (Farstad & Stefansen 2015.) Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin näitä miesten arkielämän olosuhteita, joiden puitteissa hoivaisuus tapahtuu sekä myös rakenteellisia ehtoja, jotka tekevät käytännön hoivaisyyden mahdolliseksi. Perhevapaan käyttöä koskeva tarkastelu

¹ Kuten Butlerin (2006) mukaan sukupuolta tehdään, myös perheenä olemisen tavat voidaan ymmärtää performatiivisesti. Samalla tavalla perhettä, ja etenkin perheensisäistä työnjakoa, koskettavat lukuisat pakottavat normit, joita on mahdollista toistaa toisin. Perhetutkimuksessa perheen tekemistä on käsitelty laajalti (ks. esim. Felski 2000; Salmi 2004; Jokinen 2005).

rakentaa kuvan isyydestä ei ainoastaan sukupuolten, vaan yhtä aikaa lukuisten muiden sosiaalisten kategorioiden, kuten luokka-aseman ja iän lävistämänä (ks. Christensen & Jensen 2014, 2020).

3. HOIVAISYYDEN RAKENTEET: PERHEVAPAAN KÄYTTÖ JA KÄYTÖN KANNUSTIMET SEKÄ ESTEET

Perhevapaajärjestelmä säätelee lasten hoivaamista perheissä vaikuttamalla sukupuolten väliseen työnjakoon. Se tekee esimerkiksi oletuksia siitä miten vanhempien tunteiden lasta kohtaan tai halujen olla työelämässä tulisi suuntautua. Perhevapaajärjestelmän puitteissa hoivaisyydenkin voi tulla mahdolliseksi. Se mahdollistuu etenkin sellaisina miesten käyttäminä perhevapaan jaksoina, joiden aikana miehet hoivaavat lasta kotona yksin. Entä missä määrin perhevapaajärjestelmä sitten on toiminut hoivaisyyden tuomiseksi todelliseksi käytännöksi ja missä määrin tämä käytäntö toteutuu? Seuraavaksi luodaan katsaus Suomen perhevapaajärjestelmään, perheiden tekemiin hoivavalintoihin sekä näiden valintojen syihin. Ensiksi tarkastellaan lyhyesti suomalaisen perhevapaajärjestelmän historiallista kehitystä ja sitä, miten sen kautta on sitouduttu hoivaisyyden kulttuurisen normin ylläpitämiseen. Tämän suhteen sitä vertaillaan myös etenkin muihin pohjoismaihin. Lopuksi tarkastellaan aiemman perhevapaatutkimuksen pohjalta, miten isät perhevapaata käytännössä käyttävät ja keitä nämä isät ovat. Lopuksi lähennyttään myös tämän tutkielman tutkimuskysymyksiä siitä, mitkä tekijät edistävät tai puolestaan estävät isien perhevapaan käyttöä.

3.1. Hoivaisuus osana perhevapaajärjestelmää: Suomen pitkä matka Pohjoismaaksi

Tässä tutkielmassa käytetyn aineiston keräämisen ajankohtana vuonna 2019 isyysvapaata oli Suomessa mahdollista käyttää kaikkiaan 54 arkipäivää, joista 18 päivää oli mahdollista käyttää toisen vanhemman kanssa samaan aikaan. Tätä toisen vanhemman kanssa yhtä aikaa pidettävää jaksoa on kutsuttu myös *lyhyeksi isyysvapaaksi*. Puolestaan *pitkällä isyysvapaalla* viitataan niihin jäljelle jääneisiin 36 päivään, jotka isällä oli mahdollisuus käyttää itsenäisesti vanhempainvapaakauden päätyttyä, kuitenkin ennen kuin lapsi täyttää 2 vuotta. Isyysvapaa oli ainoa yksinomaan isille kiintiöity vapaa. Puolestaan äideille kiintiöity äitiysvapaa kesti yhteensä 105 arkipäivää ja sen saattoi aloittaa aikaisintaan 50 ja viimeistään 30 päivää ennen laskettua aikaa. (Kela 2022a). Aiemmassa tutkimuksessa pidemmän isyysvapaan kanssa lähekkäin on käytetty myös ”isäkuukauden” käsitettä, jolla tarkoitettiin vuosina 2003–2013 isällä ollutta mahdollisuutta käyttää nykyistä pitkää isyysvapaata vastaava perhevapaajakso, jos tämä oli käyttänyt vähintään kaksi viikkoa

vanhempainvapaata. Isäkuukausi koostui vanhempainvapaakauden kahdestatoista viimeisestä arkipäivästä ja kahdestatoista lisäpäivästä, jotka isä sai pitää vanhempainvapaan päätyttyä. Myöhemmin ”bonusvapaaksikin” kutsuttujen lisäpäivien määrää nostettiin kahdestatoista 24:ään. (Kellokumpu 2007, 6; Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 85; Lammi-Taskula, Salmi & Närvi 2017, 105.) Tutkielman aineistonkeruun aikana vanhemmilla oli myös mahdollisuus käyttää vanhempainvapaata 158 arkipäivää. Vanhempainvapaan vanhemmat saattoivat jakaa sen keskenään parhaaksi katsomallaan tavalla. Vanhempainvapaan jälkeen kumpi tahansa vanhempi saattoi käyttää lisäksi hoitovapaata siihen asti, kun lapsi täytti 3 vuotta. Tämän aineistonkeruun aikana voimassa olleen perhevapaajärjestelmän puitteissa isille maksetuista etuuksista isyys- ja vanhempainraha olivat ansiosidonnaisia, kun hoitovapaan ajalta maksettava kotihoidontuki puolestaan ei ollut. (Kela 2022a, 2022b, 2022c.)

Aineistonkeruun ajankohtana Suomessa sellaiset perhevapaajaksot, joita tässä tutkielmassa nimitetään *itsenäiseksi perhevapaaksi*, ja jotka siten ymmärretään myös hoivaavan maskuliinisuuden kanssa samansuuntaisena miehisyyden uudelleenmäärittelynä, olivat niitä perhevapaan muotoja, joiden pituus ylitti kolme viikkoa. Näitä olivat siis pitkä isyysvapaa, vanhempainvapaa ja hoitovapaa. Sittemmin tämän tutkielman aineistonkeruun jälkeen perhevapaajärjestelmää on uudistettu. Vuoden 2022 elokuusta lähtien perhevapaat koostuvat 40 päivän mittaisesta raskausvapaasta ja 320 päivän mittaisesta vanhempainvapaasta. Mikäli lapsella on kaksi vanhempaa, vanhempainvapaa jaetaan vanhempien kesken puoliksi. Tällöin kummankin vanhemman osuudesta enintään 63 päivää on siirrettävissä toiselle vanhemmalle, tai lapsen muulle huoltajalle. Tutkielman kirjoittamisen ajankohtana Suomessa on käytännöllisesti katsoen voimassa kaksi erillistä perhevapaajärjestelmää. Uutta lainsäädäntöä sovelletaan niihin perheisiin, joissa lapsen laskettu aika oli syyskuun 4. päivän jälkeen vuonna 2022. Puolestaan niihin perheisiin, joissa lapsen oli laskettu syntyvän ennen tätä, sovellettiin edelleen vanhaa lainsäädäntöä. (Kela 2022d.)

Edellä esitetty kuvaa perhevapaajärjestelmän vallitsevaa tilaa aineistonkeruun ajankohtana sekä sen jälkeen. Perhevapaiden käyttöä koskevia päätöksiä muovaa kuitenkin sukupuolittuneen työnjaon pitkä historia, jonka merkitystä ei voida ohittaa. Katsaus perhevapaan historialliseen kehitykseen on siis paikallaan. Siinä missä isien tehtävää perheen elatuksessa korostavan ajattelun voi paikantaa syntyneen viimeistään samoihin aikoihin teollisen yhteiskunnan kanssa (Kekäle & Eerola 2014), tälle vastakkainen hoivaisuus on ilmiönä selvästi nuorempi. Varhaisimmillaan hoivaisuuden historian on ajoitettu Suomessa alkaneen 1960-luvun maaltapaon ja kaupungistumisen sekä naisten koulutustason nousun ja työssäkäynnin lisääntymisen aikoihin (Huttunen 2014, 182). Huomattavasti vähemmän

aikaa on kuitenkin kulunut siitä, kun isien oikeus hoivata lapsiaan sanoitettiin lain kirjaimin yksiselitteisesti. Vasta 2000-luvulla tehtyjen reformien myötä isien osallistumisesta lasten hoivaamiseen on tullut selvästi yleisempää (Saarikallio-Torp & Haataja 2016). Hoivaisyyden historia onkin samalla myös hyvinvointivaltion historiaa ja perhevapaajärjestelmän kehitys keskeinen osa sitä. Tämän historian kulkua on järkevää suhteuttaa muihin samaan tietä kulkeneisiin hyvinvointivaltioihin, joita ovat etupäässä muut Pohjoismaat.

Suomessa miesten perhevapaan historia alkaa vuodesta 1978 kun isät saivat ensi kertaa mahdollisuuden 12 arkipäivän mittaiseen isyysvapaaseen lapsen syntymän yhteydessä äidin suostumuksella. 1980-luvulla isät saivat oikeuden jakaa vanhempainvapaata äidin kanssa. Ensimmäinen erillinen isyysvapaa säädettiin miesten oikeudeksi vuonna 1991 jonka jälkeen isyysrahaa saattoi saada kuudelta arkipäivältä valinnaisena aikana äitiys- tai vanhempainrahakauden aikana. Vuoden 1991 jälkeen isyysvapaa ei vaatinut enää äidin suostumusta, eikä se lyhentänyt vanhempainvapaata. (Kellokumpu 2007, 4–7; Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 83–88.) Suomessa miesten perhevapaan historia vaikuttaa kulkevan muita Pohjoismaita jäljessä vähintään kymmenen vuotta. Isille suunnatut perhevapaakiintiöt institutionalisoitiin Suomessa varsin myöhään. Hieman luentatavan mukaan niiden katsotaan tulleen käytännöksi aikaisintaan vuonna 2003 niin kutsutun isäkuukauden tai ”bonusvapaan” muodossa. Isäkuukauden sai käytettäväkseen kuitenkin ehdollisesti vain, jos isä käytti vanhempainvapaata tietyn määrän. Yksiselitteisesti isälle automaattisesti kuuluva isyysvapaa säädettiin vasta vuonna 2013. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 305, 320; Eydal ym. 2015; Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 83–88.) Skandinaviassa puolestaan isäkiintiöitä säädettiin lakiin jo 90-luvulla. Tanskassa kiintiöt ehtivät jo tulla ja mennä ennen kuin Suomessa isät pääsivät nauttimaan isäkuukaudesta. Islannissa isäkiintiöt säädettiin lakiin 2000-luvun alussa ennen Suomea. (Haas & Roostgaard 2011, 179; Eydal ym. 2015.)

Perhevapaajärjestelmää koskevia muutoksia on ajanut sukupuolten tasa-arvon edistäminen työmarkkinoilla, vanhempien itsenäinen vastuu, isän oikeus lasten hoitoon, lapsen oikeus isään sekä isän mahdollisuudet auttaa äitiä kotona uuden lapsen syntyessä. Isien on ajateltu olleen keskiössä, kun perhevapaajärjestelmään on 2000-luvun mittaan tehty muutoksia. Myös tavoitteet liittyen tasa-arvoon ovat kuuluneet lähes kaikkien näitä muutoksia tehneiden hallitusten tavoitteisiin. Isillä on uudistuksista huolimatta ollut kuitenkin sivurooli vapaiden käyttäjinä, ja isien perhevapaiden käytön kehitys on ollut hidasta. (Kellokumpu 2007; Haataja 2016, 63; Saarikallio-Torp & Haataja 2016.)

Hieman samalla tavalla kuin miesten hoivatyön ja itsenäisten perhevapaakausien todettiin aiemmin olevan yhteydessä hoivaaviin maskuliinisuuskäsityksiin (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021), pohjoismainen perhevapaatutkimus on useaan otteeseen osoittanut isien hoivaa tukevan politiikan myös muuttuvan sitä vastaaviksi käytännöiksi. Perhevapaaseen tehtyjen muutosten on nähty kasvattavan isien osuutta perhevapaan käytöstä ja etenkin lisättäessä isille korvamerkittyjen vapaajaksojen on isien perhevapaan käyttö vastaavasti kasvanut (Saarikallio-Torp & Haataja 2016). Vastaavan kehityksen on nähty tapahtuneen kaikissa Pohjoismaissa (Duvander & Lammi-Taskula 2011, 52–54). Etenkin isille kohdistetut perhevapaakaudet, jotka perhe menettää isän jättäessä ne käyttämättä, yhdistettynä riittävän korkeaan kompensaation tasoon on nähty kaikkein toimivimpina isien vapaan käyttöä edistävinä toimenpiteinä. Niiden tarjoaminen on osoittautunut edistävän isien hoivan normalisointia sekä vähentävän niitä haasteita, jotka syntyvät isyyden ja sukupuolittuneen palkkatyön yhteentörmäyksistä. (Haas & Roostgaard 2011; Duvander & Johansson 2012; Karu & Tremblay 2018; Kvande & Brandth 2020.)

Toisin kuin muissa Pohjoismaissa, Tanska pois lukien, (Eydal ym. 2015, 171) isille ja äideille kohdistetut perhevapaat ovat Suomessa olleet elokuun 2022 uudistukseen asti eri mittaisia (Kela 2022a). Elokuussa 2022 voimaan tulleen perhevapaauudistuksen myötä isälle tai toiselle vanhemmalle kiintiöity osuus perhevapaasta nousee yhdeksästä viikosta lähes neljään kuukauteen saman mittaiseksi äitien kanssa. Viimeisin kehitys Suomen perhevapaajärjestelmässä tuokin sen siten myös lähemmäs pohjoismaisia kumppaneitaan ja edesauttaa tasa-arvoisen vanhemmuuden ja miesten hoivan institutionalisoitumista. Positiivisesta muutoksesta huolimatta, perhevapaata uudistettaessa olisi aina arvioitava kannustavatko ne sukupuolineutraaliudesta huolimatta aidosti perhevapaiden jakamiseen vai perinteisiin perheen sisäisiin työnjaon tapoihin (Saarikallio-Torp & Haataja 2016). Uudistuksen vaarana voi ollakin, että miehet käyttävät heille kuuluvista 160 päivästä ainoastaan minimimäärän, eli ne 97 päivää, jotka eivät ole siirrettävissä toiselle vanhemmalle. Suomalaisessa perhevapaatutkimuksessa onkin huomautettu, että vaikka isät käyttävät heille korvamerkittyjä vapaita varsin aktiivisesti, vapaasti jaettavasta vapaasta äidit käyttävät selvästi suuremman osan (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009; Lammi-Taskula ym. 2017). Naiset saattavat siten herkästi päätyä käyttämään koko oman osuutensa lisäksi osan tai kaiken miesten vapaasti jaettavasta perhevapaan osuudesta. Vapaasti jaettavaa perhevapaata, kuten vanhempainvapaata, ei välttämättä mielletäkään samalla tavalla isälle kuin äidille kuuluvaksi etuudeksi ja pitkään isien vanhempainvapaan käyttö vaati äidin suostumuksen (Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 83–88.) Arkikielessä vapaasti jaettaviin sukupuolineutraaleihin vapaisiinkin viitataan yleisemminkin vain äitiysvapaana. Tässä mielessä uusi perhevapaajärjestelmä ottaa askeleen taaksepäin. Kun vapaista neuvotellaan, se käytännössä lyhentää

toisen vanhemman käytettävissä olevaa vapaata kuten se teki vuoteen 1991 asti (Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 83–88). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on kuitenkin jo yli kymmenen vuotta sitten suosittanut perhevapaajärjestelmän uudistamiseksi niin kutsuttua 6+6+6-mallia, jossa kummankin vanhemman oman kiintiön lisäksi on käytettävissä kiintiö, jonka käyttämisestä vanhemmat voivat neuvotella keskenään (Salmi & Lammi-Taskula 2010; Salmi 2017).

Entä sitten itse vapaajärjestelmä? Jos miesten perhevapaan historia on kulkenut Suomessa muita Pohjoismaita jäljessä ei sen sisältökään ollut niihin verrattuna ajantasainen ainakaan ennen elokuuta 2022. Ennen viimeisintä perhevapaauudistusta Suomessa isäkiintiö oli lyhin kaikista niistä Pohjoismaista, joissa isäkiintiöt ovat käytössä. Kun Suomessa itsenäistä pitkää isyysvapaata oli mahdollista pitää yhdeksän viikkoa, Ruotsissa vastaava vapaa kestää kolmetoista, Norjassa viisitoista ja Islannissa jopa seitsemäntoista viikkoa. Tänä aikana suomalaiset isät ovat vapaalla yhtä aikaa äidin kanssa pisimpään. Suomen kolmen viikon lyhyen isyysvapaan sijaan Norjassa ja Ruotsissa isyysvapaasta yhtä aikaa äidin ollessa vapaalla on mahdollista käyttää kaksi viikkoa. Islannissa isyysvapaata ei ole erikseen jaettu tällaisiin osiin. (Roostgaard & Ejrnaes 2021, 315.) Elokuun 2022 jälkeen toisen vanhemman kiintiövapaa niillä vanhemmilla, joiden lapsen laskettu aika oli 4.9.2022 jälkeen kestää 97 arkipäivää nostaen toisen vanhemman kiintiövapaan uudistuksen myötä yhdeksästä viikosta noin kuuteentoista, eli samalle tasolle Islannin ja Norjan kanssa.

Isäkiintiöiden lisäksi on tarpeellista vertailla myös sen käytön mahdollisuuksia. Tarkemmin ottaen tämä tarkoittaa sitä, kuinka joustavasti vapaata on mahdollista käyttää. Vapaan käytön joustavuuden on löydetty edistävän miesten perhevapaan käyttöä ja sille vaikuttaa myös olevan kysyntää (Närvi 2018). Osassa tutkimusta perhevapaan joustavan käytön on kuitenkin osoitettu liittyvän vaillinaiseen isyyteen ja miesten asemaan toissijaisena vanhempana (Brandth & Kvande 2016). Joustavuuden mahdollistaminen perheille on kuitenkin tuotu osaksi Pohjoismaisia perhevapaajärjestelmiä ja niin on tehty pääosin kahdella tavalla. Ensiksikin mahdollisuudet jaksottaa vapaan käyttöä vaihtelevat maiden välillä. Käytännöt vaihtelevat maasta toiseen sen mukaan, kuinka monessa osassa vapaata voi käyttää ja millä ajanjaksolla se ylipäätään on mahdollista. Toiseksi vaihtelevat myös käytännöt sen suhteen, onko perhevapaata mahdollista käyttää osa-aikaisesti.

Joustavuuden suhteen Suomen on ajateltu vertautuvan muihin Pohjoismaihin heikosti. Siinä missä esimerkiksi Ruotsissa vanhempainvapaata on voinut jo pitkään käyttää jopa kahdeksassa osassa, Suomessa ennen elokuuta 2022 vanhempainvapaata on voinut käyttää enintään kahdessa osassa ja elokuun 2022 jälkeenkin enintään neljässä. Samat rajoitukset koskivat ennen elokuuta 2022 myös

pitkän isyysvapaan jaksottamista. (Haas & Roostgaard 2011, 183–184, 187; Kela 2022a, 2022e; Laki työsopimuslain muuttamisesta 32/2022.) Myös aika jona perhevapaajaksoja voi käyttää, on Suomessa esimerkiksi Ruotsiin verrattuna erityisen lyhyt. Ruotsissa vanhemmilla on neljä vuotta aikaa käyttää 80 prosenttia vapaista. Jäljelle jääviä päiviä on mahdollista käyttää, kunnes lapsi täyttää kaksitoista vuotta. Suomessa perhevapaat tulee käyttää ennen lapsen toista syntymäpäivää. (Eydal ym. 2015, 173.) Vanhempainvapaan ja sen jälkeen käytettävän pitkän isyysvapaan jälkeen isän on ollut mahdollista hoitaa lasta myös kotihoidontuella siihen asti, kun lapsi täyttää kolme vuotta (Kela 2022b). Myös perhevapaan osa-aikaisen käytön mahdollisuuksien suhteen Suomen lainsäädäntö, Tanskan ohella, vaikuttaa rajoitetummalta kuin muiden Pohjoismaiden. Suomessa osa-aikainen vapaa on mahdollista vain, kun molemmat vanhemmat työskentelevät osa-aikaisesti. Sen sijaan Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa vastaavia rajoituksia vapaan pitämiseksi osa-aikaisena ei ole. (Eydal ym. 2015, 173.)

Muihin korkean tulotason maihin verrattuna, Suomi asettuu yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa parhaimpien joukkoon perhevapaajärjestelmien anteliaisuutta ja tasa-arvoa mitattaessa (Ray, Gornick & Schmitt 2010). Kuitenkin Suomea, sekä sen ohella etenkin Tanskaa koskien, on nostettu esiin kysymys siitä, ovatko ne erkaantuneet Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden kahden ansaitsijan ja hoivaajan perhemallista (Eydal ym. 2015). Vaikka 2000-luvun reformeissa keskeistä on ollut miesten itsenäinen oikeus perhevapaaseen (Kellokumpu 2007; Haataja 2016; Saarikallio-Torp & Haataja 2016) on osassa tutkimusta perhevapaajärjestelmän edelleen ajateltu puutteellisesti tukevan isien mahdollisuuksia osallistua lasten hoivaan. Esimerkiksi isien oikeus perhevapaatuuksiin on huomattavasti rajatumpi Suomessa kuin suurimmassa osassa muita Pohjoismaita. Suomen ohella vain Tanskassa ainoastaan äidin kanssa asuvilla puolisoilla on oikeus perhevapaaseen. Norjassa ja Ruotsissa myös eri osoitteissa asuvilla on oikeus perhevapaaseen, jos vanhemmat ovat sopineet yhteishuoltajuudesta. Vain Islannissa kaikilla isillä on oikeus perhevapaaseen ilman ehtoja. Suomen perhevapaajärjestelmää onkin kritisoitu esimerkiksi eronneiden isien heikoista mahdollisuuksista osallistua lastensa hoivaan. (Eydal ym. 2015, 173; Hakovirta, Haataja, Eydal & Roostgaard 2015.)

Suomi ja Tanska ovat jääneet jälkeen muista Pohjoismaista mitä tulee perhevapaakiintiöihin, perhevapaiden käytön joustavuuteen ja isien oikeuksiin käyttää heille kuuluvia etuuksia. Varsinaisesta siirtymästä pois Pohjoismaisesta mallista voi kuitenkin olla liian aikaista puhua. Tanskassa sukupuolten tasa-arvon tavoitteet ovat karisseet perhevapaajärjestelmän tavoitteista, eivätkä enää ole yhtä lailla tiivis osa sitä. (Eydal ym. 2015.) Elokuun 2022 perhevapaauudistus

vaikuttaa kuitenkin kääntäneen Suomen suunnan kohti Pohjoismaisia kumppaneitaan ja ainakin toistaiseksi välttävän Tanskaa uhkaavan tien ulos Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden joukosta.

Edellä on käsitelty suomalaista perhevapaajärjestelmää vertaillen sitä lähimpiin Pohjois-Euroopan verrokkimaihin ja todettu, että tähän mennessä kiistatta edistyksellisimmistä perhevapaauudistuksesta huolimattakin tilaa perhevapaajärjestelmän kehitykselle jää. Seuraavassa käsitellään tätä taustaa vasten tarkemmin isien perhevapaiden käyttöä, sitä miten isien perhevapaiden käyttö jakaantuu vapaan muotojen mukaan, sekä sitä ketkä isät vapaita käyttävät ja ketkä toisaalta eivät. Perhevapaiden käytössä on kyse niin valinnoista, myös valintojen synnystä. Isien valinnat käyttää tai olla käyttämättä perhevapaita eivät rakennu pelkästään perhevapaajärjestelmän kontekstissa. Lisäksi päätöksiin vaikuttavat työmarkkinoiden, työpaikan ja perheen tarjoamat mahdollisuudet sekä äitien ja isien yksilölliset motivaatiot, arvot ja ideologiat. Näiden pohjalta käydyt neuvottelut sijoittuvat kompleksiseen kokonaisuuteen, joka on sosiaalisen, kulttuurisen ja ideologisen ympäristön muovaama. Kaiken tämän taustalla puolestaan muotoutuu pitkä sukupuolittuneen työnjaon historia ja sen kautta syntyneet käsitykset maskuliinisuudesta, feminiinisuudesta, isyydestä sekä äitiydestä sekä hoivaan ja työhön liittyvistä käytännöistä. (Salmi & Närvi 2017, 31–32.)

3.2. Hoivaisät perhevapaalla – ketkä vapaita käyttävät?

Suomessa isien perhevapaiden käyttöä on tutkittu melko laajasti. Lähes kaikki isät viettävät jonkin aikaa perhevapaalla kuten ajatus ”uudesta” hoivaavasta isyydestä ehdottaa (Eerola 2015; Salmi & Närvi 2017; Lammi-Taskula ym. 2017). Miesten osallistuminen lasten hoivaan on kasvanut johdonmukaisesti isien institutionaalisesti turvatus perhevapaan historian ajan. Asiaa tarkastellessa lähemmin, vallankumous miesten ja naisten työnjaon suhteen vaikuttaa kuitenkin auttamattomasti keskeneräiseltä: naiset käyttävät edelleen merkittävästi suuremman osan perhevapaista. (Duvander & Lammi-Taskula 2011, 49; Ylikännö ym. 2015). Siinä missä perhevapaan käyttö ei jakaudu tasaisesti miesten ja naisten kesken, se ei ole tasaista myöskään isien keskuudessa. Seuraavassa tarkastellaan käytön jakautumista käyttäjien ja perhevapaan muotojen mukaan.

Tutkielman kirjoittamisen ajankohtana isyysvapaa on kaikkein käytetyin isien perhevapaan käytön muoto Suomessa. Lähestulkoon kaikki isät käyttävät vähintään kolmen viikon pituista yhtä aikaa äidin kanssa käytettävää lyhyttä isyysvapaata ja noin puolet isistä käyttää myös vanhempainvapaan jälkeen pidettävää isyysvapaan pidempää osaa (Lammi-Taskula ym. 2017; Salmi & Närvi 2017, 23). Isyysvapaan käyttö – lyhyt tai pitkä – onkin osoittautunut eräänlaiseksi kulttuuriseksi normiksi, josta

kertoo sen suuren suosion lisäksi se, että isät kertovat isyysvapaan pitämisen tuntuvan oikealta ja itsestään selvältä (Salmi ym. 2009, 48). Laaja hyväksyntä osoittaa vähintään lyhyen isyysvapaan mahdollistavan osallistumisen hoivaisyyden normiin helpolla tavalla ilman pelkoa miehisen aseman menettämisestä. Kuitenkin juuri kolme viikkoa pidemmät perhevapaajaksot ovat niitä, jotka ovat merkityksellisiä hoivaavan maskuliinisuuden kehittymisen kannalta (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021). Jotta hoivaisyydestä voitaisiin puhua myös todellisena käytäntönä eikä vain kulttuurisena ihanteena, lyhyttä isyysvapaata merkityksellisempää on isien itsenäinen hoiva, joka mahdollistuu nimenomaisesti pidempinä perhevapaakausina.

Pitkänkin isyysvapaan suuri suosio osoittaa, että miesten osallistuminen lasten hoivaan itsenäisesti näyttää valtavirtaistuneen ja että sen suosio on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun tavoittaen huippunsa vuoden 2013 perhevapaauudistuksen jälkeen. Pitkän isyysvapaan käytön kasvu on kuitenkin taantunut eikä vaikuta enää lähtevän nousuun, mikä alleviivaa sukupuolittunutta työnjakoa koskevan vallankumouksen pysähtyneisyyttä. (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020.) Lisäksi miesten huomattavasti pienempi osuus vanhempain- ja hoitovapaasta (Duvander & Lammi-Taskula 2011, 46–48; Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 96; Lammi-Taskula ym. 2017) osoittaa pitkän isyysvapaan uhkaavan jäädä ainoaksi miesten käyttämäksi itsenäisen perhevapaan muodoksi. Tällöin myös sukupuolten välillä vallitsevat epätasa-arvoiset asetelmat jäävät pitkälti koskemattomaksi, sillä miesten 54 päivän pituinen isyysvapaa on lähes puolet lyhempi kuin jo pelkästään 105 päivän pituinen äitiysvapaa (ks. luku 3.1. edellä).

Isyysvapaan suosio ei näytäkään yltävän vanhempien kesken vapaasti jaettaviin perhevapaan muotoihin asti, joita käyttää merkittävästi pienempi joukko isiä kuin äitejä. Viime vuosina Kelan maksamista vanhempainrahopäivistä vain 2–3 prosenttia maksettiin miehille. Vuonna 2020 Kelan rekisteriaineistolla tehty tutkimus antaa samanlaisen kuvan ja osoittaa isistä vain noin kolmen prosentin käyttäneen vanhempainvapaata ja luvun pysyneen lähes samana koko tarkastelujakson ajan vuosina 2006–2016. Aikaisempien kyselytutkimustenkin valossa noin joka kymmenennen isän on todettu käyttävän vanhempainvapaata jonkin aikaa. Niinpä vaikka isyysvapaan suosio on kasvanut 2000-luvulla siihen tehtyjen reformien myötä, vastaava kehitys näyttää puuttuvan vanhempainvapaan tapauksessa lähes kokonaan. Lähes yhtä harvoin miehet käyttävät hoitovapaata ja siitakin huolimatta, että lähes kaikki lapsiperheet käyttävät sitä, harvempi kuin joka kymmenes kotihoidontuen saaja on mies. (Lammi-Taskula ym. 2017; Närvi 2018; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020, 348–349; Keskinen 2021; Pösö 2022.)

Aikaisemman tutkimuksen perusteella historiallisesti sukupuolittunut työnjako näyttää vaikuttavan niihin päätöksiin, joita perheissä tehdään liittyen perhevapaiden jakamiseen. Vanhempien kesken vapaasti jaettavat perhevapaat vaikuttavat oletusarvoisesti kuuluvan äidille, mutta isät tapaavat käyttää heille kiintiöityjä vapaita hyvinkin aktiivisesti. Isäkiintiöt ovat siten onnistuneesti lieventäneet näiden normien painoarvoa. Jokainen perhevapaaudistus, jossa isien kiintiötä on lisätty, on nostanut miesten perhevapaan käyttöä (Duvander & Johansson 2011; Haas & Roostgaard 2011; Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Karu & Tremblay 2018). Niin kauan, kun äitien ja isien kiintiöt ovat eri mittaiset, täysin tasa-arvoista työnjakoa tuskin tullaan näkemään. Poliittinen muutos perhevapaajärjestelmässä lieneekin olennaista tasa-arvoisen työnjaon edistämiseksi. Esimerkiksi Tanskassa asenteet isien ja äitien tasa-arvoisen työnjaon puolesta ovat Pohjoismaiden edistyksellisimpiä. Samalla kuitenkin isien perhevapaan käyttö on pohjoismaiden heikointa, minkä on ajateltu johtuvan juuri isien perhevapaakiintiöiden puutteesta. Myös suomalaisessa tutkimuksessa on peräänkuulutettu perhevapaajärjestelmän sisältämän maternalismin purkamista. (Eerola, Lammi-Taskula, O'Brien, Hietamäki & Räikkönen 2019; Roostgaard & Ejrnaes 2021.)

Keitä ovat sitten ne yli kolmen viikon pituisia isyysvapaajaksoja käyttävät miehet, sekä ne vähälukuiset kiintiömätöntä vanhempainvapaata ja hoitovapaata käyttävät miehet, joiden perhevapaan käyttö on todettu niin merkityksellisiksi hoivaavan maskuliinisuuden ja sen mukaisen hoivaisuuden kannalta? Lähemmin tarkasteltuna kolme viikkoa pidemmät isän itsenäisen hoivan mahdollistavat perhevapaajaksot vaikuttavat olevan saatavilla useimmiten tietyille rajatulle miesten joukolle. Erityisesti isän ikä, työssäkäynti, asema työelämässä, vanhempien koulutustaso sekä perheen koko ovat yhteydessä isän itsenäiseen perhevapaan käyttöön.

Eri tutkimuksissa etenkin korkeasti koulutettujen esikoislasten isien on nähty pitävän pidempää isyysvapaata. Isän nuori ikä puolestaan laskee tämän todennäköisyyttä käyttää pitkää isyysvapaata ja sen käyttö on liitetty etenkin 30–35-vuotiaisiin isiin (Närvi 2018, 37–39). Työelämään ja tuloihin liittyvien tekijöiden mukaan tarkasteltuna palkansaajat käyttävät pitkää isyysvapaata yrittäjiä ja etenkin työttömiä useammin. Myös isän asema työelämässä on yhteydessä vapaan käyttöön ja yleisesti korkeampi ammattiasema liittyy pidempään isyysvapaan käyttöön. Tulojen yhteys isyysvapaan käyttöön osoittautuu odotetusti ammattiaseman kanssa samansuuntaiseksi. Korkeammat tulot ennustavat isyysvapaan käyttöä pidempään, mutta vain tiettyyn pisteeseen asti. Kaikista suurituloisimmat isät käyttävät pitkää isyysvapaata epätodennäköisemmin. Yksinomaan isää koskettavien tekijöiden ohella myös puolison koulutuksella sekä tuloilla vaikuttaa myös olevan merkitystä. Vaikka myös isän korkeakoulutus ennustaa pitkän isyysvapaan käyttöä, äidin

korkeakoulutus ennustaa sitä vielä vahvemmin. Lisäksi toisin kuin isän tulojen tapauksessa, äidin tulot ennustavat pitkän isyysvapaan käyttöä suoraviivaisemmin. Myös kaikkein kovatuloisimpien naisten puoliset käyttävät eniten pitkiä isyysvapaajaksoja. (Närvi 2018, 37–39; Närvi & Salmi 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020.)

Myös vähälukuisten vanhempain- tai hoitovapaata käyttävien miesten on aiemmissa tutkimuksissa todettu pitkää isyysvapaata käyttävien tavoin elävän korkeasti koulutetuissa ja hyvin toimeentulevissa perheissä. Vanhempainvapaan käyttöön liittyen kuitenkin etenkin äidin korkea tulotaso ja korkeakoulutus ovat osoittautuneet tämän kannalta merkitseviksi tekijöiksi. Miehet käyttävät vanhempainvapaata etenkin perheissä, joissa äidin koulutus on isää korkeampi. Puolestaan isän koulutuksen yhteyttä vanhempainvapaan käyttöön ei yksinään ole yksiselitteisesti pystytty osoittamaan. Samoin kuin äidin korkea koulutus, myös tämän korkeat tulot ennustavat isän vanhempainvapaan käyttöä. Vastaavasti isän korkeat tulot toimivat jopa päinvastoin. Perheen yhteenlaskettujakin tuloja tarkastellessa korkeiden tulojen on nähty ennustavan ennemmin lyhyen isyysvapaan käyttöä ja perhevapaan käyttämättä jättämistä kuin isän itsenäistä perhevapaata. Lisäksi samalla tavalla kuin pitkän isyysvapaan yhteydessä, myös isän ikä ja lasten lukumäärä on yhteydessä vanhempainvapaan käyttöön, siten että yli 30-vuotiaat ja esikoislapsen isät käyttävät vanhempainvapaata muita todennäköisemmin. (Lammi-Taskula ym. 2017, 116–118; Närvi 2018, 43; Eerola ym. 2019.)

Myös hoitovapaan kohdalla merkittävimmät tekijät, jotka kasvattavat isien todennäköisyyttä käyttää sitä, liittyvät pääosin puolison koulutustasoon, tuloihin ja ammattiasemaan. Kuten edellä vanhempainvapaan yhteydessä todettiin, isän korkeat tulot toimivat myös hoitovapaan tapauksessa lähinnä vastakkaisesti. Lisäksi myös korkeammissa ammattiasemissa työskentelevät isät käyttävät hoitovapaata epätodennäköisemmin. Vanhempainvapaan ja hoitovapaan tapauksessa merkitykselliseksi vaikuttaa nousevan ero vanhempien koulutuksen, tulojen ja ammattiaseman välillä. Äidin ollessa isää korkeammin koulutettu, parempipalkkainen tai korkeammassa ammattiasemassa, isä hoitaa lapsia todennäköisemmin myös yksin. Vastaavasti jos isän sosioekonominen asema on äitiä parempi, tilanne vaikuttaa kääntyvän lähinnä toisin päin suosien äitien kotiin jäämistä. (Lammi-Taskula ym. 2017, 122–125; Närvi 2018, 45; Närvi & Salmi 2019.)

Aiempi suomalainen perhevapaatutkimus osoittaa suuntaan, jossa isien itsenäistä hoivaa tukevia perhevapaan muotoja käyttää pääasiassa tietty etuoikeutettu joukko isiä, jotka ovat korkeakoulutettuja ja hyvin toimeentulevia. Näiden lisäksi varsinkin ne isät, jotka eivät välttämättä itse ole, mutta joiden puoliset ovat korkeasti koulutettuja ja hyvätuloisia, vaikuttavat pitävän huolta

lapsistaan itsenäisesti. Etenkin kun äidin tulo- ja koulutustason on isää korkeampi, isät osallistuvat lasten hoivaan myös itsenäisesti kaikkein useimmin. Kontekstit, joissa isien itsenäinen hoiva tapahtuu ovat siten auttamatta keskiluokkaisia. Paljon vapaita käyttävät miehet ovat korkeakoulutettuja ja hyvätulaisia sekä myös naimisissa. Työelämässä he ovat pääosin johtotehtävissä suurilla julkisen sektorin työnantajilla, joiden henkilöstö on korkeasti koulutettua ja usein naisvaltaista. Sen sijaan perhevapaat kokonaan käyttämättä jättävät miehet ovat monella tapaa lähes näiden miesten vastakohtia. He työskentelevät ennemminkin pienempikokoisilla yksityisen sektorin työpaikoilla, aloilla, jotka ovat miesvaltaisia ja joiden henkilöstö on keskimäärin matalammin koulutettua. Jälkimmäiset myös muodostavat melko ison joukon, sillä jopa viidennes isistä ei käytä mitään vapaita. (Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 108; Lammi-Taskula ym. 2017, 128; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Saarikallio-Torp & Miettinen 2021, 171–172.)

Suomalaisen perhevapaatutkimuksen tulokset osoittavatkin siten suuntaan, jossa taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasautuminen turvaa mahdollisuuksia haastaa hegemonisen maskuliinisuuden määrittämiä hoivaamisen normeja (Beglauter 2017). Toisin sanoen, hoivaan osallistuminen näyttäytyy paradoksaalisesti mahdollisuutena hegemonisen maskuliinisuuden odotukset kohtaavalle miesten ryhmälle ja on rajattu tämän ryhmän etuoikeudeksi (Hunter ym. 2017, 6). Suomalainen miesten perhevapaan käytöstä kiinnostunut kvantitatiivinen sosiaalipolitiikan tutkimus on huomionnut lähinnä yleisemmin luokka-asemaan ja tarkemmin työelämään, tulotason ja perheiden rakenteeseen liittyviä tekijöitä miesten perhevapaan käytön tarkasteluissa. Sen sijaan osassa laadullista tutkimusta sekä kriittisessä miestutkimuksessa ja yleisemminkin sukupuolentutkimuksessa ylläpidetyt intersektionaaliset näkökulmat ovat onnistuneet kiinnittämään enemmän huomiota esimerkiksi rodullistettuihin miehiin, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin sekä vammaisiin miehiin (Christensen & Jensen 2020; Aho, Nieminen & Salo 2021, 11).

Hegemonista maskuliinisuutta haastavat hoivakäytännöt tapahtuvatkin lähtökohtaisesti juuri hegemonisista asemista käsin ja hoivaisyyksien tapauksessa voikin olla mielekkäämpää puhua hegemonisen maskuliinisuuden laajentumisesta uusille alueille (Hunter ym. 2017). Hegemonisen maskuliinisuuden asettamia vaatimuksia on mahdollista haastaa sikäli, kun nämä vaatimukset tulevat jollain tapaa täytetyiksi eivätkä siten aseta miehistä asemaa uhatuksi. Itsenäisesti lapsiaan hoitavat miehet haastavatkin hegemonisen maskuliinisuuden asettamia kulttuurisia odotuksia miesten elatusvelvollisuudesta luultavasti kaikkein selkeimmin, mutta tekevät niin, sikäli kun se on taloudellisesti järkevää (Jentsch & Schier 2019), eli etenkin kun heidän puolisoidensa tulo- ja koulutustaso ylittää heidän omansa (Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Lammi-Taskula ym. 2017;

Närvi 2018, 44–45). Aiemman perhevapaatutkimuksen tulokset antavatkin osviittaa siitä kuinka pragmaattisilla, perheen talouteen liittyvillä tekijöillä voi olla merkitystä hoivaisyyden toteutumisen kannalta. Täten onkin perusteltua tarkastella myös niitä syitä, joihin vedoten miehet perhevapaita käyttävät tai vastaavasti jättävät käyttämättä.

3.3. Miksi isät käyttävät perhevapaa?

Edellä on esitetty, miten miesten perhevapaiden käyttö jakaantuu isien kesken. Kokonaisemman kuvan muodostamiseksi on kuitenkin perusteltua tarkastella myös miksi isät vapaata käyttävät, eli mitä perusteluja isät esittävät perhevapaiden käytölle. Isien perhevapaan käyttöä on tutkittu paljon. Käytön syitä ja toisaalta syitä käyttämättä jättämiselle sen sijaan on tarkasteltu hieman vähemmän. Edellä etenkin taloudellisen ja sosiaalisen pääoman kasautumisen, mutta myös rakenteellisten perhevapaajärjestelmään ja työelämään liittyvien tekijöiden todettiin edistävän miesten pidempää perhevapaan käyttöä. Niinpä myös käytön ja käyttämättömyyden perusteluiden voi odottaa peilaavan niitä.

Käyttämättä jättämisen syitä on aiemmissa suomalaisissa kyselytutkimuksissa kartoitettu joko suoraan isiltä itseltään tai vastaavasti heidän puolisoiltaan. Yleisimpinä esteinä tutkimuksissa toistuvat taloudelliset sekä työelämään liittyvät perustelut. Niin isiltä kuin äideiltäkin kysyttäessä, hieman yli neljännes kertoo vaikutuksen perheen taloudelliselle tilanteelle estävän isän perhevapaan käytön kokonaan. Puolestaan neljännes isistä ja yli kolmannes äideistä arvioi, että isän työtilanne tai työn luonne estää isän perhevapaan käytön. Tähän liittyen etenkin isän työkiireet muodostavat esteen isän perhevapaan käytölle vähintään neljänneksessä perheistä. Pienelle joukolla isä myös työn epävarmuus esiintyy tutkimuksissa esteenä käyttää perhevapaa. Kaikkein tärkein syy olla käyttämättä perhevapaa on kuitenkin se, että äiti hoiti lasta kotona, johon jopa puolet isistä vetoaa. (Lammi-Taskula ym. 2017, 130–131; Närvi 2018, 34; Eerola ym. 2019.) Sen lisäksi, että äidin vapaan käyttöön sekä talouteen ja työelämään liittyvät perustelut estävät perhevapaan käytön kokonaan, ne ovat tärkeimpiä perusteluita olla käyttämättä myös isyysvapaan pidempää osaa, sitä edeltänyttä isäkuukautta, sekä vanhempain- ja hoitovapaa. Hoitovapaan yhteydessä tärkeimpiä perusteluja ovat edellisten lisäksi olleet myös muut perustelut kuten se, että ei pitänyt hoitovapaalle jäämistä tarpeellisena tai, että lapsi oli vanhempain mielestä valmis menemään päivähoitoon. (Lammi-Taskula ym. 2017, 114, 119; Närvi 2018, 42–46.)

Isien ja heidän puolisoitensa perhevapaan käytön esteet vaikuttavat peilaavan niitä olosuhteita, joiden puitteissa perheet tekevät valintoja koskien perhevapaan käyttöä. Miesten perhevapaan käytölle voi muodostua esteitä tavallisemmin työympäristöissä, joiden edellä todettiin olevan yhteydessä lyhyen isyysvapaan käyttöön sekä vapaan käyttämättä jättämiseen. Näissä yksityisellä sektorilla toimivien, matalan tulotason ja pienten työnantajien muodostamissa pienikokoisissa työyhteisöissä (Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 108; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Saarikallio-Torp & Miettinen 2021, 171–172) vapaan ottaminen saattaa usein tarkoittaa muiden työntekijöiden työtaakan lisääntymistä. Myös mikäli henkilöstöhallinto on puutteellista, osaamista ei välttämättä löydy perhevapaiden järjestämiseksi työpaikalla. Lisäksi perhevapaiden järjestämisestä ylipäänsä sattaa näillä miesvaltaisilla aloilla olla vähemmän kokemuksia. Myös epävarmoissa työsuhteissa työskentely voi saada miehet pitämään tiukemmin kiinni työpaikastaan ja jättävän perhevapaita käyttämättä. (Närvi & Salmi 2019.)

Myös yrittäjien tai kaikkein korkeatuloisimpien todettiin edellä käyttävän lähinnä lyhyttä isyysvapaata (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Myös heidän työn luonteeseensa saattaa liittyä erityisiä perhevapaan käyttöä estäviä tekijöitä. Autonomia ja joustavuus, jotka liittyvät selvästi yrittäjyyteen voivat liittyä myös ainakin osaan hyväpalkkaisia ammattiasemia. Esimerkiksi asiantuntijatyön ammateissa työn organisointi mahdollistaa laajempaa autonomiaa ja joustavuutta. Kääntöpuolena perhevapaan järjestämisen on todettu jäävän näissä tilanteissa usein työntekijän tai luonnollisesti yrittäjän itsensä vastuulle, mikä tekee täysipainoisesta perhe-elämään osallistumisesta hankalampaa (Närvi & Salmi 2019). Tältä osin miesten perhevapaan käytön esteissä lienee kyse rakenteellisista ongelmista, eikä esimerkiksi työnantajan suorasta vastustamisesta. Kyselytutkimuksissa korkeintaankin joka kymmenes perhevapaat kokonaan käyttämättä jättänyt mies arvioi työnantajan suhtautumisen esteeksi perhevapaan käytölle (Närvi 2018, 34) ja usein vastaavat luvut ovat lähempänä kahta prosenttia (Lammi-Taskula ym. 2017; Eerola ym. 2019). Suomen kaltaisissa Pohjoismaissa, joissa työntekijän oikeudet ovat laajalti tunnettuja ja tuettuja, isien perhevapaan avoin vastustaminen työnantajan toimesta olisikin todennäköisesti hankalaa.

Huolimatta siitä, että miesten perhevapaan käyttö nauttii laajaa kulttuurista konsensusta ja esteet sen käytölle olisivat ensi näkemältä rakenteellisia, ei vastakkaisten kulttuuristen ajatusmallien merkitystä tule sulkea ulos. Esimerkiksi isistä jopa puolet perustelee käyttämättä jättämistä sillä, että äiti piti perhevapaata. Isät perustelevat käyttämättä jättämistä näin siitakin huolimatta, että lyhyttä isyysvapaata voi käyttää yhtä aikaa äidin ollessa perhevapaalla. (Närvi 2018.) Tällaiset tulokset antavat ymmärtää, että perhevapaalla lapsista huolehtiminen mielletään erityisesti naisille kuuluvaksi

tehtäväksi. Myöskään pragmaattisia, talouteen ja työelämään liittyviä esteitä ei voida käsittää yksinkertaista sellaisenaan, vaan niidenkin on nähty perustuvan kulttuurisesti juurtuneisiin sukupuolten välisen työnjaon perinteisiin. Aiemmassa tutkimuksessa vaikutukset perheen taloudelliseen tilanteeseen ovat toistuneet yksinä tärkeimpinä perhevapaan käytön esteinä. Silti vain puolet tai niinkin harva kuin joka kolmannes vanhemmista todella tekee mitään laskelmia siitä, kuinka isän vanhempainvapaan käyttö todella vaikuttaisi perheen toimeentuloon. Laskelmia tehdään itseasiassa useammin silloin kuin isät käyttävät perhevapaata, osoittaen väitteet isän perhevapaan käytön negatiivisista vaikutuksista perheen talouteen perustuvan kulttuurisesti juurtuneisiin käsityksiin. Kun laskelmia tehdään johtaa se siis itseasiassa päinvastaiseen lopputulemaan. Samalla tavalla myös pitkä poissaolo työstä koetaan hankalaksi useammin, jos isät eivät pidä vanhempainvapaata. Tällaisetkin käsitykset perustuvat siten lähinnä kulttuurisiin normeihin kuin varsinaiseen kokemukseen. Samoin käsitys työn asettamista esteistä perustuu useimmiten omaan arvioon, sillä pitkää poissaoloa töistä hankalana pitävät eivät useimmiten myöskään ole keskustelleet asiasta työnantajan kanssa. Käsitykset työelämän ja talouden asettamista esteistä vaikuttavat lähemmin tarkasteltuna lähinnä kulttuurisesti määrittäneiltä. (Lammi-Taskula 2004, 174; Salmi ym. 2009, 65; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 83; Salmi & Lammi-Taskula 2014; Lammi-Taskula ym. 2017, 119.)

Myös työn organisoinnin tavat miesvaltaisilla aloilla lähemmän tarkastelun alaisuudessa näyttävät perustuvan normatiivisesti jaettuihin käsityksiin miesten elatusvelvollisuudesta. Miesvaltaisilla aloilla perhevapaan käytön seurauksena joko heidän työtoverinsa tai nämä itse voivat olla vastuussa töistään ennen, jälkeen tai jopa isyysvapaan aikana. Naisvaltaisilla aloilla sijaisen palkkaaminen puolestaan on tavallisempaa. Naisille lastenhoidon mahdollisuus näytetään siis sovitettavan helpommin kuin miehille, joiden odotetaan omistautuvan työlleen. Pitkän poissaolon mahdottomuus ei kuitenkaan ole mikään fakta vaan neuvoteltu suomalaisen työelämän ja miesten työpaikkojen erityispiirre, joka on myös neuvoteltavissa uudelleen. (Närvi 2018.) Pohjoismaita onkin ainakin laadullisessa tutkimuksessa pidetty myös sellaisina maina, joissa tällainen neuvottelu on työpaikoilla mahdollista. Esimerkiksi norjalaiset isät kertovat yhteistyöstä ja kompromisseista työpaikoilla perhevapaan järjestämiseksi. (Brandth & Kvande 2019.)

Mutta mistä syistä isät perhevapaata sitten käyttävät? Aiemmissa tutkimuksissa perhevapaan käytön syitä on tarkasteltu vapaan pituuden mukaan, joten katsaus käytön syihin on mielekästä tehdä tätä jakoa mukailien. Oletettavastikin lyhyttä äidin kanssa yhtä aikaa pidettävää isyysvapaata käyttävillä isillä perhevapaan käytön perustelut ovat erilaisia kuin hoitovapaata käyttävillä isillä. Tärkeimmäksi

jakolinjaksi perhevapaan käytön perusteluiden osalta muodostuukin jako lyhyeen äidin kanssa pidettävän perhevapaan ja muiden, itsenäisen perhevapaan muotojen välille. Jo suosituimpia vapaan käytön perusteluita tarkastelemalla, jako vaikuttaa perustellulta.

Lyhyttä isyysvapaata pitäneiden isien tärkein perhevapaan käytön perustelu on aiemmassa tutkimuksessa ollut halu auttaa äitiä. Seuraavaksi tärkeimmäksi syyksi lyhyttä isyysvapaata pitäneet ilmoittavat halun tutustua lapseen. Tämän jälkeen yleisien taas on ollut se, että isät pitivät vanhemmuutta yhteisenä asiana. Pidempää isyysvapaata pitäneiden isien kohdalla tärkein syy sen sijaan on ollut halu viettää aikaa lapsen kanssa. Perustelu on ollut melko suosittu myös lyhyttä isyysvapaata pitäneiden keskuudessa, mutta selvästi harvemmin. Muita tärkeimpiä vapaan käytön syitä pitkää isyysvapaata pitäneille ovat olleet näkemykset siitä, että pienten lasten isien kuuluu hoitaa lasta kotona sekä lyhyttä isyysvapaata pitäneiden isien tavoin, halu auttaa äitiä. Lisäksi näkemys siitä, että kotihoito on lapsen kannalta tärkeää, halu hoitaa lasta kotona pidempään, halu pitää taukoa työstä ja että lapsen äiti palasi töihin ovat olleet varsin yleisiä vapaan käytön syitä pidempää isyysvapaata pitäneiden isien keskuudessa. (Närvi 2018, 41.) Nykyistä pitkää isyysvapaata vastaavan isäkuukauden käytön perustelut ovat olleet samansuuntaisia. Halu hoitaa lasta kotona, halu auttaa äitiä sekä näkemys siitä, että lasten hoito on vanhempien yhteinen asia ovat aiemmassa tutkimuksessa olleet tärkeimpiä isäkuukauden käytön perusteluita. (Lammi-Taskula ym. 2017.)

Myös vanhempain- tai hoitovapaata pitäneet isät ilmoittivat halun viettää aikaa lapsen kanssa tärkeimmäksi perhevapaan käytön syyksi samalla tavalla kuin pitkää isyysvapaata pitäneet isät. Näiden isien perustelut eroavat pitkää isyysvapaata käyttäneiden isien syistä kuitenkin siltä osin, että he kertovat edellisiä useammin perusteluksi halun hoitaa lasta kotona pidempään tai sen, että äiti palasi töihin. Mielenkiintoisesti myös näkemys, että isän kuuluu hoitaa lasta kotona, on ollut suosituimpi pitkää isyysvapaata pitäneiden keskuudessa, kuin esimerkiksi hoitovapaata käyttäneillä. (Närvi 2018, 41; 45.)

Aikaisempi suomalaisten miesten perhevapaan käytön syitä kartoittanut tutkimus summaa itsenäisiä perhevapaajaksoja käyttävien isien perusteluiden eroavan lyhyttä isyysvapaata käyttäneistä. Lähemmin tarkasteltuna isä vaikuttaa erottavan ainakin halu auttaa äitiä, halu pitää taukoa työstä, äidin paluu työelämään ja halu viettää aikaa lapsen kanssa. Perusteluista ainoastaan ensimmäinen vaikuttaa olevan yleisempi lyhyttä isyysvapaata käyttäneiden keskuudessa, kun muut taas liittyvät ennemminkin itsenäisiin perhevapaajaksoihin. Aikaisemmassa isien perhevapaatutkimuksessa juuri

näiden perustelujen on myös osoitettu olevan yhteydessä perhevapaan käyttöön. (Lammi-Taskula ym. 2017; Eerola ym. 2019.)

Halu auttaa äitiä vaikuttaa aiemman tutkimuksen mukaan laskevan isien todennäköisyyttä käyttää perhevapaata pidempään, liittyen siten lähinnä lyhyen isyysvapaan käyttöön (Eerola ym. 2019). Lähes kaikki lyhyttä isyysvapaata käyttävät isät perustelevatkin vapaan käyttöä juuri halullaan auttaa äitiä, mutta pitkään isyysvapaata käyttäneistä enää noin kolmannes tekee samoin (Närvi 2018, 41). Lyhyttä isyysvapaata käyttävät isät luultavasti perustelevat vapaata juuri halullaan auttaa äitiä luonnollisesti juuri siksi, että lyhyen vapaan käyttö on mahdollista yhtä aikaa äidin kanssa. Aiemman tutkimuksen perusteella lähes kaikki perheet myös käyttävät lyhyttä vapaata juuri tällä tavoin (Närvi 2018, 39).

Isän halu pitää taukoa työstä vaikuttaa puolestaan kasvattavan isien todennäköisyyttä käyttää perhevapaata myös itsenäisesti (Lammi-Taskula ym. 2017, 119; Eerola ym. 2019). Hoitovapaata pitäneistä isistä vajaa neljännes ja pitkää isyysvapaata pitäneistä hieman yli viidennes perustelee aiemman tutkimuksen mukaan perhevapaan käyttöä halulla pitää taukoa työstä. Sen sijaan lyhyttä isyysvapaata pitäneistä enää harvempi kuin joka kymmenes piti perhevapaata samoin perustein. (Närvi 2018, 41; 45.) Kolmen viikon mittainen lyhytkin isyysvapaa voi tarjota toivotun tauon työstä, mutta on kuitenkin mahdollista, että isät, joilla on valmiiksi erityinen halu ottaa taukoa työnteosta

Myös äidin paluu työelämään vaikuttaa liittyvän isän pidempään perhevapaan käyttöön. Nämä tulokset ovat luonnollisestikin odotettavia, sillä juuri isän pidemmät perhevapaajaksot voivat mahdollistaa äidin paluun työelämään. Puolestaan esimerkiksi lyhyen isyysvapaan aikana, myös äidit ovat lähes poikkeuksetta yhtä aikaa äitiysvapaalla. Äidin työhön paluu erottaa kuitenkin hieman myös pitkää isyysvapaata käyttäneitä vanhempain- ja hoitovapaata käyttäneistä. Aiemmassa tutkimuksessa pitkää isyysvapaata käyttäneistä neljännes kertoi sen vapaan perusteluksi ja hoitovapaata käyttäneistä kolmannes. Myös vanhempainvapaata käyttäneille perustelu oli yksi tärkeimmistä. (Närvi 2018, 39–45.) Äidin työhön paluuseen liittyen, aiemmassa tutkimuksessa isän halun mahdollistaa äidin työhön paluu ja opiskelu on todettu kasvattavan tämän todennäköisyyttä käyttää perhevapaata pidempään (Eerola ym. 2019). Äidin työhön paluu perhevapaan käytön syynä lienee rinnakkainen puolison korkeiden tulojen ja koulutuksen kanssa, jotka edellä todettiin niin ikään kasvattavan isän todennäköisyyttä käyttää perhevapaata pidempään. Isien perhevapaan käytön syyksi ilmoittama äidin työhön paluu ja halu mahdollistaa äidin työssäkäynti liittyvätkin mahdollisesti puolisoitten välisiin eroihin tuloissa ja koulutuksessa.

Lisäksi halu viettää aikaa lapsen kanssa yhdistää kaikkia itsenäistä perhevapaata pitäneitä isiä. Pitkää isyysvapaata pitäneistä lähes 80 prosenttia ja hoitovapaata pitäneistä noin 70 prosenttia kertoi sen perhevapaan perusteluksi tehden siitä kaikkein tärkeimmän perustelun. Lyhyttä isyysvapaata pitäneistä enää vain kaksi viidestä perustelee vapaan käyttöä samoin, tehden siitä kuitenkin neljänneksi suosituimman syyn käyttää vapaata. Lisäksi lyhyttä isyysvapaata pitäneistä selvästi yli puolet halusi myös tutustua vauvaan, mikä oli heidän yksi tärkeimmistä perhevapaan käytön perusteluista. (Närvi 2018, 41, 45.) Halua viettää aikaa lapsen kanssa ei olekaan yksiselitteisesti kyetty yhdistämään itsenäisen perhevapaan käyttöön aikaisemmissa tutkimuksissa siten, että isän halu viettää aikaa lapsen kanssa välttämättä ennustaisi isän pidempää perhevapaan käyttöä (Eerola ym. 2019). Koska isien itsenäiset perhevapaat on laadullisessa tutkimuksessa liitetty kokemukseen, jossa miesten identiteetti hoivatyön myötä muuttuu auttavasta vanhemmasta tasa-arvoisesti vastuulliseksi hoivaajaksi (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021), halu viettää aikaa lapsen kanssa voi hyvinkin olla ennemmin itsenäisen perhevapaan käytön seuraus kuin sen syy.

Aiempi suomalainen perhevapaatutkimus osoittaa itsenäisesti käytettäviä perhevapaajaksoja perusteltavan sellaisilla syillä, jotka edustavat hoivaisyyden ihanteita (Elliot 2016). Yli kolmen viikon pituisia perhevapaajaksoja käyttäneet miehet kertovat vapaan käytön syyksi tunteellisuutta ja affektiivisuutta korostavia syitä, kuten halun viettää aikaa lapsen kanssa, mutta myös relationaalisuutta ja keskinäisriippuvuutta korostavia syitä kuten sen, että äiti palasi työelämään ja että isä halusi pitää taukoa työstä. Kuitenkin myös lyhyttä isyysvapaata käyttävät isät perustelevat omaa vapaan käyttöään tavoilla, joiden voi ymmärtää omaksuvan hoivaavan maskuliinisuuden arvot osaksi miehisyyttä. He haluavat tutustua lapseen, auttaa äitiä ja pitävät vanhemmuutta yhteisenä asiana. Perhevapaatutkimuksen pohjalta jääkin osin epäselväksi se, ovatko isien halut ja asenteet, kuten halu viettää aikaa lapsen kanssa, kuinka määrittävässä asemassa hoivakäytäntöjen suhteen. On todennäköistä, että niiden rinnalla isiä ympäröivän arjen olosuhteiden merkitys on vähintäänkin yhtä tärkeää.

Hoivaisyyttä tukevat taloudelliset olosuhteet vaikuttavat tarjoavan isille perheenelatukselle vaihtoehdoisen toimintamallin, johon tarttua ainakin silloin, kun se on taloudellisesti järkevää. (Jentsch & Schier 2019; Närvi & Salmi 2019, 39.) Sen sijaan tällaisten kannustimien puuttuessa normatiivisten isyyden käytäntöjen mukaan toimiminen saattaa olla helpointa ja vaatia vähiten ”vastarintaa” (Miller 2011). Aikaisemman perhevapaatutkimuksen perusteella on syytä olettaa, että

ainakin tuki työelämästä sekä äidin hyvä asema työelämässä tai tämän korkea koulutus suojaa tällaisilta käytännöiltä ja tukee ennemminkin isien perhevapaan käyttöä myös itsenäisesti.

Edellä on tarkasteltu niitä perusteluita, jotka liittyvät isien perhevapaan käyttöön. Tätä perustelujen ja käytön suhdetta tarkastellaan myös tässä tutkielmassa. Mielenkiinto kohdistuu ennen kaikkea käytön perusteluihin, jotka ovat yhteydessä niihin itsenäisiin perhevapaajaksoihin, joiden on aiemmassa tutkimuksessa todettu olevan keskeisessä asemassa hoivaavan maskuliinisuuden muotoutumisessa. Aiemman perhevapaatutkimuksen perusteella ainakin halu pitää taukoa työstä, halu mahdollistaa äidin työhön paluu ja opiskelu, sekä tietyn varauksin myös halu viettää aikaa lapsen kanssa saattavat olla tällaisia tekijöitä. Sen sijaan kuitenkin ainakin halu auttaa äitiä vaikuttaa liittyvän lähinnä lyhyen isyysvapaan käyttöön.

4. TUTKIMUSASETELMA

Edellä on käsitelty isyyttä ja siihen liittyen maskuliinisuutta niitä koskettavasta väitetystä murroksesta alkaen. Hoivaisuus ymmärrettiin suhteessa hegemoniseen maskuliinisuuteen toisin toistettuna isyytenä ja maskuliinisuutena. Samalla hegemonisen maskuliinisuuden mukaisten isyyksien ei nähdä kuitenkaan kadonneen minnekään. Useat erilaiset maskuliinisuuden mallit vaikuttavat yhtä aikaa isyyden käytäntöihin tehden sellaisista kuvailuista kuten ”uudesta” ja ”perinteisestä” hankalia. Nykymuotoinen isyys onkin yleistettävimmillään moninaista ja sirpaleista (Bach 2019; Cannito 2020; Lewington ym. 2021).

Tarkoituksena on isien perhevapaan käytön perusteluita tarkastelemalla päästä käsiksi isyyden eri käytäntöjen taustalla oleviin vaikuttimiin. Näitä vaikuttimia ovat isien omien perusteluiden lisäksi myös heidän arkeaan ympäröivät olosuhteet kuten työelämään ja perheen talouteen liittyvät tekijät. Niitäkään ei kuitenkaan täysin voida tyhjentää sukupuolen normatiivisesta painolastista. Tutkielman laajempi mielenkiinto kohdistuu siihen, kuinka erilaiset maskuliinisuudet tulevat toistetuiksi hoivakäytännöistä käsin.

Eri isyyden käytäntöjen indikaattorina sovelletaan perhevapaan pituutta. Koska kolme viikkoa pidempien itsenäisesti käytettävien perhevapaajaksojen on todettu liittyvän hoivaisuuden ideaalien kehittymiseen (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021), myös niihin liittyvien perhevapaan käytön perusteluiden odotetaan poikkeavan niiden isien perusteluista, jotka käyttävät vapaata tätä lyhyemmän aikaa yhdessä äidin kanssa. Näin ollen tutkimuksen mielenkiinto

kohdistuu eritoten siihen mitkä isien perhevapaan käytön perustelut ovat yhteydessä itsenäiseen perhevapaan käyttöön. Koska maskuliinisuutta tehdään jatkuvasti suhteessa ympäröivään maailmaan kompleksisilla tavoilla (esim. Waling 2019), kiinnostus kohdistuu myös siihen, miten isien arkielämän olosuhteet ovat yhteydessä itsenäisen perhevapaan käyttöön. Perhevapaan perusteluiden lisäksi perhevapaan käyttöä tarkastellaan aineiston miesten henkilö- ja perhekohtaisten taustamuuttujien mukaan. Aihetta lähestytään neljän tutkimuskysymyksen kautta

1. *Mitä perusteluita aineiston isät esittävät perhevapaan käytölle?*
2. *Mitkä perhevapaan käytön perustelut ovat yhteydessä aineiston isien itsenäiseen perhevapaan käyttöön?*
3. *Mitkä isien henkilö- ja perhekohtaiset taustamuuttujat ovat yhteydessä aineiston isien itsenäiseen perhevapaan käyttöön?*
4. *Miten itsenäisen perhevapaan käytön ja käytön perusteluiden välinen yhteys muuttuu, kun niitä tarkastellaan yhdessä henkilö- ja perhekohtaisten taustamuuttujien kanssa?*

Ottamalla analyysissä huomioon niin isien perhevapaan käytön perustelut kuin taustamuuttujat, tavoitteena on lähestyä sitä, miten maskuliinisuudet miesten arjesta käsin muotoutuvat. Tätä tavoitetta lähestytään tutkielman puitteissa lähinnä tulosten pohdinnan kautta ottamalla osaa etenkin sukupuolentutkimuksen ja kriittisen miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksen keskusteluihin.

Tutkimuskysymykset ovat käytetyn tutkimusmenetelmän ohjaamia. Tutkimusmenetelmänä käytetty logistinen regressio kertoo siitä todennäköisyydestä millä tietty asia tapahtuu. Vaikka ennustettavaksi tapahtumaksi on valittu isän itsenäisen perhevapaan käyttö, tutkielman mielenkiinto kohdistuu kuitenkin yhtä lailla myös niihin isiin, jotka käyttävät lyhyttä äidin kanssa yhtä aikaa pidettävää perhevapaata.

4.1. Aineisto, rajaukset ja eettisyys

Tutkielman aineistona hyödynnetään CHILDCARE –hankkeen (Tasa-arvon kysymykset lasten varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmässä) keräämää 4-vuotiaiden lasten vanhemmille suunnattua varhaiskasvatuskyselyaineistoa vuodelta 2019. Kyseessä on seurantakysely, jota edeltävä aineisto kerättiin vuonna 2016. (Hietamäki ym. 2019a.) Tässä tutkielmassa hyödynnetään kuitenkin vain vuoden 2019 poikkileikkausaineistoa, sillä tutkielman mielenkiinto ei kohdistu ilmiön ajalliseen vaihteluun.

Yhdessä Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa toteutettu hanke tarkastelee suomalaisen lastenhoidon tukien ja varhaiskasvatuksen palveluiden kokonaisuutta sekä niiden vaihteluun liittyviä epätasa-arvon mekanismeja lasten, perheiden ja sukupuolten välillä. Hanke pyrkii tuottamaan tietoa lastenhoidon tukijärjestelmän sekä varhaiskasvatusjärjestelmän kehittämiseksi ja toimii läheisessä yhteistyössä valtionhallinnon, kuntien sekä järjestöjen kanssa. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvo ja yhteiskunta –ohjelma. (Hietamäki ym. 2017.)

Vuoden 2019 kysely lähetettiin vuoden 2016 kyselyyn vastanneille vanhemmille kymmenessä CHILDCARE-hankkeen yhteistyökunnassa (Alajärvi, Hamina, Helsinki, Jyväskylä, Kittilä, Lieksa, Oulu, Salo, Tampere ja Ulvila). Lisäksi mukana oli vastaajia kunnista, jotka eivät kuuluneet alkuperäisiin kyselykuntiin, mutta joissa osa vastaajista kuitenkin asui. Suurin osa vastaajista, jotka asuivat seurantakyselyn aikaan muissa kuin kyselykunnissa asui Espoossa tai Vantaalla. Loput muissa suurissa tai pienissä kunnissa. Lisäksi vuoden 2019 seurantakyselyyn valittiin mukaan harkinnanvaraisesti kolme muuta kuntaa (Kuhmo, Pietarsaari ja Raasepori). Uudet kunnat valittiin harkinnanvaraisesti vastaajamäärän kasvattamiseksi sekä keskikokoisten kuntien ja ruotsinkielisten perheiden näkökulman kasvattamiseksi. Kysely toteutettiin posti- ja internetkyselylomakkeella. (Sulkanen ym. 2020, 12–14, 22, 26.)

Alkuperäiseen vuoden 2016 kyselytutkimukseen tutkimuskunnat valittiin niiden maantieteellisen sijainnin, elinkeinorakenteen, kuntien tarjoamien lastenhoidon tukijärjestelmien sekä varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen tapojen mukaan. Tutkimukseen pyrittiin valitsemaan mukaan kuntia niin maan pohjois- kuin eteläosista sekä itä- ja länsiosista, suurempia kaupunkeja ja pienempiä kuntia, sekä elinkeinorakenteeltaan erilaisia kuntia. (Hietamäki ym. 2017, 15.)

Vuoden 2019 tutkimuskutsu lähetettiin vanhemmille, joiden lapsi oli syntynyt 1.10.2014 – 30.9.2015 välisenä aikana. Seurantatutkimukseen vastanneiden vanhempien lapsista nuorimmat olivat vastaushetkellä siten kolmen vuoden ja yhdeksän kuukauden ikäisiä ja vanhimmat vuoden tätä vanhempia. Pienissä kunnissa kysely lähetettiin kaikille vanhemmille, joiden lapsi oli syntynyt kyseisenä aikana. Suurissa kunnissa (Helsinki, Jyväskylä, Oulu ja Tampere) kysely lähetettiin aikaisempaan kyselytutkimukseen osallistuneiden vanhempien lisäksi kolmella harkinnanvaraisesti valituilla postinumeroalueilla asuville vanhemmille. Alueet valittiin niiden koulutustason, työllisyyden ja huoltosuhteen mukaan siten, että ne vaihtelivat alueiden välillä. Lisäksi mukaan otettiin alueita, joilla asui muita alueita enemmän maahanmuuttajataustaista väestöä. Lisäksi huomioitiin alueen sijainti suhteessa kaupungin keskusta. Alueille sijoittuvat

varhaiskasvatuspalvelut huomioitiin valinnassa siten, että mukaan valittiin alueita, joissa oli yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita, sekä alueita, joilla näitä ei ollut. Kutsun saaneita vanhempia ei rajattu sen mukaan asuivatko he lapsen kanssa vai eivät tai olivatko he lapsen virallisia huoltajia. Vanhempien yhteystiedot saatiin väestörekisterikeskuksesta toukokuussa 2019. Vastaajien oli mahdollista vastata kyselyyn omalla äidinkielellään suomeksi tai ruotsiksi. Kyselykutsu lähetettiin englanniksi niille vastaajille, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. (Hietämäki ym. 2017, 22; Sulkanen ym. 2020, 22.)

Yhteensä kutsu lähetettiin kaikkiaan 4081 lapsen 7764 vanhemmalle, josta äitien osuus (52 %) oli hieman isää suurempi (48 %). Useimmissa tapauksissa lapsen molemmat vanhemmat saivat kyselyn. Myös kaksosten tai kolmosten vanhemmille lähetettiin oma kysely. Nämä monikkoperheiden vastaukset eivät ole mukana tämän tutkielman analyyseissä. Kyselyyn vastasi yhteensä 1871 vanhempaa, mikä tarkoittaa, että kyselyn vastausosuus oli 24 prosenttia. Vanhempien vastaukset koskivat 1458 lapsen tilannetta, mikä vastaa noin 36 prosenttia kyselyn saaneiden perheiden lapsista. Kyselyyn vastanneista hieman vajaa kolmannes oli miehiä ja loput naisia. (Sulkanen ym. 2020, 25–26.)

Kyselyn vastaajat eivät täysin edustaneet suomalaisia neljävuotiaiden lasten vanhempia. Vastaajia oli tutkimuksessa mukana kaikista Suomen maakunnista lukuun ottamatta Ahvenanmaata ja Keski-Pohjanmaata. Huolimatta tutkimuksessa mukana olleiden kuntien laajuudesta, lähes 40 prosenttia vastaajista asui Uudellamaalla ja joka kolmas Helsingissä. Suomen väestörakenne huomioon ottaen, aineistossa olivat yliedustettuina Helsinki-Uudenmaan sekä Länsi-Suomen suuralueilla asuvat ihmiset, kun puolestaan Etelä-, Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueilla asuvat vastaajat olivat aliedustettuina. Lähes 90 prosenttia vastaajista asui kaupunkimaisissa kunnissa ja loput vastaajat pääosin taajaan asutuissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa asui vain muutama prosentti vastaajista. (Sulkanen ym. 2020, 25–26.)

Kyselyyn vastanneista vanhemmista 70 prosenttia oli äitejä, joiden keskimääräinen ikä oli vajaa 36 vuotta. Isät muodostivat vastaajista hieman alle kolmanneksen ja he olivat keskimääräiseltä iältään äitejä hieman vanhempia, noin 38-vuotiaita. Ikäjakaumaltaan aineisto ei aivan vastannut suomalaisia 4-vuotiaiden lasten vanhempia 31–50-vuotiaiden ollessa aineistossa yliedustettuina ja 21–30-vuotiaat aliedustettuina. Noin kahdella viidestä oli jokin ylempi korkeakoulututkinto ja kolmanneksella alempi korkeakoulututkinto tai ammatillinen opistoasteen tutkinto. Viidennes vanhemmista oli suorittanut ammattitutkinnon. Hyvin vähän vastaajien joukossa oli vanhempia, jotka olivat suorittaneet korkeintaan jonkin ammatillisen kurssin tai eivät olleet saaneet mitään ammatillista

koulutusta. Kokonaisuudessaan vastaajat olivat korkeammin koulutettuja kuin suomalaiset 4-vuotiaiden vanhemmat keskimäärin. Lisäksi johtajat ja ylemmät toimihenkilöt olivat aineistossa yliedustettuina. Heitä oli vastaajista noin kolmannes. Enemmistöllä vastaajista oli myös voimassa oleva vakituinen ja työajaltaan säännöllinen työsuhde. (Sulkanen ym. 2020, 27–31.)

Tätä tutkielmaa varten aineistosta rajattiin analyysiin mukaan ainoastaan miesvastaajat. Aineiston kooksi jäi siten 581 vastaajaa, joka oli 16 prosenttia kyselyn saaneista isistä. Isistä kahdella viidestä oli ylempi korkeakoulututkinto, mikä oli yhtä usein kuin koko aineistossa tai äideillä. Suomalaisiin 4-vuotiaiden vanhempiin verrattuna, kyselyyn vastanneet isät olivat selvästi useammin korkeakoulutettuja. Hieman useammalla kuin joka viidennellä oli jokin muu korkeakoulututkinto tai opistoasteen tutkinto. Viidenneksellä oli ammattitutkinto. Kyselyyn vastanneista isistä hieman äitejä useammalla ei ollut ammatillista koulutusta lainkaan tai korkeintaan jokin ammatillinen kurssi, mutta selvästi harvemmin kuin suomalaisten 4-vuotiaiden vanhempien kohdalla yleensä. Vastanneiden isien ammattiasema oli myös parempi kuin aineiston vastaajien yleensä. Heistä 94 prosenttia oli työssä ja vain muutama prosentti työttömiä, opiskelijoita, eläkeläisiä, varusmies- tai siviilipalveluksessa tai muuten työvoiman ulkopuolella. Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt etenkin isien osalta olivat yliedustettuina aineistossa. Aineiston miehet olivat naisia useammin myös yrittäjiä. Enemmistöllä isistä oli voimassa oleva työsuhde tai yritys, ja enemmistö työskenteli vakituisissa työsuhteissa. Isien työsuhde oli aineistossa myös vakituinen naisia useammin. Miehistä ja naisista molemmista hieman yli neljänneksen työaika oli luonteeltaan epäsäännöllistä. Enemmistö vastaajista puolestaan työskenteli säännöllisessä päivätyössä. Lähes kuusi vastaajaa kymmenestä koki perheensä taloudellisen tilanteen melko tai erittäin hyväksi, kolmannes kohtalaiseksi ja vain muutama prosentti melko huonoksi tai erittäin huonoksi. Perheiden käteen jäävillä tuloilla mitattuna perheet olivat keskituloisia. (Sulkanen ym. 2020, 29–32.)

Kyselyssä vanhemmilta kysyttiin molempien osalta, oliko tämä ollut lapsen kanssa perhevapaalla. Isistä 79 prosenttia (N=434) sanoi olleensa perhevapaalla lapsen kanssa, 17 prosenttia (N=92) vastasi, ettei ollut perhevapaalla ja 4 prosenttia (N=21) sanoi, ettei se koskettanut heitä. Kuusi prosenttia (N=34) jätti vastaamatta kysymykseen kokonaan. Vastaajista, jotka ilmoittivat jättäneensä perhevapaata käyttämättä viisi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen, jossa isiltä tiedusteltiin perhevapaan pituutta. Nämä isät merkittiin puuttuviksi. Lisäksi isistä, jotka kertoivat jättäneensä vapaat kokonaan käyttämättä, yhdeksän vastasi vastoin ohjeita kysymykseen, jossa tiedusteltiin perhevapaan pituutta. Samoin kolme isää kertoi pitäneensä perhevapaata jonkin mittaisen ajan,

vaikka oli kertonut, ettei perhevapaan pitäminen koskettanut heitä. Myös nämä vastaajat merkittiin puuttuviksi.

Lopullisen tarkasteltavan aineiston muodostaa siis 429 pääosin kaupunkimaisista kunnista ja etenkin Helsingistä kotoisin olevaa, korkeakoulutettua, työssäkäyvää ja ylemmissä ammattiasemissa säännöllisesti työskentelevää isää. Toisin sanoen aineisto ei edusta suomalaisia lapsiperheiden isiä erityisen hyvin eivätkä siitä johdettavat löydökset ole yleistettävissä mihinkään populaatioon. Aineistolla suoritettavien analyysien osalta tässä tutkielmassa pidättäydytäänkin tulkitsemaan niitä sellaisenaan.

Kuvio 1. Aineiston rajaaminen

Kyselyn saaneet isät	Kyselyyn vastanneet isät	Piti perhevapaata	Kertoi, kuinka pitkään piti perhevapaata
N=3692	N=581	N=434	N=429

Kyselyn toteutuksessa tutkimuseettiset kysymykset otettiin huomioon huolellisesti. Kyselyyn osallistuneita informoitiin henkilökohtaisten tietojen käytöstä ja suojelusta, miten heidät oli valittu tutkimukseen, tutkimuksen taustasta, tarkoituksesta ja sisällöstä. Vastaajille kerrottiin myös, miten tutkimuksen tuloksista tiedotetaan sekä heidän mahdollisuuksistaan olla vastaamatta, keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa tai pyytää vastauksia poistettaviksi. Lisäksi tiedotettiin, että vastauksia käsitellään nimettömästi ja luottamuksellisesti, että vastauksia analysoidaan tilastollisin menetelmin ja että yksittäisten henkilöiden vastaukset eivät ilmene tuloksista. Lisäksi vastaajia informoitiin, että tutkimusaineisto arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. (Privacy notice for survey questionnaire addressed to guardians of four-year old children.) CHILDCARE – tutkimuksesta on lisäksi tehty henkilötietolain mukainen tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste, jossa on eritelty mitä tietoa tutkimuksen tuottama rekisteri sisältää ja mihin tarkoitukseen sitä käytetään (CHILDCARE-tutkimushanke. Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste).

Tätä tutkielmaa varten on asianomaisten kesken solmittu aineistonluovutus- ja käyttöluovutus sopimus, jossa sitoudutaan henkilötietojen ehdottomaan salassapitoon ja aineiston huolelliseen säilyttämiseen sekä tutkimustulosten eettisesti kestävään raportointiin. Aineiston säilytystä, käsittelyä sekä tulosten raportointia koskien sitoudutaan myös tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) hyvän tieteellisen käytännön ohjeisiin. Tämän tutkielman puitteissa aineistoon tehdyt muutokset ja koodaukset, niiden tekemistä koskevat kuvaukset sekä niiden muuntelu- ja edelleenluovutusosoikeudet luovutetaan

korvauksetta CHILDCARE-hankkeen käyttöön. Aineiston käyttöoikeus on kolme vuotta ja se palautetaan CHILDCARE-hankkeelle tutkimussuunnitelman mukaisen tutkimustarkoituksen päätyttyä tai tuhotaan.

4.2. Metodologia ja analyysimenetelmät

Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmän valintaa ohjaa tutkimusongelma, jonka muotoilu rajaa usein sitä, millaisin työkaluin asetettuun ongelmaan voidaan vastata. Ihmistieteellinen tutkimus voidaan jakaa kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimusperinteeseen, jotka eroavat keskenään tutkimusasetelmiltaan, menetelmiltään, käytetyltä aineistoltaan, käsitteiltään, päättelyltään ja tulkinnaltaan. (Goertz & Mahoney 2012.) Tässä tutkielmassa käytetyt menetelmät lukeutuvat ensiksi mainittuun tutkimusperinteeseen.

Kvantitatiivista tutkimusta määrittävää metodologista viitekehystä kutsutaan positivismiksi. Positivistisessa tieteenfilosofiassa todellisuuden ajatellaan olevan riippumaton ihmisen siitä tekemistä havainnoista. Tästä havainnoista ulkoisesta todellisuudesta voidaan saada tietoa soveltamalla empiiristä menetelmää. Empiirisen menetelmän mukaan tämä tieto on saavutettavissa aistihavaintojen kautta, joista se tulisi saada sellaisenaan ilman ihmisen mielen aktiivista vaikutusta siihen. Jotta voitaisiin varmistua saavutettavan tiedon objektiivisuudesta, mielen vaikutus pyritään minimoimaan. Tiedonkeruun menetelmänä käytetäänkin usein, kuten tässäkin tutkielmassa, kyselylomaketta. Kyselylomakkeen avulla tietoa voidaan kerätä suurilta määriltä ihmisiä sekä suurilta maantieteellisiltä alueilta. Kysymyksiä voidaan myös esittää paljon eikä tutkijan läsnäolo pääse vaikuttamaan vastauksiin toisin kuin esimerkiksi haastattelututkimuksessa. Havainnoilla saavutettua tietoakin on kuitenkin välttämätöntä tulkita tieteellisen tiedon saavuttamiseksi ja järjestämiseksi ymmärrettävään muotoon. Niinpä tutkijan oma positio ja käsitykset vaikuttavat tutkimukseen luonnollisestikin. Tieteen objektiivisuus sekä arvovapaus onkin lähinnä ihanne, jota kohti pyrkii. (Raunio 1999, 120–122; Valli 2001, 30–31; Metsämuuronen 2003, 3.)

Vaikka kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarkasteltava aineisto onkin yleisesti numeerisessa muodossa, ihmistieteissä kiinnostus ei kohdistu itse numeroihin tai niistä johdettaviin tunnuslukuihin, vaan ilmiöiden välisiin yhteyksiin, eli aineiston kuvaamaan todellisuuteen, jota numeerinen tieto kuvaa (Jokivuori & Hietala 2007, 11). Koska tässä tutkielmassa käytettävä aineisto on muodoltaan poikkileikkausaineisto, on sen perusteella hankala tehdä oletuksia syy-seuraussuhteista. Toisin kuin pitkittäisaineistoissa, aineisto kuvaa ilmiötä yhtenä ajankohtana eikä siitä ole siten saatavissa tietoa ilmiön ajallisesta muutoksesta. Tästä syystä tuloksista on järkevää puhua yleisemmällä tasolla yhteyksistä kuin varsinaisista syy-seuraussuhteista. (Rindfleisch, Malter, Ganeshan & Moorman

2008.) Tällainen ns. korrelatiivinen tutkimus, erotettuna kokeellisesta tutkimuksesta, on luonteeltaan sellaista tutkimusta, jossa tarkastellaan muuttujien välisiä yhteyksiä ilman, että tutkija kykenisi säätelemään mitattavaan ominaisuuteen vaikuttavaa muuttujaa. Tästä syystä korrelatiivisen tutkimuksen avulla ei voida tehdä voimakkaita päätelmiä ilmiöiden välisistä syy-seuraussuhteista, eikä varmasti sanoa aiheuttiko jokin asia toisen vai päinvastoin. (Nummenmaa 2009, 33–34.) Koska ihmistieteissä tarkasteltujen ilmiöiden syitä saattaa sosiaalisessa todellisuudessa olla yleensä useita, kahden muuttujan välinen yhteys on harvoin kovin suuri. Sosiaalinen todellisuus on niin kompleksinen kokonaisuus, että sitä ei voida useimmiten selittää vain yhden tekijän avulla. (Jokivuori & Hietala 2007, 38.) Tästäkin syystä on perusteltua puhua syy-seuraussuhteiden sijaan asioiden välisistä yhteyksistä. Tässä tutkielmassa tehdään kuitenkin oletuksia tarkasteltavien yhteyksien suunnasta pohjaten aiempiin tutkimustuloksiin, joskin näitä yhteyksiä pidättäydytään yleistämistä laajempaan populaatioon.

Tilastolliset tutkimusmenetelmät

Tämän tutkielman tutkimusmenetelmänä hyödynnetään logistista regressiota, joka on tavanomaisen lineaarisen regressiomallin yleistys. Regressiomallit ovat sosiaalitieteilijöiden keskeisimpiä kvantitatiivisen analyysin menetelmiä. Useita sosiaalitieteilijöiden tutkimuksen kohteista ei kuitenkaan voida analysoida perinteisellä lineaarisella regressiomallilla, sillä kaikkia ilmiöitä, esimerkiksi asenteita tai kuten tämän tutkielman tapauksessa – arkipäiväistä toimintaa – ei voida mitata lineaarisesti. Tällaisia yleistettyjä regressiomalleja käytetään tutkimuksessa, kun halutaan tarkastella tekijöitä, jotka ennustavat tutkittavaa ilmiötä. (Liao 1994, 2.)

Logistista regressiota käytetään, kun selitettävä muuttuja on kategorinen, eikä lineaarisesta regressiomallia siten voida käyttää. Logistisen regression perusideana on selittävien muuttujien avulla pyrkiä ennustamaan vaihtelua selitettävässä muuttujassa. Koska selitettävä muuttuja on kategorinen, pyritään selittävien muuttujien avulla ennustamaan mihin selitettävän muuttujan luokkaan kukin havainto kuuluu. Logistinen regressio voidaan jakaa binääriin ja multinominaaliseen regressioanalyysiin, joiden ero on selitettävän muuttujan luokkien määrä. Näistä jälkimmäisessä luokkia voi olla useampi kuin kaksi. Periaatteessa multinominaalista regressioanalyysia voidaan käyttää aina binäärisen sijaan. Tässä tutkielmassa selitettävä muuttuja, eli perhevapaan pituus saa kaksi arvoa, joten analyysimenetelmänä käytetään binääristä logistista regressiota. Selitettävän muuttujan asteikon lisäksi logistiset regressiomallit tekevät melko vähän

oletuksia selittäviä muuttujia koskien. Selittävät muuttujat voivat olla asteikoltaan mitä hyvänsä, kunhan ne eivät ole keskenään kolineaarisia. (Nummenmaa 2009, 330–332.)

Logistisen regression perusideana on selittävien muuttujien avulla ennustaa mihin selitettävän muuttujan luokkaan kukin havainto kuuluu. Tällöin jokin selitettävän muuttujan luokista valitaan ennustetuksi kategoriaksi mallin pyrkiessä ennustamaan todennäköisyyttä sille, että havainnot kuuluvat tähän luokkaan. Mallin lähtökohtana on siten riski eli *odds ratio* (OR), joka on ennustettavien tapahtumien osamäärä. Riskiä tulkitaan regressiomallissa $\text{Exp}(b)$ -kertoimien kautta. Yhtä pienemmät $\text{Exp}(b)$ -kertoimet tarkoittavat negatiivista yhteyttä, kun taas yhtä suuremmat positiivista yhteyttä. Kertoimen ollessa yksi yhteyttä ei ole lainkaan. Jokainen selittävä muuttuja saa mallissa oman kertoimensa. Positiivinen yhteys kyseisen muuttujan kohdalla tarkoittaa muuttujan arvon kasvamisen kasvattavan riskiä sille, että havainto kuuluu siihen selitettävän muuttujan luokkaan, joka on valittu mallissa ennustettavaksi luokaksi. Negatiivinen yhteys puolestaan tarkoittaa, että muuttujan arvojen kasvaminen vähentää tätä riskiä. (Nummenmaa 2009, 339–340; Field 2018, 884–885, 904.)

Odds ratioiden lisäksi logistisessa regressiossa tarkastellaan *ennustustarkkuutta, mallin sopivuutta, selitystasetta, ja selittäjien merkitsevyyttä*. Koska regression avulla on tarkoitus ennustaa, millä todennäköisyydellä havainnot kuuluvat mihinkin selitettävän muuttujan luokkaan, on perusteltua tarkastella sitä, kuinka onnistuneesti malli tekee tämän sijoittamisen. Ennustustarkkuuden tarkastelu osoittaa, kuinka monta prosenttia havainnoista malli sijoittaa oikein. Prosenttiluvut ilmoitetaan koko mallia koskien, mutta myös jokaiselle selitettävän muuttujan luokalle erikseen. Mikäli malli ennustaa havaintojen kuuluvan johonkin selitettävän muuttujan luokkaan alle 50 prosentin tarkkuudella on selvää, että malli ei onnistuneesti kykene selittämään sitä mitkä tekijät lisäävät vastaajan kuulumista juuri kyseiseen selitettävän muuttujan luokkaan. (Nummenmaa 2009, 338–339.)

Muodostetun regression *mallin sopivuutta* tarkastellaan Omnibus -testin avulla, jonka ilmoittama khiin neliön arvo kertoo, eroaako tuotettu malli merkitsevästi mallista, jossa on pelkkä vakio muuttuja. Mikäli rakennettu malli ei eroaisi mallista, jossa on pelkkä vakio muuttuja, aineiston sopivuus malliin olisi tulkittavissa huonoksi. Mallin sopivuuden arvosteluksi testisuureen pienet p-arvot viestivät sopivasta mallista. Mallin sopivuudesta viestii myös Hosmerin ja Lemeshow'n sopivuuskerroin. Tässä tapauksessa testisuureeseen liittyvät suuret p-arvot ($p > 0,05$) viestivät mallin sopivuudesta aineistoon. (Nummenmaa 2009, 337–338; Jokivuori & Hietala 2007, 68.) Mallin selitystasetta voidaan arvioida Nagelkerken ja Cox & Snellin näennäisselitystasteiden avulla. Testisuureiden tulokset

eroavat toisistaan, johtuen niiden erilaisesta laskutavasta, mutta ne mittaavat samaa asiaa. (Field 2018, 883.) Yleisesti käytetyin testisuureista on kuitenkin Nagelkerken näennäselitysaste. Se ilmaisee, kuinka paljon malli kykenee kuvailemaan selitettävän muuttujan vaihtelua. (Nummenmaa 2009, 337–338.)

Selittäjän ja kuvattun ilmiön välinen yhteys on tilastollisesti merkitsevä, jos siihen liittyvä p-arvo alittaa merkitseväenä pidetyn raja-arvon ($p < 0,05$). (Nummenmaa 2009, 339) Tarkemman kuvan siitä onko tulos merkitsevä antaa kuitenkin 95 prosentin luottamusvälin tarkastelu, joka kertoo minkä arvojen väliin regressiomallin odds ratiot sijoittuvat 95 prosentin todennäköisyydellä. Luottamusvälin ylä- ja ala-arvojen ei tulisi asettua molemmin puolin arvoa yksi tai muutoin tulosta ei voida pitää luotettavana. Mikäli 95 prosentin luottamusvälin ylä- ja ala-arvot sijoittuvat molemmin puolin arvoa yksi tämä ehdottaisi, että selittäjän ja kuvattavan ilmiön välinen yhteys voisi olla yhtä lailla positiivinen tai negatiivinen. (Field 2018, 904.)

Logistisen regression lisäksi tutkielmassa käytetään menetelmänä ristiintaulukointia. Ristiintaulukoinnin avulla voidaan havainnollistaa mahdollisia yhteyksiä muuttujien välillä (Metsämuuronen 2003, 290–293) eli tässä tutkielmassa yhteyttä isän perhevapaan pituuden sekä perhevapaan käytön perusteluiden ja taustamuuttujien välillä. Ristiintaulukossa esitetään sarakeprosentit selitettävän muuttujan, eli isän perhevapaan pituuden mukaan. Tarkoituksena on esittää, miten vastaukset isän perhevapaan pituudesta jakoutuivat kunkin selittävän muuttujan luokkiin. Ristiintaulukoinnin yhteydessä tavanomaisesti käytetty Pearsonin khiin neliön testisuureen osoittama p-arvo kertoo, millä todennäköisyydellä tulokset pätevät myös populaatiossa laajemmin. Mikäli testisuureen p-arvo on enemmän kuin 0,05 on toisin sanoen viiden prosentin mahdollisuus, että havaittu yhteys ei esiinny populaatiossa. Alle viiden prosentin riskitasoa pidetään yleisesti hyväksyttynä ja siten tilastollisesti merkitsevä. (Nummenmaa 2009, 148–149; Metsämuuronen 2003, 295; 460.) Tutkielmassa käytettävän aineiston edustavuuteen liittyvistä ongelmista seuraten ristiintaulukoinnin yhteydessä pidättäytyään yleistämistä tuloksia laajempaan populaatioon. Niinpä Pearsonin khiin neliön testisuureen p-arvoja ole raportoitu taulukoiden yhteydessä. Ristiintaulukointi tarjoaa kuitenkin arvokasta tietoa aineiston sisäisestä vaihtelusta, jonka aiempaan tutkimustietoon pohjautuen voidaan ajatella antavan viitteitä kuvattun kaltaisesta vaihtelusta yleisemminkin. Selittämisen ohella tutkielman tavoitteena onkin tiivistää ja kuvailla tietoa. Tutkielmassa käytettyjen kuvailevien menetelmien tarkoituksena on helpottaa aineiston kuvailua, esittämistä, ymmärtämistä ja tulkitsemistä. Tutkielmassa hyödynnetään kuvailevina menetelminä frekvenssijakaumia sekä niiden mukaisia prosentiosuuksia.

4.3. Muuttajat

Analyysissä selitettävänä muuttujana käytetään perhevapaan pituutta. Tarkoituksena on selvittää, mitkä muuttajat ovat yhteydessä perhevapaan käytön pituuteen. Kyselyssä perhevapaan pituutta mitattiin kysymällä vastaajilta isän perhevapaan kokonaiskestoa. Vastaajille annettiin vaihtoehtoisiksi 1–3 viikkoa, 4–9 viikkoa, 3–6 kuukautta, 7–12 kuukautta tai yli 12 kuukautta (Hietämäki ym. 2019b). Pituuden kestosta voidaan päätellä mitä tuen muotoa isä on käyttänyt. Jos isä on ollut vapaalla ainoastaan 1–3 viikkoa on tämä käyttänyt lyhyttä äidin kanssa yhtä aikaa pidettävää isyysvapaata, jos 4–9 viikkoa on isä pitänyt sen lisäksi myös isyysvapaan pidempää osaa. Jos isä on vastannut pitäneensä perhevapaata yli 10 viikkoa, on tämä näiden lisäksi ollut todennäköisesti myös vanhempain- tai hoitovapaalla. Samanlaista luokittelua on käytetty myös aikaisemmassa tutkimuksessa (esim. Eerola ym. 2019).

Ristiintaulukointia varten muuttujaa käytettiin kolmiluokkaisena siten, että kysymykseen vastanneet isät, jotka pitivät perhevapaata 1–3 viikkoa merkittiin muuttujaan arvolla yksi, 4–9 viikkoa pitäneet saivat arvon kaksi ja kaikki yli 10 viikkoa pitäneet arvon kolme. Muuttujan frekvenssijakauma on näkyvillä taulukossa 1. Logistista regressioanalyysiä varten muuttuja muutettiin edelleen dikotomiseksi. Muuttujassa pelkkää lyhyttä isyysvapaata käyttäneet isät saivat arvon nolla. Tähän luokkaan luettiin siten ne isät, jotka käyttivät perhevapaata vain 1–3 viikkoa. Arvon yksi saivat puolestaan kaikki ne isät, jotka olivat käyttäneet jotain perhevapaata itsenäisesti, eli lyhyen isyysvapaan lisäksi ainakin 4–9 viikon mittaista isyysvapaan pidempää osaa tai yli kymmenen viikon pituista vanhempainvapaata tai hoitovapaata.

Vastauslomakkeessa kysyttiin ensin kummankin vanhemman kohdalla, sitä ovatko nämä olleet lapsen kanssa perhevapaalla. Vaikka tarkoituksena oli, että myös perhevapaata käyttäneet isät olisivat vastanneet käytön esteitä mittaavaan kysymykseen, kyselylomakkeen ohjeet ohjeistivat näitä isiä jättämään vastaamatta kysymykseen (Hietämäki ym. 2019b, 19). Täten ainoastaan isät, jotka kertoivat pitäneenä perhevapaata ovat vastanneet kysymykseen koskien perhevapaan käytön perusteluita. Erilliseen perhevapaan käytön esteiden syitä kartoittavaan kysymykseen puolestaan vastasivat ainoastaan isät, jotka eivät käyttäneet perhevapaata. Ohjeiden vastaiset vastaukset merkittiin uuteen muuttujaan puuttuviksi.

Tutkielman selittävinä muuttujina käytettävät laatueroasteikolliset varhaiskasvatuskyselyn kysymykset mittaavat isien perusteluita perhevapaiden pitämiseksi. Vastaajilla oli mahdollisuus

valita vastausvaihtoehdoista kolme tärkeintä. Jokainen vastausvaihtoehto on koodattu aineistoon omana muuttujana ja siten jokainen muuttuja voi saada arvon 0 tai 1. Muuttujan saadessa arvon nolla, vastaaja ei ole valinnut vastausvaihtoehtoa syyksi perhevapaan käytölle. Kysymyksessä isiltä kysyttiin perusteluita sille, miksi nämä pitivät perhevapaita. Tarjotut vastausvaihtoehdot olivat: halu viettää enemmän aikaa lapsen kanssa, halu pitää taukoa työstä, halu mahdollistaa äidin työhön paluu/opiskelu, halu auttaa äitiä, työttömäksi jääminen, vanhemmuuden pitäminen yhteisenä asiana, äidin toive isän jäämisestä perhevapaalle ja näkemys, jonka mukaan isän kuuluu hoitaa lasta kotona sekä muu syy johon vastaaja sai kirjoittaa oman vastauksensa. Avoimet vastaukset jätettiin pois analyysistä. (Hietamäki 2019b, 20.)

Lisäksi taustamuuttujina käytettiin vastaajan ikää, koulutusta, asuinkuntaa, työllisyyttä ennen ja jälkeen kyselyn ajankohtana noin neljävuotiaan lapsen syntymää, työsuhteen muotoa ennen ja jälkeen lapsen syntymän, oliko tällä voimassa oleva työsuhde tai yritys, kävikö töissä, työaika, ammattiasema, puolison koulutus, lasten lukumäärä, perheen käteen jäävät kuukausittaiset tulot sekä oma arvio perheen toimeentulosta. Kaikki muuttujat luokiteltiin uudelleen kaksiluokkaisiksi, paitsi ristiintaulukointia varten vastaajan ikää mittaavaa muuttujaa käsiteltiin kolmiluokkaisena, mutta logistisessa regressiossa kaksiluokkaisena Muuttujien vastaajamäärä, asteikko sekä jakauma ovat esillä taulukossa 2.

Vastaajan asuinpaikkaa mittaavan muuttujan osalta luotiin uusi muuttuja, jossa kunnat on luokiteltu Tilastokeskuksen tilastollisen kuntaryhmituksen mukaisesti kaupunkimaisiin ja muihin kuntiin (Tilastokeskus 2015, 24–36). Koska osa aiempaan vuoden 2016 kyselyyn oli muuttanut pois asuinkunnastaan, käsillä olevassa vuoden 2019 aineistossa oli mukana myös vastaajia muista kuin varsinaisista tutkimuskunnista (Sulkanen ym. 2020, 12). Vastaajat, jotka asuivat vuoden 2019 kyselyssä muualla kuin alkuperäisessä tutkimuskunnassa tai kolmessa vuoden 2019 kyselyyn mukaan otetuista kunnista merkittiin muuttujaan puuttuviksi (N=59), sillä heidän vastaushetkensä asuinpaikka ei ollut aineistossa saatavilla eikä täten vastaajan kunnan kaupungistumisaste ollut selvitettävissä. Sen lisäksi puuttuviksi merkittiin kuusi vastaajaa, joiden asuinpaikka oli merkitty aineistoon epäjohdonmukaisesti.

4.4. Analyysin eteneminen

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa muuttujia tarkasteltiin suorien jakaumien ja sitten ristiintaulukoimalla. Ristiintaulukoimalla tarkasteltiin, miten perhevapaan pituus jakaantuu

perhevapaan käytön perusteluiden sekä taustamuuttujien luokissa. Aineiston rajoitteiden vuoksi ristiintaulukoiden yhteydessä ei ole käytetty khiin neliön testiä selittämään tulosten tilastollista yleistettävyyttä. Koska aineisto ei ole edustava otos, siitä johdettavat tulokset eivät edusta mitään perusjoukkoa, johon niitä voisi yleistää. Siten tulosten osalta pidättäydytään tekemästä laajempia yleistyksiä ja sen sijaan tarkastellaan selitettävän muuttujan vaihtelua sellaisenaan, ilman tulkintoja tulosten tilastollisesta merkitsevyydestä.

Selitettävä muuttuja, jota ristiintaulukoidessa käsiteltiin kolmiluokkaisena, muokattiin logistista regressioanalyysia varten binääriseksi. Mikäli vastaaja kuului perhevapaata itsenäisesti pitäneiden ryhmään, oli tämä pitänyt ainakin jotain itsenäistä perhevapaan muotoa. Logistisen regressioanalyysin tarkoituksena oli selvittää mitkä tekijät ennustavat vastaajan itsenäistä perhevapaan käyttöä. Analyysin *odds ratiot* ilmaisivat siten vastaajan riskiä kuulua ryhmään, jonka isät olivat pitäneet perhevapaata itsenäisesti. Analyysi tehtiin ensin siten, että mukana oli kaikki selittävät muuttujat. Lopullista mallia paranneltiin jättämällä pois isän perhevapaan käytön syistä tämän työttömyyttä mittaava muuttuja sen pienen vastaajamäärän vuoksi. Lisäksi poistettiin muuttujien epätasaisen jakauman vuoksi se, oliko isä työssä ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää ja tämän työsuhteen muoto, se oliko isällä vastaushetkellä voimassa olevaa työsuhdetta tai yritystä ja kävikö tämä vastaushetkellä työssä.

Logistisella regressiolla taustamuuttujien ja perhevapaan pituuden yhteyttä tarkasteltiin ensin itsenäisesti ja tämän jälkeen perhevapaan käytön perusteluiden ja taustamuuttujien yhteyksiä perhevapaan pituuteen tarkasteltiin yhdessä. Muuttujia yhtä aikaa tarkasteltaessa niitä lisättiin malliin kahdessa osassa. Ensimmäiseksi lisättiin isien perhevapaan käytön perusteluita mittaavat muuttujat ja sen jälkeen taustamuuttujat. Tarkoituksena oli selvittää, muuttaako taustamuuttujien lisääminen malliin perhevapaan pituuden ja sen käytön syiden välillä havaittuja yhteyksiä.

Selittävien muuttujien välillä vallitseva mahdollinen multikolinearisuus selvitettiin tarkastelemalla muuttujien välisiä korrelaatioita. Muuttujien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä $-0,091$ – $0,564$, joten multikolinearisuusongelmaa ei havaittu. Omnibus testin khiin neliön testisuureta koskevaa mallin p-arvoa tulkitsemalla mallin voitiin todeta eroavan erittäin merkitsevästi ($p < 0,001$) mallista, jossa on pelkkä vakiotermin. Myös Hosmerin ja Lemeshow'n sopivuuskerroin osoitti mallin ja aineiston keskenään yhteensopiviksi, sillä testisuureen p-arvo ei osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi ($p = 0,161$) Nagelkerken näennäisselityssastetta tulkitsemalla havaittiin, että muodostettu malli selitti noin 44 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta.

Mitä tulee mallin ennustustarkkuuteen, regressiomalli, jossa mukana oli ainoastaan taustamuuttajat, sijoitti vastaajista vajaa 80 prosenttia oikein. Kun tarkastellaan molemmille selitettävän muuttujan luokille ilmoitettuja ennustustarkkuuden lukuja, huomataan, että malli sijoitti onnistuneesti kuitenkin vain lähinnä ne vastaajat, jotka kuuluivat itsenäistä perhevapaata pitävien luokkaan. Malli sijoitti näistä vastaajista oikeaan ryhmään lähes kaikki vastaajat. Sen sijaan niistä vastaajista, jotka malli ennusti kuuluvan lyhyttä isyysvapaata pitäneiden isien ryhmään, malli sijoitti oikein vain 12 prosenttia. Ennustustarkkuutta koskevat haasteet olivat samankaltaisia myös regressiomallissa, jossa perhevapaan käytön perusteluita ja vastaajien henkilö- ja perhekohtaisia taustamuuttujia tarkasteltiin yhdessä. Regressiomallin ensimmäinen vaihe sijoitti perhevapaata itsenäisesti käyttäneistä oikein jälleen lähes jokaisen. Lyhyttä isyysvapaata pitäneistä malli sijoitti jälleen oikein vain hieman vajaa 17 prosenttia. Mallin toisessa vaiheessa ennustustarkkuus lyhyttä isyysvapaata pitäneiden kohdalla kuitenkin kasvoi. Tällöinkin malli ennusti lyhyttä isyysvapaata pitäneistä vain 47 prosentin kuuluvan kyseiseen ryhmään. Itsenäistä perhevapaata pitäneistä malli sijoitti edelleen oikein yli 90 prosenttia. Malli sopii siis erittäin hyvin ennustamaan millä todennäköisyydellä vastaajat pitivät perhevapaata itsenäisesti, mutta ennustaa vastakkaista hieman sattumaa heikommin. Täten tulosten osalta kaikkia negatiivisia yhteyksiä tulee tulkita varoen. Syynä mallin heikolle sopivuudelle tältä osin lienee perhevapaata alle kolme viikkoa pitäneiden vastaajien pieni määrä. Aineiston painottuessa perhevapaata pidempiä jaksoja pitäneisiin isiin malli onnistuu arvioimaan lähinnä sitä, mitkä muuttajat kasvattavat miesten riskiä käyttää perhevapaata itsenäisesti.

5. ANALYYSI JA TULOKSET: ISIEN PERHEVAPAAN KÄYTÖN PERUSTEITA JA PERUSTELUITA

Seuraavassa lähestytään aineiston isien perhevapaan käyttöä asetettujen tutkimuskysymysten kautta, tarkastellen perhevapaan käytön perusteluiden sekä isien henkilö- ja perhekohtaisten taustamuuttujien yhteyttä perhevapaan käytön pituuteen. Ensiksi tarkastellaan frekvenssijakaumien avulla vastaajien perhevapaan käyttöä, sekä sitä ketkä heistä käyttivät perhevapaata. Tämän jälkeen tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla perhevapaan pituutta perhevapaan käytön perusteluiden sekä taustamuuttujien mukaan. Tarkoituksena on osoittaa miten isät perustelevat vapaan käyttöä ja osoittaa ne taustatekijät sekä perustelut, jotka ovat yhteydessä pidempään perhevapaan käyttöön. Lopuksi tarkastellaan logistisen regression avulla havaittuja yhteyksiä sekä sitä, miten ne muuttuvat, kun perhevapaan käytön perusteluita tarkastellaan taustamuuttujien kanssa yhdessä.

5.1. Ketkä isät käyttivät perhevapaata?

Taulukossa 1. on esitetty aineiston isien perhevapaan käytön pituus sekä sen mukaan määritelty vapaan muoto. Vastaajista 16 prosenttia ei pitänyt perhevapaata lainkaan. Heitä hieman suurempi osuus – noin viidennes – oli pitänyt vähintään lyhyttä äidin kanssa yhtä aikaa pidettävää 1–3 viikon pituista isyysvapaata. Aineiston isien keskuudessa oli selvästi suosituinta käyttää lyhyen äidin kanssa yhtä aikaa pidettävän isyysvapaan lisäksi myös isyysvapaan pidempää osaa, sillä vastaajista kaksi viidestä kertoi pitäneensä vapaata 4–9 viikkoa. Neljännes aineiston isistä myös kertoi pitäneensä vapaata yli kymmenen viikkoa, jolloin he käyttivät pitkän isyysvapaan lisäksi ainakin jonkin aikaa vanhempain- tai hoitovapaata. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Perhevapaan tyyppi ja pituus. (N=83–205)

Muuttujat	N	%
Yhteensä	512	
Ei vapaata	83	16
Lyhyt isyysvapaa (1-3 viikkoa)	99	19
Pitkä isyysvapaa (4-9 viikkoa)	205	40
Vanhempainvapaa ja/tai hoitovapaa (yli 10 viikkoa)	125	24

Taulukossa 2 on vertailtu perhevapaata käyttäneitä isiä näiden henkilö- ja perhekohtaisten taustamuuttujien mukaan. Vertailu osoittaa, että isiä on yhtä paljon kaikissa ikäryhmissä, joista jokainen muodostaa noin kolmanneksen aineistosta. Puolella aineiston perhevapaata pitäneistä isistä oli yliopistotason koulutus ja selvä enemmistö asui kaupunkimaisissa kunnissa. Lähes kaikki isät kävivät työssä ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää sekä vastaushetkellä. Isistä kolme neljästä työskenteli säännöllisessä päivätyössä ja vajaa yhdeksän kymmenestä työskenteli toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa vastaushetkellä sekä ennen lapsen syntymää. Isistä alle viidennes työskenteli johtajana tai yrittäjänä ja selvästi suurin osa työskenteli siten palkansaajina muissa ammattiasemissa. Mitä tulee perhevapaata pitäneiden isien puolisoihin, heistä vielä hieman isiä useammalla oli yliopistotason koulutus. Perheissä oli pääosin useampia lapsia, mutta viidennekselle vastaajista kyselyn vastaushetkellä 4-vuotias lapsi oli perheen ensimmäinen. Vastaajien kotitalouksien kuukausittaiset käteen jäävät tulot olivat neljällä viidesosalla yli 3000 euroa ja kaksi kolmesta kertoi tulevansa toimeen hyvin. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Perhevapaata pitäneiden isien vastaaja- sekä perhekohtaiset taustamuuttujat. (N= 57–429)

Muuttujat	N	%
Vastaajakohtaiset taustamuuttujat		
Ikä (1= 35 vuotta tai vähemmän; 2=36-40 vuotta; 3=yli 40 vuotta)	429	34; 35; 31
Koulutus (0=muu; 1= yliopisto)	429	49; 51
Asuinkunta (0=muu; 1=kaupunkimainen kunta)	375	6;94
Työllisyys ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää (0=ei ollut töissä; 1=oli töissä)	421	10;90
Työsuhteen muoto ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää (0=määräaikainen; 1=toistaiseksi voimassa oleva)	361	14; 86
Voimassa oleva työsuhde tai yritys (0=ei; 1=kyllä)	57	23; 77
Käykö tällä hetkellä työssä (0=ei; 1=kyllä)	418	5;95
Työsuhteen muoto (0=määräaikainen; 1=toistaiseksi voimassa oleva)	379	12;88
Työaika (0=muu; 1=säännöllinen päivätyö)	408	25; 75
Ammattiasema (0=muu; 1=johtaja tai yrittäjä)	407	85;15
Perhekohtaiset taustamuuttujat		
Puolison koulutus (0=muu; 1=yliopisto)	418	42;58
Lasten lukumäärä (0=yksi lapsi; 1=kaksi lasta tai enemmän)	425	23;77
Kotitalouden käteen jäävät kuukausittaiset tulot (0=alle 3000 euroa; 1=yli 3000 euroa)	339	21;79
Toimeentulo (0=huono tai kohtalainen; 1=hyvä)	429	35;65

Alustava tarkastelu osoittaa aiempaan perhevapaatutkimukseen verrattuna aineiston edustavan suomalaisia isiä melko heikosti. Aiemmassa tutkimuksessa lähes kaikkien isien on nähty käyttävän ainakin lyhyttä isyysvapaata (Närvi 2018, 39) ja osassa tutkimusta se on jäänyt ainoaksi perhevapaan muodoksi jopa kolmanneksella (Eerola ym. 2019). Aiempiin tuloksiin verrattuna pelkästään lyhyttä isyysvapaata käyttäneitä oli aineistossa vähemmän kuin muissa vastaavissa tutkimuksissa. Pitkää isyysvapaata käyttäneitä aineistossa puolestaan oli selkeästi enemmän, mutta siitäkin huolimatta aiempiin tutkimuksiin verrattuna varsin vähän. Aiemmat tutkimukset osoittavat jopa yli puolen isistä käyttävän isyysvapaan pidempää osaa tai ennen isäkuukauden nimellä kulkenutta vastaavaa kiintiövapaata (Lammi-Taskula ym. 2017; Närvi 2018). Rekisteriaineistoilla tehdyt tutkimukset puolestaan antavat konservatiivisemmän, tämän tutkielman tulosten kanssa yhtenevän kuvan (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Aineiston isät hyödyntävät huomattavasti enemmän kuitenkin edellä mainittujen vapaiden lisäksi vanhempain tai hoitovapaata, sillä isistä jopa neljännes kertoi pitäneensä vapaata pidempään kuin 10 viikkoa. Muissa tutkimuksissa vastaavasti toimineiden isien osuus on vanhempainvapaan osalta ollut kymmenen prosentin ja hoitovapaan osalta jopa alle kymmenen prosentin luokkaa (Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Lammi-Taskula ym. 2017; Närvi

2018). Aineiston isien vapaan käyttö painottui tarkastelun perusteella siis pidempiin perhevapaajaksoihin ja varsinkin kaikkein pisimpiä vanhempain- ja hoitovapaata pitäneitä isiä aineistossa oli paljon.

Alustavat tarkastelut koskien vastaajien henkilö- ja perhekohtaisia taustamuuttujia antavat jo osviittaa aineiston isien perhevapaan käytön taustalla vaikuttavista syistä. Aineiston isät elivät tarkastelun perusteella pääosin hyvätuloisissa ja korkeakoulutetuissa perheissä sekä olivat töissä toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa säännöllisessä päivätyössä palkansaajana. Isien elämäntilanteet olivat siten sellaisia, joiden on aiemmassa tutkimuksessa todettu kasvattavan todennäköisyyttä käyttää perhevapaata pidempään (Eerola ym. 2019; Närvi & Salmi 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Duvander ym. 2021; Saarikallio-Torp & Miettinen 2021).

5.2. Perustelut ja taustatekijät perhevapaan käytön taustalla

Taulukossa 3 on esitetty aineiston isien perhevapaan pituus sen käytön perusteluiden mukaan. Selvästi suosituimmaksi perhevapaan käytön perusteluksi osoittautuu se, että isät halusivat viettää aikaa lapsen kanssa. Kaikista isistä noin yhdeksän isää kymmenestä kertoi tämän yhdeksi tärkeimmäksi perhevapaan käytön perusteluksi. Toiseksi useimmiten isät käyttivät perhevapaata, koska he pitivät vanhemmuutta yhteisenä asiana. Kaksi kolmesta isästä perusteli vapaan käyttöä tällä tavoin. Vaikka isät pitivät vanhemmuutta yhteisenä asiana, tai ehkä juuri siksi, vain vähän useampi kuin joka kymmenes isistä kuitenkin perusteli perhevapaata sillä, että isän tai toisen vanhemman kuuluu hoitaa lasta kotona. Mitään selkeää eroa tämän suhteen ei perhevapaan pituuden mukaan ollut havaittavissa. Isät kuitenkin pitivät perhevapaata pääosin omasta toiveestaan, sillä vain joka kymmenes isä kertoi pitäneensä vapaata äidin toiveesta. (Taulukko 3.)

Tältä osin aineiston isien perhevapaan käytön syyt olivat samankaltaisia riippumatta siitä, kuinka pitkään nämä pitivät perhevapaata. Halu viettää aikaa lapsen kanssa, oli tärkein perhevapaan käytön perustelu lähes kaikilla isillä. Lisäksi se, että piti vanhemmuutta yhteisenä asiana, oli kaikkien isien keskuudessa erityisen suosittu tapa perustella perhevapaata. Ainoastaan lyhyttä isyysvapaata pitäneiden miesten joukossa yhtä suosittu tai tätä suositumpi perustelu oli lisäksi halu auttaa äitiä. Myös pitkää isyysvapaata pitäneillä isillä se oli kolmanneksi suosituin perhevapaan käytön perustelu, mutta selvästi harvemmin kuin lyhyttä isyysvapaata pitäneillä. (Taulukko 3.)

Halu auttaa äitiä olikin perustelu, jonka mukaan vaihtelu oli kaikkein selkeintä. Isän halu auttaa äitiä oli yhteydessä perhevapaan käyttöön selvästi useammin niiden isien keskuudessa, jotka käyttivät lyhyttä isyysvapaata. Yli kaksi kolmasosaa heistä piti perhevapaata tästä syystä, kun vanhempain- tai hoitovapaata pitäneistä isistä vain hieman useampi kuin joka kymmenes ajatteli samoin. Pitkää isyysvapaatakin pitäneistä alle puolet kertoi pitäneensä vapaata koska halusi auttaa äitiä. Lisäksi vaihtelu oli selkeää sen mukaan halusiko isä mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun. Sen suhteen yhteys vaikutti olevan kuitenkin päinvastainen kuin halun auttaa äitiä kohdalla. Noin kolmannes kaikista isistä kertoi halunsa mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu vaikuttaneen heidän perhevapaan käyttöönsä. Vanhempain- tai hoitovapaata pitäneet perustelivat perhevapaan käyttöä tällä tavoin kuitenkin kaksi kertaa useammin kuin koko aineistossa, ja selvästi useammin, kuin lyhyttä isyysvapaata pitäneet isät. Viimeksi mainituista vain 4 prosenttia kertoi halun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu vaikuttaneen heidän päätökseensä pitää perhevapaata. Sen sijaan vanhempain- tai hoitovapaata pitäneistä jopa kaksi kolmesta perusteli vapaan käyttöä näin. Pitkää isyysvapaatakin pitäneistä neljännes halusi mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun jäädessään perhevapaalle. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Perhevapaan pituus perhevapaan käytön perusteluiden mukaan, % (N=429).

	N	Lyhyt isyysvapaa, 1-3 viikkoa (N=99)	Pitkä isyysvapaa, 4-9 viikkoa (N=205)	Vanhempain- tai hoitovapaa, yli 10 viikkoa (N=125)	Yhteensä
Halusi viettää enemmän aikaa lapsen kanssa	429	100	100	100	100
Ei	48	13	10	11	11
Kyllä	381	87	90	89	89
Halusi pitää taukoa työstä	429	100	100	100	100
Ei	321	81	71	77	75
Kyllä	108	19	29	23	25
Halusi mahdollistaa äidin työhön paluun / opiskelun	429	100	100	100	100
Ei	293	96	75	36	68
Kyllä	136	4	25	64	32
Halusi auttaa äitiä	429	100	100	100	100
Ei	260	30	59	87	61
Kyllä	169	70	41	13	39
Jäi työttömäksi	429	100	100	100	100
Ei	417	96	99	96	97
Kyllä	12	4	2	4	3
Piti vanhemmuutta yhteisenä asiana	429	100	100	100	100
Ei	126	32	30	26	29
Kyllä	303	68	70	74	71
Äiti toivoi hänen jäävän perhevapaalle	429	100	100	100	100
Ei	386	86	90	93	90
Kyllä	43	14	10	7	10
Isän / toisen vanhemman kuuluu hoitaa lasta kotona	429	100	100	100	100
Ei	374	89	86	88	87
Kyllä	55	11	14	12	13

Se, että lyhyttä isyysvapaata pitäneet isät kertoivat muita useammin perhevapaan pitämisen syyksi halun auttaa äitiä, selittynee perhevapaan lyhyellä kestolla. 1–3 viikkoa kestävä lyhyen isyysvapaan voi käyttää kokonaan (1–18 arkipäivää) yhtä aikaa kun äiti saa äitiys- tai vanhempainrahaa (Kela 2022e). Samalla tavalla selittyy heidän vähäinen kiinnostuksensa äidin työhön tai opiskeluun paluun mahdollistamiseen. Koska lyhyttä isyysvapaata pitäneet todennäköisesti olivat vapaalla yhdessä äidin kanssa, kuten aiempi tutkimus ehdottaa (Närvi 2018, 39), ei heillä toisin sanoen ollut välttämättä mahdollisuuttakaan tukea toisen vanhemman työskentelyä tai opiskelua. Tästä huolimatta analyysi antaa kuitenkin ymmärtää, että mitä pidempään isät perhevapaata käyttivät, sitä suotuisampi oli myös heidän suhtautumisensa äidin työssäkäyntiin tai opiskeluun. Vanhempain- tai hoitovapaata pitäneet isät ilmoittivat halun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu perhevapaan käytön syyksi yli

kaksi kertaa useammin, kuin pitkää isyysvapaata pitäneet isät, joilla vastaava mahdollisuus periaatteessa oli.

Muiden perhevapaan käytön perusteluiden osalta työttömäksi jääminen perhevapaan pitämisen syynä oli hyvin harvinaista. Aineisto koostui lähinnä työssäkävivistä isistä ja siten vain pari prosenttia kaikista isistä perusteli perhevapaan käyttöä työttömäksi jäämisellä. Aineiston pääasiassa työssäkävivistä isistä, osa kuitenkin halusi pitää perhevapaata, koska koki sen mahdollisuudeksi pitää taukoa työstä. Kaikista isistä neljäsosa, ja pitkää isyysvapaata pitäneistä jopa vajaa kolmannes, kertoi tauon pitämisen työstä yhdeksi perhevapaan käytön tärkeimmistä syistä. Tarkastelu osoitti myös lyhyttä isyysvapaata pitäneiden perustelevan perhevapaan käyttöä vanhempain- tai hoitovapaata pitäneitä isiä kaksi kertaa useammin sillä, että äiti toivoi isän jäävän perhevapaalle. Kaiken kaikkiaan niitä isiä, jotka perustelivat perhevapaata näin, oli aineistossa kuitenkin huomattavan vähän. (Taulukko 3.)

Ristiintaulukoinnin tulokset osoittavat kaikkien aineiston isien suhtautuvan perhevapaaseen jonakin, joka tukee lapsen ja isän välistä suhdetta, sekä vanhempien välistä yhtäläistä vanhemmuutta. Erot tulevat kuitenkin esiin siinä, pitävätkö miehet itseään lasten hoidossa äitiä avustavina vanhempina vai huolehtivatko he lapsista itsenäisesti, samalla mahdollistaen äidin työssäkäynnin. Perhevapaan käytön perusteluiden lisäksi ristiintaulukoinnilla tarkasteltiin myös vastaajien henkilö- ja perhekohtaisten taustamuuttujien yhteyttä perhevapaan pituuteen. Muuttujien jakaumat on esitelty taulukossa 4. Keskeisimmiksi muuttujiksi osoittautuivat vastaajan, että tämän puolison koulutus sekä vastaajan ammattiasema.

Taulukko 4. Perhevapaan pituus taustamuuttujien mukaan, %. (N=57–429)

	N	Lyhyt isyysvapaa, 1–3 viikkoa (N=99)	Pitkä isyysvapaa, 4–9 viikkoa (N=205)	Vanhempain- tai hoitovapaa, yli 10 viikkoa (N=125)
Ikä	429	100	100	100
35 tai alle	146	40	33	31
36–40	150	28	40	33
yli 40	133	31	28	36
Koulutus	429	100	100	100
Muu	209	64	47	40
Yliopisto	220	36	53	60
Asuinkunta	375	100	100	100
Muu	24	11	6	5
Kaupunkimainen kunta	351	89	95	95
Oliko työssä ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää	421	100	100	100
Ei	41	11	9	10
Kyllä	380	89	91	90
Työsuhteen muoto ennen 4-vuotiaan lapsen syntymää	361	100	100	100
Määräaikainen	50	13	11	19
Toistaiseksi voimassaoleva	311	87	89	81
Onko voimassa oleva työsuhde tai yritys?	57	100	100	100
Ei	13	24	14	32
Kyllä	44	77	86	68
Käykö tällä hetkellä työssä?	418	100	100	100
Ei	20	5	3	7
Kyllä	398	95	97	93
Työsuhteen muoto	379	100	100	100
Määräaikainen	44	9	9	18
Toistaiseksi voimassaoleva	335	91	91	82
Työaika	408	100	100	100
Muu	102	25	27	22
Säännöllinen päivätyö	306	75	74	78
Ammattiasema	407	100	100	100
Muu	347	76	85	92
Johtaja tai yrittäjä	60	24	15	8
Puolison koulutus	418	100	100	100
Muu	175	57	43	28
Yliopisto	243	43	57	72
Lasten lukumäärä	425	100	100	100
Muu	97	19	24	24
Kaksi lasta tai enemmän	328	81	76	76
Kuukausitulot	429	100	100	100
Alle 3000 euroa	90	26	20	19
Yli 3000 euroa	339	74	81	81
Toimeentulo	429	100	100	100
Huono tai kohtalainen	151	46	32	33
Hyvä	278	55	68	67

Tarkastelun perusteella vanhempain- tai hoitovapaata pitäneet osoittautuivat muita useammin korkeakoulutetuiksi, kun taas lyhyttä alle kolmen viikon perhevapaata pitäneiden isien osalta koulutus jakautui lähes täysin vastakkaisesti. Lyhyttä isyysvapaata pitäneistä kolmannes, pitkää isyysvapaata pitäneistä noin puolet ja vanhempain- tai hoitovapaata pitäneistä jo selvästi yli puolet olivat korkeakoulutettuja. Kaikki isät olivat puolisoitaan harvemmin korkeakoulutettuja, mutta

perhevapaata pidempään pitäneiden isien puolisoit olivat korkeakoulutettuja useammin. Vanhempain- tai hoitovapaata pitäneiden isien puolisoista kaksi kolmasosaa oli korkeakoulutettuja. Pitkää isyysvapaata pitäneiden isien puolisoista selvästi yli ja lyhyttä isyysvapaata pitäneiden miesten puolisoista enää hieman alle puolet oli korkeakoulutettuja. (Taulukko 4.)

Vastaajien työllisyys ennen tai jälkeen 4-vuotiaan lapsen syntymän, työsuhteen muoto tai työaika eivät osoittautuneet erityisemmin liittyvän perhevapaan pituuteen. Sen sijaan isän ammattiasema vaikuttaa aineiston isien keskuudessa olevan yhteydessä perhevapaan käyttöön siten, että johtaja-asemassa työskenteleminen ja yrittäjyys liittyy lähinnä lyhyeen isyysvapaan käyttöön. Pidempää vapaita pitävät isät työskentelivät sen sijaan lähinnä palkansaaajina. Lyhyttä isyysvapaata pitäneistä jopa neljännes työskenteli johtajana tai yrittäjänä, pitkää isyysvapaata pitäneistä harvempi kuin joka viidennes ja vanhempain- tai hoitovapaata pitäneistä harvempi kuin joka kymmenes työskenteli johtajana tai yrittäjänä. (Taulukko 4.)

Muiden henkilökohtaisten taustamuuttujien osalta, isän ikä oli yhteydessä perhevapaan pituuteen koreintaankin vain hyvin heikosti. Jakaumat olivat iän suhteen hyvin tasaiset, mutta 35-vuotiaat tai tätä nuoremmat pitivät ikäryhmistä eniten lyhyttä isyysvapaata, 36–40-vuotiaat puolestaan pitkää isyysvapaata ja yli 40-vuotiaat vanhempain- tai hoitovapaata. Puolestaan vastaajan asuinkunnan mukaan eroja ei löytynyt kaikkien isien asuessa lähes yksinomaan kaupunkimaisissa kunnissa. (Taulukko 4.)

Perheiden toimeentulon mukaan tarkasteltuna tulokset osoittavat, että lyhyttä isyysvapaata käyttävät isät arvioivat perheensä toimeentulot huonoksi muita useammin. Tulokset ovat samansuuntaisia mitä tulee perheen käteen jääviin kuukausittaisiin tuloihin. Tosin perheitä, joissa käteen jäävät tulot olivat alle 3000 euroa, oli vastaajien joukossa hyvin vähän. Tuloksista ei tyhjentävästi pysty tulkitsemaan, että paremmat tulot tai kokemus paremmasta toimeentulosta välttämättä olisi yhteydessä pidempään perhevapaan käyttöön. Lyhyttä isyysvapaata käyttävät isät vaikuttavat kuitenkin erottuvan niiden perusteella erilleen muista isistä. Tulojen ja toimeentulon ohella, lyhyttä isyysvapaata pitäneet vastaajat näyttivät erottuvan muista vastaajista myös isän ammattiaseman, koulutuksen, puolison koulutuksen, lasten lukumäärän sekä asuinkunnan perusteella. (Taulukko 4.)

Kaiken kaikkiaan tarkastelu osoittaa ainakin isän palkansaaaja-aseman sekä tämän oman sekä puolison korkeakoulutuksen liittyvän pidempään perhevapaajaksoihin. Tulokset osoittavat, että mitä korkeampi koulutus isällä tai tämän puolisoilla oli, sitä pidempään myös isät pitivät perhevapaata. Toisaalta

aineisto oli erityisen painottunut korkeasti koulutettuihin vanhempiin. Lyhyttä isyysvapaatakin pitäneistä isistä jopa kolmannes ja näiden puolisoista vajaa puolet oli korkeakoulutettuja. Ammattiaseman osalta tulokset olivat puolestaan vastakkaisia siten, että johtajien ja yrittäjien osuus isistä laski sen mukaan mitä pidempiä perhevapaajaksoja tarkasteltiin. (Taulukko 4.) Analyysin seuraavassa vaiheessa tarkastellaan havaittuja yhteyksiä tarkemmin logistisen regressioon avulla. Tarkoituksena on saada tietoa havaittujen yhteyksien vahvuudesta, sekä siitä miten yhteydet muuttuvat, kun perhevapana käytön perusteluita tarkastellaan yhdessä taustamuuttujien kanssa. Edellä käsitellyt tulokset tukevat logistisessa regressiossa käytettyä perhevapaan pituutta koskevan muuttujan käsittelyä binäärisesti. Taustamuuttujien mukaan tarkasteltuna isät jakautuivat juuri lyhyttä isyysvapaata ja itsenäisiä perhevapaajaksoja käyttäneisiin isän ja tämän puolison koulutuksen sekä ammattiaseman lisäksi ainakin tulojen ja toimeentulon perusteella.

5.3. Logistinen regressio: aineiston erkanevat perustelut ja arjen olosuhteet

Lähempää tarkastelua varten ristiintaulukoinnin rinnalla käytettiin logistista regressiota, jonka tulokset antavat lisätukea edellä havaituille vaihteluille. Tulokset koskien isän henkilö- ja perhekohtaisia taustamuuttujia osoittivat isän ammattiaseman sekä puolison koulutuksen selkeimmin ennustavan aineiston isien perhevapaan käyttöä. Isän ammattiaseman osalta yhteys oli negatiivinen luottamusvälin sijoituessa kokonaisuudessaan yhtä pienemmäksi. Puolison koulutuksen osalta havaittu yhteys taas oli positiivinen luottamusvälin sijoituessa suuremmaksi kuin yksi. Sen sijaan isän oman koulutuksen ei logistisen regressioon perusteella havaittu ennustavan perhevapaan käyttöä, kuten ei tämän ikä, asuinkunta, työsuhteen muoto, työaika, lasten lukumäärä, kotitalouden käteen jäävät tulot tai arvio perheen toimeentulostakaan. Näiden kaikkein muuttujien luottamusvälit sijoittuivat yhden molemmin puolin. (Taulukko 5.) Tutkielman tulokset ovat siten linjassa sen aiemman tutkimuksen kanssa, jossa isän omaa koulutusta ei tyhjentävästi ole kyetty yhdistämään perhevapaan pidempään käyttöön (Eerola ym. 2019).

Isän ammattiaseman ja perhevapaan pituuden välinen tarkastelu osoitti, että mikäli vastaaja työskenteli johtajana tai yrittäjänä, tämän todennäköisyys pitää perhevapaata itsenäisesti laski verrattuna siihen, jos tämä työskenteli palkansaajana tätä alemmissa ammattiasemissa. Tulokset osoittavat siten johtajana tai yrittäjänä työskentelemisen olevan yhteydessä ennemminkin lyhyen isyysvapaan kuin itsenäisen perhevapaan käyttöön. Puolestaan jos vastaajan puoliso oli

korkeakoulutettu, todennäköisyys että isä piti perhevapaata itsenäisesti, kasvoi verrattuna siihen, jos tämän puoliso ei ollut korkeakoulutettu. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Perhevapaan pituus (0=alle kolme viikkoa; 1=yli kolme viikkoa) (N=429) taustamuuttujien (n=375–429) mukaan.

	B	OR	95 % Luottamusväli
Ikä (0=35-vuotta tai alle; 1=yli 35-vuotta)	0,502	1,652	0,893–3,053
Koulutus (0=muu; 1=yliopisto)	0,458	1,581	0,796–3,143
Asuinkunta (0=muu; 1=kaupunkimainen kunta)	0,550	1,734	0,566–5,310
Työsuhteen muoto (0=määräaikainen; 1=toistaiseksi voimassa oleva)	-0,312	0,732	0,238–2,250
Työaika (0=muu; 1=säännöllinen päivätö)	-0,575	0,563	0,265–1,192
Ammattiasema (0=muu; 1=johtaja tai yrittäjä)	-1,516	0,219	0,090–0,533
Puolison koulutus (0=muu; 1=yliopisto)	0,996	2,706	1,402–5,225
Lasten lukumäärä (0=yksi lapsi; 1=kaksi lasta tai enemmän)	-0,059	0,942	0,471–1,886
Kotitalouden kuukausittaiset käteen jäävät tulot (0=alle 3000 euroa; 10=yli 3000 euroa)	0,225	1,252	0,579–2,708
Toimeentulo (0=huono tai kohtalainen; 1=hyvä)	0,372	1,451	0,763–2,759
Vakio	0,293	1,341	

Omnibus model Chisq=35,531; df=10; p<0,001

Hosmer & Lemeshow: Chisq=4,681; df=8; p=0,791

Nagelkerke R²: 0,167

Perhevapaan käytön perusteluista kaksi muuttujaa – isän halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu sekä tämän halu auttaa äitiä – todettiin tarkastelun perusteella olevan ainoat muuttujat, jotka olivat yhteydessä perhevapaan käyttöön. Mikäli isä perusteli perhevapaan käyttöä halullaan mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu, tämän todennäköisyys pitää perhevapaata itsenäisesti oli suurempi verrattuna isiin, jotka eivät perustelleet vapaan käyttöä tällä tavoin. Puolestaan, jos isä perusteli vapaan käyttöä halullaan auttaa äitiä, tämän todennäköisyys pitää perhevapaata oli pienempi verrattuna isiin, jotka eivät kertoneet sitä perhevapaan käytön syyksi. Perhevapaan käytön perusteluista siis ainoastaan isän halu mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun oli yhteydessä perhevapaan itsenäiseen käyttöön. Isän halu auttaa äitiä oli puolestaan yhteydessä ennemminkin lyhyen isyysvapaan käyttöön. (Taulukko 6.) Tulokset vahvistavat ristiintaulukoinnin löydökset muuttujien vaihtelusta tältä osin.

Taulukko 6. Perhevapaan pituus (0=alle kolme viikkoa; 1=yli kolme viikkoa) (N=429) perhevapaan käytön syiden (n=429) (0=ei; 1=kyllä) mukaan.

	B	OR	95 % Luottamusväli
Halusi viettää enemmän aikaa lapsen kanssa	-0,272	0,762	0,243–2,389
Halusi pitää taukoa työstä	0,846	2,331	1,070–5,078
Halusi mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun	2,632	13,897	3,170–60,921
Halusi auttaa äitiä	-1,518	0,219	0,112–0,427
Piti vanhemmuutta yhteisenä asiana	0,764	2,147	1,036–4,448
Äiti toivoi isän/toisen vanhemman jäävän perhevapaalle	-0,938	0,391	0,142–1,078
Isän/toisen vanhemman kuuluu hoitaa lasta kotona	0,251	1,285	0,463–3,566
Vakio	1,277	3,584	

Omnibus model Chisq=75,739; df=7; p<0,001

Hosmer & Lemeshow: Chisq=14,719; df=8; p=0,065

Nagelkerke R²:0,334

Edellä kuvattujen tulosten luottamusvälien tarkastelu osoittaa yhteyden luotettavuuden kuitenkin huonoksi koskien isän halua mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu. Vaikka tulokset vahvistavat ristiintaulukoinnilla aiemmin havaitun yhteyden suunnan, ei yhteyden vahvuutta voida varmaksi sanoa sen ollessa alimmillaan hieman yli nelinkertainen ja ylimmillään jopa yli kuusikymmentäkertainen. Vaikka siis aineiston isien halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu kasvattaa heidän todennäköisyyttään pitää itsenäistä perhevapaata ei analyysin perusteella voida varmaksi sanoa missä määrin. (Taulukko 6.)

Halu viettää aikaa lapsen kanssa ei aikaisempaan tutkimukseen nojaten odotetusti osoittautunut olevan yhteydessä itsenäisen perhevapaan käyttöön (ks. Eerola ym. 2019). Lähes kaikki isät käyttivät perhevapaata, koska halusivat viettää aikaa lapsen kanssa riippumatta siitä, kuinka pitkiä perhevapaajaksoja he käyttivät. Äidin toivomus, että isä hoitaisi lasta kotona tai isän näkemykset siitä, että lasten hoitaminen kotona kuuluu isälle eivät myöskään olleet yhteydessä isän itsenäiseen perhevapaan käyttöön. Logistinen regressio osoitti myös isän halun pitää taukoa työstä sekä näkemyksien vanhemmuudesta yhteisenä asiana kasvattavan isän riskiä pitää perhevapaata itsenäisesti. Näiden perhevapaan käytön perusteluiden osalta luottamusvälien alaraja sijoittui kuitenkin niin lähelle yhtä, että niiden yhteys isän itsenäiseen perhevapaan käyttöön oli vaikutukseltaan käytännössä olematon eikä tuloksena luotettava. (Taulukko 6.) Siten myös niitä tulkitaan sellaisina. Näiden muuttujien osalta havaitut yhteydet lisäksi katosivat, kun malliin lisättiin taustamuuttujia (Taulukko 7).

Taulukko 7. Perhevapaan pituus (0=alle kolme viikkoa; 1=yli kolme viikkoa) (N=429) perhevapaan käytön syiden (0=ei; 1=kyllä) (N=429) ja taustamuuttujien (N=375–429) mukaan.

	B	OR	95 % Luottamusväli
Halusi viettää enemmän aikaa lapsen kanssa	-0,431	0,650	0,193–2,183
Halusi pitää taukoa työstä	0,958	2,606	1,095–6,202
Halusi mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun	2,316	10,136	2,247–45,718
Halusi auttaa äitiä	-1,601	0,202	0,096–0,424
Piti vanhemmuutta yhteisenä asiana	0,637	1,891	0,863–4,147
Äiti toivoi isän/toisen vanhemman jäävän perhevapaalle	-0,749	0,473	0,158–1,412
Isän/toisen vanhemman kuuluu hoitaa lasta kotona	-0,084	0,919	0,306–2,761
Ikä (0=35-vuotta tai alle; 1=yli 35-vuotta)	0,507	1,660	0,814–3,386
Koulutus (0=muu; 1=yliopisto)	0,390	1,477	0,674–3,235
Asuinkunta (0=muu; 1=kaupunkimainen kunta)	0,179	1,196	0,321–4,454
Työsuhteen muoto (0=määräaikainen; 1=toistaiseksi voimassa oleva)	-0,137	0,872	0,259–2,941
Työaika (0=muu; 1=säännöllinen päivätyö)	-0,798	0,450	0,178–1,139
Ammattiasema (0=muu; 1=johtaja tai yrittäjä)	-1,227	0,293	0,104–0,828
Puolison koulutus (0=muu; 1=yliopisto)	1,022	2,779	1,313–5,883
Lasten lukumäärä (0=yksi lapsi; 1=kaksi lasta tai enemmän)	-0,245	0,783	0,358–1,712
Kotitalouden kuukausittaiset käteen jäävät tulot (0=alle 3000 euroa; 10=yli 3000 euroa)	0,170	1,185	0,498–2,821
Toimeentulo (0=huono tai kohtalainen; 1=hyvä)	0,747	2,111	0,990–4,498
Vakio	0,855	2,352	

Omnibus model Chisq=100,025; df=17; p<0,001

Hosmer & Lemeshow: Chisq=18,781; df=8; p=0,016

Nagelkerke R²: 0,425

Taulukossa 7 on esitetty analyysin seuraava vaihe, jossa tarkasteltiin edelleen yhteyksien muutosta, kun malliin lisättiin taustamuuttujia. Tarkastelun perusteella isän halun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu osalta yhteys itsenäiseen perhevapaan käyttöön heikkeni hieman. Taustamuuttujien lisäys malliin ei kuitenkaan kyseenalaistanut tulosta havaitun yhteyden suunnasta yhteyden voimakkuuden arvioinnin ollessa joka tapauksessa epävarmaa. Isän halun auttaa äitiä, isän ammattiaseman ja puolison koulutuksen osalta, havaitut yhteydet perhevapaan käyttöön säilyivät lähes muuttumattomina. (Taulukko 7.)

Kaiken kaikkiaan perhevapaan perusteluiden ja muiden taustatekijöiden tarkastelu osoittaa aineiston kuvaavan kahdenlaisia isyyttä. Toisessa sukupuolten välinen työnjako on selkeämmin jakautunut perheen elättämiseen ja lasten hoivaamiseen. Nämä isät perustelevat vapaan käyttöä lähinnä tapana auttaa äitiä. Samat isät toimivat työelämässä lähinnä johtajina tai yrittäjinä. Toisessa aineistosta löytyvästä isyydestä puolestaan sukupuolten välistä työnjakoa neuvotellaan perheiden arjessa normista poiketen. Nämä isät haluavat mahdollistaa puolisonsa työssäkäynnin tai opiskelun ja tekevät

niin mahdollisesti puolisoidensa korkean koulutustason myötävaikutuksesta. Seuraavassa näitä tuloksia vedetään yhteen peilaten niitä myös aiempaan tutkimukseen.

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET: AUTTAVAT JA MAHDOLLISTAVAT ISÄT

Analyysi osoitti, että aineiston isien perhevapaan käytön perusteluista perhevapaan käytön pituuteen olivat yhteydessä isän halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu sekä halu auttaa äitiä. Lisäksi isien henkilö- ja perhekohtaisista taustamuuttujista isän ammattiaseman sekä tämän puolison koulutuksen todettiin olevan yhteydessä perhevapaan pituuteen. Havaitut yhteydet olivat kahtalaisia siten, että halun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu sekä puolison korkeakoulutuksen todettiin kasvattavan isien todennäköisyyttä käyttää perhevapaata itsenäisesti. Sen sijaan isän halu auttaa äitiä sekä isän työskentely johtajana tai yrittäjänä laski tätä todennäköisyyttä ja liittyi ennemmin lyhyen äidin kanssa yhtä aikaa käytettävän isyysvapaan käyttöön. (Taulukko 7.) Aineisto jakautuukin tällä tavalla kahtia ja erilaisiin perhevapaan käytön tapoihin vaikuttaa liittyvän vastaavasti erilaisia käytön perusteluita. Lisäksi myös erilaiset arjen olosuhteet, kuten miesten asema työelämässä ja heidän puolisoidensa koulutus, liittyvät erilaisiin perhevapaan käytön tapoihin. Näitä aineistosta erottunutta kahta ryhmää nimitän perhevapaan käyttöön yhteydessä olleiden perusteluiden mukaan *auttaviksi ja mahdollistaviksi isiksi*.

Kuvio 2. Auttavat ja mahdollistavat isät

Auttavat isät	Mahdollistavat isät
Lyhyt isyysvapaa	Itsenäinen perhevapaa (pitkä isyysvapaa, vanhempainvapaa tai hoitovapaa)
Johtajia tai yrittäjiä	Palkansaajia
Puolisot matalammin koulutettuja	Puolisot korkeasti koulutettuja

Huolimatta näistä eroista, aineiston erimittaisia perhevapaita käyttäneillä miehillä oli kuitenkin paljon yhteistä. He kaikki pitivät vapaata ensisijaisesti sen takia, että he halusivat viettää aikaa lapsensa kanssa. Lisäksi he kokivat vanhemmuuden yhteiseksi asiaksi. Nämä olivat aineiston isien keskuudessa yhtä suosittuja perusteluita siitä huolimatta, kuinka pitkään vastaaja piti perhevapaata. Näiden perustelujen suosiosta huolimatta, isät kertoivat kuitenkin yhtä harvoin haluavansa pitää

taukoa työstä tai ajattelevansa lasten hoidon kotona kuuluvan miehille. Edes perhevapaata itsenäisesti yli kymmenen viikkoa pitäneet isät eivät ajatelleet näin muita useammin. (Taulukko 3.)

Tuloksien perusteella tutkielman keskeisimmäksi johtopäätökseksi paljastuu aineiston kahdenlaisiin isyyden käytäntöihin liittyvän erilaisia perusteluja, mutta myös erilaisia arkielämän olosuhteita. Eroista huolimatta, kaikki isät perustelevat perhevapaata myös tavoilla, jotka kertovat hoivaisyyden yleistymisestä (Eerola 2015). Tämä tapahtuu kuitenkin selkeän rajatuin tavoin. Kaikki isät haluavat viettää aikaa lapsensa kanssa ja ajattelevat vanhemmuuden olevan yhteinen asia. Kuitenkaan näkemykset lastenhoidosta isille kuuluvan tehtävänä eivät nauti erityistä suosiota aineiston isien keskuudessa. Seuraavassa tutkielman tuloksia pohtivassa luvussa, näitä tuloksia lähestytään performatiivisesta näkökulmasta. Perhevapaan kautta ilmenevien erilaisten hoivakäytäntöjen ymmärretään tarkoittavan myös erilaista maskuliinisuutta, josta myös aineiston isien erilaiset perhevapaan käytön perustelut ovat osoituksena. Lisäksi pohditaan miten miehiä erottaneet arjen olosuhteet yhtyvät tähän sukupuolen toistamiseen. Sitä ennen on tuloksia kuitenkin syytä problematisoida aineiston heikon edustavuuden takia.

Havaittuihin yhteyksiin perhevapaan käytön ja sen perusteluiden sekä taustamuuttujien välillä tulee suhtautua tietyin varauksin. Logistisen regression osoittama tuloksen luottamusväli liittyen isän haluun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu oli niin laaja, että yhteys muuttujan ja perhevapaan pituuden välillä voi todellisuudessa olla myös paljon suurempi tai vastaavasti pienempi kuin havaittu yhteys. (Taulukko 7.) Huolimatta siitä, että tarkastelu siis vahvisti yhteyden suunnan, se kuitenkin kyseenalaisti havaitun yhteyden vahvuuden. Siispä vaikka tarkastelun perusteella isän halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu kasvattaa isän todennäköisyyttä käyttää perhevapaata myös itsenäisesti, ei sen perusteella voida varmasti sanoa kuinka paljon.

Varovaisuus tulee kysymykseen myös tuloksien osalta, jotka koskettivat isän halua auttaa äitiä sekä isän ammattiasemaa. Näiden molempien muuttujien todettiin olevan yhteydessä perhevapaan itsenäiseen käyttöön negatiivisesti ja ne liittyivät siten lyhyen isyysvapaan käyttöön. Muodostettu regressiomalli kuitenkin sijoitti lyhyttä isyysvapaata pitäneistä isistä parhaimmillaankin oikein vain 47 prosenttia, ennustaen hieman sattumaa heikommin, millä todennäköisyydellä isät pitivät juuri lyhyttä isyysvapaata. Toisin sanoen malli ei erityisen hyvin selitä sitä, mikä laskee isien todennäköisyyttä käyttää perhevapaata itsenäisesti, kuten halu auttaa äitiä ja korkea ammattiasema vaikuttaisivat tekevän. Malli soveltuukin ensi sijassa sen arviointiin, mitkä tekijät kasvattavat isien

todennäköisyyttä pitää perhevapaata itsenäisesti, sillä näistä vastaajista malli sijoitti oikein yli 90 prosenttia.

Näiden muuttujien ja perhevapaan itsenäisen käytön negatiivinen yhteys on kuitenkin perusteltavissa aiempaan tutkimukseen vedoten. Osassa tutkimusta johtajana työskentely on yhdistetty lähinnä lyhyen isyysvapaan käyttöön tai vapaan käyttämättä jättämiseen (Eerola ym. 2019). Osassa tutkimusta johtaja aseman tai muuten korkeamman ammattiaseman on nähty ennustavan kuitenkin ainakin pidemmän isyysvapaan käyttöä. Joka tapauksessa ainakin yrittäjäyys on tekijä, joka lähes kaikessa aiemmassa tutkimuksessa liittyy selvästi vapaan käyttämättä jättämiseen tai korkeintaan lyhyen isyysvapaan käyttöön. (Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Lammi-Taskula ym. 2017, 110; Närvi 2017, 35–37; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020.) Myös mitä tulee haluun auttaa äitiä, tulokset aikaisemmasta tutkimuksesta ovat samansuuntaisia tämän tutkielman tulosten kanssa. Halu auttaa äitiä on aikaisemmassa tutkimuksessa ollut kaikkein suosituin syy käyttää juuri lyhyttä isyysvapaata. Lisäksi pitkää isyysvapaata käyttäneillä se on ollut tämän tutkielman tuloksia vastaavalla tavalla vähemmän suosittu perustelu. Aiemmassa tutkimuksessa kolmannes pitkää isyysvapaata pitäneistä perusteli vapaata halullaan auttaa äitiä. (Närvi 2018, 41). Tämän tutkielman pitkää isyysvapaata pitäneistä isistä kaksi viidestä perusteli vapaan käyttöä niin, mutta vanhempain- tai hoitovapaata pitäneistä, enää yksi kymmenestä piti perhevapaata siksi koska halusi auttaa äitiä. (Taulukko 3.) Vaikuttaa siis vähintään siltä, että halu auttaa äitiä selittää juuri lyhyen isyysvapaan käyttöä, mutta on tapa perustella perhevapaan käyttöä myös verrattain suurelle joukolle isiä, jotka käyttävät pitkää isyysvapaata.

Kehno tarkkuus, jolla malli sijoittaa vastaajien kuuluvan lyhyttä isyysvapaata pitäneiden ryhmään liittyyne lähinnä näiden vastaajien pienempään määrään aineistossa. Alustavien tarkastelujen perusteella aineiston rajoitteet tulevatkin selviksi. Merkittävä osa isistä käytti isyysvapaan pidempää osaa, ja vanhempain- tai hoitovapaatakin aineiston isät käyttivät enemmän kuin pelkästään lyhyttä isyysvapaata. Vielä harvempi aineiston isistä ei käyttänyt perhevapaata lainkaan. (Taulukko 1.) Nämä tulokset poikkeavat aiemmasta miesten perhevapaan käyttöä koskevasta tutkimuksesta merkittävästi vanhempain ja hoitovapaata käyttävien isien suuren ja lyhyttä isyysvapaata käyttävien isien pienen määrän osalta. Taustamuuttujien tarkastelu paljastaa aineiston painottumisen syyksi edelleen sen epätasaisen painottumisen työssäkäyviin, hyvin toimeentuleviin isiin, joiden puoliset olivat useammin korkeakoulutettuja. Kaikki mainitut tekijät ovat aiemmassa tutkimuksessa liittyneet useammin itsenäisen perhevapaan kuin lyhyen äidin kanssa yhtä aikaa pidettävän isyysvapaan

käyttöön. (Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Lammi-Taskula ym. 2017; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020.)

Taustamuuttujia koskien, isän työsuhteen muoto tai työaika ei vaikuttanut selittävän isän perhevapaan käyttöä. Myöskään isän oman koulutuksen, lasten lukumäärän sekä perheen toimeentulon tai kuukausittaisten tulojen ei todettu selittävän perhevapaan käyttöä (Taulukko 5.) Aiemmassa tutkimuksessa isän koulutuksen yhteys ainakin pidemmän isyysvapaan käyttöön onkin ollut vaihtelevaa. Lasten lukumäärän sekä ainakin isän toimeentulon on puolestaan todettu olevan yhteydessä sen käyttöön pääosin positiivisesti, niin, että esikoislasten isät ja hyvin toimeentulevat pitävät vapaata muita innokkaammin. Pitkää isyysvapaata pidempien perhevapaajaksojen, eli vanhempain- ja hoitovapaan käyttöön, hyvätuloisuus on kuitenkin ollut yhteydessä lähinnä negatiivisesti. (Lammi-Taskula ym. 2017, 111, 118; Närvi 2018, 35–38, 43–45; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Saarikallio-Torp & Miettinen 2021.) Myös perheen vanhempien yhteenlaskettujen tulojen on osassa tutkimusta nähty toimivan päinvastoin ja hyvien tulojen ennakoivan lähinnä lyhyen isyysvapaan käyttöä tai vapaan käyttämättä jättämistä (Eerola ym. 2019). Aineiston heikon edustavuuden vuoksi, aiemmissa tutkimuksissa havaittujen tekijöiden merkitystä isän perhevapaan käytön suhteen ei kuitenkaan voida sulkea pois.

7. POHDINTA: PERHEVAPAAN PERFORMATIIVISET PERUSTELUT JA MASKULIINISUUKSIEN MONINAISTAMINEN

Olen tämän tutkielman teoreettisena lähtökohtana käyttänyt Judith Butlerin (2006) teoriaa sukupuolen performatiivisuudesta. Sitä mukaillen ymmärrän myös perhevapaan käytön aktiivisena sukupuolten toistamisena. Butlerille sukupuoli on tiukkojen normien rajaamaa. Näitä normeja, jotka koskettavat kaikkea mitä tulee miehisyyteen, maskuliinisuuteen sekä miesten perhevapaan käyttöön, olen kuvaillut Raewyn Connellin (2005) hegemonisen maskuliinisuuden kautta. Sen puitteissa hoiva määrittyy feminiiniseksi ja hoivaaja siten alisteiseksi asemaksi. Hoivaan osallistuminen tarkoittaa tällaisen feminiinisen identiteetin toistamista ja miehisestä asemasta luopumista. Lisäksi, toisin kuin naiset, miehet nähdään luonnostaan epäsoviviksi hoivaajiksi. Hoivaaminen vaatii miehiltä näiden hegemonisten normien vastustamista ja sellaisten arvojen omaksumista, jotka ovat vastakkaisia niille. Niinpä miesten osallistumista hoivaan onkin mahdollista ajatella jo itsessään sukupuolten välistä epätasa-arvoa koskettavana väliintulona. (Morrell & Jewkes 2011; Hanlon 2012, 209; Elliot 2016.)

Tällaisen hoivaavan maskuliinisuuden kehittymisen kannalta, käytännössä tapahtuva hoivaaminen on todettu erityisen keskeiseksi. Perhevapaaseen liittyen, ne perhevapaajaksot, joiden aikana miehet hoitavat lapsia itsenäisesti ovat myös niitä, jotka mahdollistavat hoivaisyyden kehittymisen ja tekevät tällaisen väliintulon mahdolliseksi. Itsenäinen perhevapaa tapaa esimerkiksi mahdollistaa miesten kyvyn olla äidin kanssa samanarvoisia vanhempia sen sijaan, että he olisivat vain kumppaniensa apulaisia. Lisäksi se kehittää miesten kykyä solmia tunnesiteitä muihin ja lisää heidän arvostustaan lastenhoitoa kohtaan. (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021.) Myös tässä tutkimuksessa, juuri isien halu auttaa äitiä ja vastaavasti halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu erotti aineiston isä.

Perhevapaan käytön perustelu, jonka mukaan isät halusivat mahdollistaa äidin työhön paluun tai opiskelun, asettuikin hegemonisen maskuliinisuuden asettamia normeja vastaan. Päätelmää siitä, että tämä perustelu kuitenkin juuri ennustaisi itsenäistä vapaan käyttöä logistisen regressioanalyysin olettamalla tavalla on hankala tehdä. Esimerkiksi Karla Elliot (2016) teoretisoi hoivaavan maskuliinisuuden käsitettä, painottaen sitä, kuinka hoivaavat maskuliinisuudet syntyvät käytännössä tehdyn hoivaamisen kautta ja muuttavat miehiä ”pehmeämmiksi”, kuten Hanlon (2012, 203) ehdottaa. Myös empiirinen tutkimus vaikuttaa vahvistavan tämän tavan, jolla hoivaavat maskuliinisuudet syntyvät isien itsenäisten hoivakäytäntöjen kautta (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021). Juuri käytännössä tapahtuva hoivaaminen siis ennemminkin edeltää miehisen ylivallan hylkäämistä ja sille vastakkaisten hoivaan, tunteellisuuteen, relationaalisuuteen ja keskinäisriippuvuuteen liitettyjen arvojen omaksumista (Elliot 2016) eikä toisin päin.

Vastaavasti ajatus miehistä äitiä avustavina vanhempina liittyy hegemonisen maskuliinisuuden kuvailemiin isyyden normeihin, joiden mukaan miehille ajatellaan sopivana pitää etäisyyttä lasten hoivasta, keskittyä työntekoon ja joiden mukaan hoiva on ensisijaisesti naiseuteen ja työnteko miehisyyteen kuuluva elämän osa-alue (Donaldson 1993, 650; Friedman 2015, 147). On kuitenkin epävarmaa sanoa, että halu auttaa äitiä myöskään edeltäisi lyhyen isyysvapaan käyttöä logistisen regression ehdottamalla tavalla. On yhtä todennäköistä, että samalla tavalla kuin isien itsenäinen perhevapaa vahvistaa miesten asemaa äidin kanssa tasavertaisena vanhempina (Rehel 2014), lyhyen isyysvapaan käyttö saattaa toimia päinvastoin, ja sen sijaan vahvistaa hegemonisen maskuliinisuuden mukaista ajatusta miehistä toissijaisina vanhempina. Jos käytännössä tapahtuva hoivaaminen edeltää hoivaavan maskuliinisuuden kehittymistä (Elliot 2016), myös sellaiset käytännöt, joissa miehet eivät

pääse itsenäisesti osalliseksi lasten hoivasta voivat edeltää sellaista maskuliinisuuden toistamista, joka on hegemonista.

Perustelujen sijaan muut tässäkin tutkielmassa tarkastellut tekijät saattavat itseasiassa selittää miesten perhevapaan käyttöä paremmin. Esimerkiksi isien halun auttaa äitiä lisäksi, lyhyen isyysvapaan käyttöä selitti myös isän työskentely johtajana tai yrittäjänä. Myös aiemmassa tutkimuksessa isien työskentely esimerkiksi juuri yrittäjänä tai liike-elämässä on liitetty näkemyksiin, jotka painottavat miesten toissijaista asemaa vanhempana ja asettavat heidät lähinnä auttajan rooliin (Farstad & Stefansen 2015). Hyvätuloisuus, työskentely johtajana tai muuten korkeissa ammattiasemissa on aiemmassa perhevapaatutkimuksessa liittynyt pidemmän isyysvapaan käyttöön. Kuitenkaan tätä pidempien vanhempain- ja hoitovapaan käyttöön ainakaan hyvätuloisuus, joka oletettavasti liittyy myös ammattiasemaan, ei näytä olevan yhteydessä muuten kuin negatiivisesti. Lisäksi yrittäjyys on liitetty lähinnä lyhyeen isyysvapaaseen tai vapaan käyttämättä jättämiseen. (Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Lammi-Taskula ym. 2017, 110–111, 118; Närvi 2018, 35–38, 43–45; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020, 353; Saarikallio-Torp & Miettinen 2021.) Syyt tämän taustalla saattavat liittyä puhtaasti taloudelliseen järkeilyyn, mutta sen lisäksi myös työn luonnetta, työn järjestelyä ja työpaikkojen kulttuuria on esitetty selitykseksi, sille miksi hyvätuloiset ja korkeissa asemissa työskentelevät isät eivät pidä perhevapaita pidempään (Närvi & Salmi 2019).

Auttaminen perusteluna tuleekin ymmärretyksi järkevänä valintana, kun isät käyttävät lyhyttä isyysvapaata tällaisten taloudelliseen järkeilyyn, työn luonteeseen tai järjestämiseen ja työpaikan kulttuuriin liittyvien syiden takia. Lyhyt kolmen viikon mittainen isyysvapaa voidaan käyttää heti lapsen syntymän yhteydessä äidin ollessa yhtä aikaa äitiysvapaalla. Aiemmissä tutkimuksissa merkittävä osa lyhyttä isyysvapaata pitäneistä myös käyttävät koko vapaan heti lapsen syntyessä ja lähes kaikki pitivät vapaata ainakin jonkin aikaa, kun lapsi syntyy (Närvi 2018, 39). Arjen olosuhteiden kuten työelämän asettamien esteiden vaikutuksesta lyhyttä isyysvapaata käyttävien miesten paras saatavilla oleva keino päästä osalliseksi hoivasta voi hyvinkin olla juuri auttaminen. Näille isille esimerkiksi äidin työhön paluun mahdollistaminen olisikin käytännössä mahdotonta lyhyen kolmen viikon mittaisen vapaan aikana.

Kuten lyhyen isyysvapaan yhteydessä, arjen olosuhteet saattavat määrittää myös itsenäistä perhevapaan käyttöä. Nämä olosuhteet ovat kuitenkin erilaisia kuin lyhyttä isyysvapaata käyttävillä isillä. Aiemmassa tutkimuksessa äidin hyvän neuvotteluaseman on nähty tukevan vanhempien mahdollisuuksia haastaa hegemonisen maskuliinisuuden mukaisia hoivakäytäntöjä ja toistaa

maskuliinisuuksia toisin (Beglaubter 2017). Esimerkiksi äidin korkeakoulutuksen tai hyvän tulotason on osoitettu edistävän isien osallistumista lasten hoivaamiseen myös itsenäisesti. Etenkin kun äidin koulutus tai tulotaso on isää parempi, tai vähintään samantasoinen, isät tapaavat pitää perhevapaata pidempään. (Lammi-Taskula ym. 2017, 122–125; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Duvander ym. 2021.) Myös tämän tutkielman aineiston isät pitivät itsenäistä perhevapaata todennäköisemmin, jos heidän puolisonsa olivat korkeasti koulutettuja. Koulutus kytkeytyy asemaan työelämässä, mutta se on merkityksellinen myös yksinään, sillä se avaa esimerkiksi työllistymismahdollisuuksia. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että jos äidit ovat olleet työelämässä lapsen syntyessä, nämä myös siirtyivät useammassa tapauksessa takaisin työelämään. (Närvi 2014.)

Tätä aiempaa tutkimusta vasten myös aineiston itsenäistä perhevapaata käyttäneiden miesten halu mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu tulee ymmärretyksi miehille järkevänä valintana. Kotiin jäämisestä tulee miehille helpompi vaihtoehto, kun heidän puolisonsa ottavat vastuulleen perinteisesti miehiseksi käsitetyn tehtävän, toimeentulon turvaamisen. Tällä tavoin miehille tulee mahdolliseksi vapautua hieman siitä maskuliinisuuden kaksoistaakasta, jossa miehiltä odotetaan yhtä aikaa toisaalta perinteistä kykyä elättää perhettä sekä toisaalta modernin hoivaisyyden mukaisia lastenhoidon velvollisuuksia (Suwada 2015).

Edellä esitetystä huomataankin, etteivät perhevapaan käytön perustelut välttämättä edellä varsinaisia hoivakäytäntöjä vaan voivat yhtä lailla olla niiden seuraus. Voi olla, että arkielämän olosuhteet kuten puolison koulutus ja isän ammattiasema ovat paljon määrittävämmässä asemassa sen suhteen, kuinka pitkään isä perhevapaata käyttää. Sen sijaan perhevapaan käytön perustelut saattavat olla enemmän seurausta näistä hoivakäytännöistä ja syntyvät niistä sekä niitä ympäröivistä arjen olosuhteista käsin. Tämä on keskeinen seikka tutkielman tulosten pohdinnan kannalta. Perustelut ymmärretään ennemminkin muotoutuvan kuten maskuliinisuudetkin, eli performatiivisesti – niillä ilmauksilla, joiden väitetään olevan seurausta siitä (Butler 2006, 236). Seuraavaksi aihetta lähestytäänkin hieman teoreettisemmalta pohjalta, ottaen osaa perhevapaatutkimuksen sekä miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksen keskusteluihin. Teoreettisen problematisoinnin lisäksi pohditaan myös käytetyn aineiston ja menetelmien luonnetta. Sitä ennen kuitenkin pohditaan, kuinka hoivaavat ja hegemoniset maskuliinisuudet tulevat myös toistetuiksi yhtä aikaa. Samalla tullaan kyseenalaistaneeksi se ovatko tiukat kategoriat todella toimiva tapa kuvata modernia isyyttä ja maskuliinisuutta. Lopuksi pohditaan myös, millaista voisi olla performatiivisuuden vakavasti ottava perhepolitiikka.

7.1. Yhteistä, ei yhtäläistä: maskuliinisuuden ristiriidat

Ajatus hoivaisyydestä on pohjoismaisissa perhepolitiikan keskusteluissa ottanut paikkansa vallitsevana ja yleisimmin hyväksyttynä vanhemmuuden tapana. Perhevapaalla ollessaan ja sen pituudesta huolimatta, kaikki isät toistavat hoivaavia maskuliinisuuksia joillain tavoin. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Lammi-Taskula ym. 2017; Närvi 2018; Eerola ym. 2019.) perhevapaan käyttö on nähty perusteltavan tavoilla, jotka ovat linjassa hoivaisyyden mukaisten ideaalien yleistymisen kanssa. Aiemmassa tutkimuksessa hoivaisuus onkin tunnistettu kulttuurisena valtavirtana, jonka ylläpitoon kaikki isät – siihen vastakkain asettuvat mukaan lukien – osallistuvat (Eerola & Huttunen 2011; Eerola & Mykkänen 2015). Myös tämän tutkielman tulokset tukevat tätä aiempaa tutkimusta. Lähes kaikki aineiston isät perustelivat vapaan käyttöä tavoilla, jotka kertovat hoivaisyyden yleistymisestä (Eerola 2015). Isät kertoivat haluavansa viettää aikaa lastensa kanssa ja näkivät vanhemmuuden yhteisenä asiana. Harva aineiston isistä kuitenkaan ajatteli lapsen hoitamisen kotona olevan isälle kuuluva tehtävä. Niinpä aineiston kuvaama vanhemmuus, myös ”nykyaikaisten” hyvissä sosioekonomisissa asemissa elävien hoivaisien vanhemmuus, näyttää joltain, joka on yhteistä muttei välttämättä yhtäläistä.

Nämä tulokset koskettivatkin mielenkiintoisesti myös perhevapaata itsenäisesti käyttäneitä isiä, joiden on aiemmassa tutkimuksessa nähty liittävän hoivaavan maskuliinisuuden mukaisia ideaaleja osaksi identiteettiään (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021). Nämä isät olivat valmiita mahdollistamaan äidin työssäkäynnin tai opiskelun, mutta hekään eivät pitäneet lasten hoitamista kotona miehille kuuluvana tehtävänä sen useammin kuin aineiston muutkaan isät. Niinpä tulokset herättävät kysymyksen siitä, tunnistavatko isät oman osallisuutensa merkityksen sukupuolittuneen työnjaon kannalta? Tulokset liittyvät tältä osin keskusteluun myös vallankäytöstä (ks. esim. Cannito 2020). Jos itsenäisen perhevapaan käyttö ei tarkoita sukupuolten välistä epätasa-arvoa koskettavaa väliintuloa, niin kuin sen on ajateltu tarkoittavan (Morrell & Jewkes 2011; Hanlon 2012; Elliot 2016), herää kysymys, onko siinä hoivaavan maskuliinisuuden sijasta kyse itseasiassa hegemonisen maskuliinisuuden laajentumisesta uusille alueille (ks. Hunter ym. 2017)?

Itsenäistä perhevapaata käyttäneiden miesten halun mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu voi ajatella olevan tekemisissä hoivaavan maskuliinisuuden ideaalien kanssa (Elliot 2016). Se perustelee äitien oikeutta perinteisesti miehiseksi miellettyyn työssäkäyntiin. Kuitenkin, jos samalla jätetään laajalti huomiotta tarve miesten jäämiseksi kotiin, jäävät sukupuolten väliset epätasa-arvoiset asetelmat käsittelemättä. Kyse tuskin on kuitenkaan miesten haluttomuudesta hoivata lapsiaan, sillä

miehet myös selvästi tekevät niin pitäessään perhevapaata pitkiäkin itsenäisiä jaksoja. Enemminkin kyse voi olla haluttomuudesta asettaa omaa maskuliinisuutta uhatuksi perustelemalla vapaan käyttöä kotiin jäämisellä – tilaan, joka perinteisesti on mielletty feminiinisyteen kuuluvaksi – ja jättäytymisellä ulos miehiseksi ajattelusta työelämästä. Siinä missä hoivaamisesta on tullut miehisyteen sovitettavissa oleva asia (Aalto 2004; Huttunen 2014, 178–179; Kekäle & Eerola 2014, 25–29) kaikesta muusta siihen liittyvästä välttämättä ei ole. Hoivaisuus ei ehkä olekaan niin laajasti hyväksyttyä kuin sen on annettu olettaa (Dermott 2008, 16–18; Eerola & Huttunen 2011; Kekäle & Eerola 2014; Eerola 2015; Eerola & Mykkänen 2015), tai korkeintaan se nauttii miesten tukea vain osittain. Maskuliinista hoivaavaa identiteettiä voi olla helpompi perustella naisten työssäkäynnin mahdollistamisella, jonka perinteet ulottuvat melko pitkälle, kuin miesten kotiin jäämisen tarpeella, joka on edelleen monella tapaa väheksytty käsitys. Hegemonisen maskuliinisuuden miehille asettamien ahtaiden vaatimusten ja sen muotoilema pelko näennäisen alistaiseen ja yksityiseen elämäntilanteeseen joutumisesta onkin aiemmassa tutkimuksessa pitänyt pintansa hoivaisuuden rinnalla (Bach 2019; Lewington ym. 2021). On mahdollista, että se tekee niin myös aineiston itsenäistä perhevapaata pitävien miesten keskuudessa. Isolle joukolle isiä osallistuminen hoivaan ilman vanhempien välisen työnjaon haastamista saattaa edelleen olla turvallisin vaihtoehto päästä osalliseksi perheen sisäisestä intiimiydestä ilman miehisen aseman asettamista kyseenalaiseksi (Miller 2011).

Edellä käsitelty nostaa esiin myös Christensenin & Jensenin (2014) esittämän näkökulman kääntöpuolen. Siinä missä hegemoniset maskuliinisuudet eivät aina kaikissa tilanteissa toimi sukupuolten välisen epätasa-arvon legitimoimiseksi, eivät hoivaavat maskuliinisuudetkaan aina toimi hegemonisten ja epätasa-arvoisten asetelmien purkamiseksi. Jos isät ajattelevat äitien työssäkäynnin olevan hyväksyttävä ja tavoiteltava asia, mutta eivät samalla ole valmiita jäämään kotiin hoitamaan lapsia, tullaan samalla vahvistaneeksi sitä epäsymmetriaa miesten ja naisten välillä, josta Arlie Hochschild (1990) huomautti puhuessaan keskeneräisestä vallankumouksesta. Naisten esiintulo yhteiskunnan julkisille osa-alueille työelämään, yritysmaailmaan ja politiikkaan ei ole tarkoittanut vastaavaa miesten liikettä yhteiskunnan yksityisenä pidetyille osa-alueille. Niinpä vaikka moderneissa hyvinvointivaltioissa vastuu perheen elättämisestä on yleisesti ottaen jaettua vanhempien kesken, naiset kantavat edelleen pääasiallista vastuuta lasten hoidosta (Duvander & Lammi-Taskula 2011; Ylikännö ym. 2015). Tällainen epäsymmetria saattaa hyvinkin olla seurausta siitä, että miesten tekemä hoivatyö on edelleen erityisen piilotettua, vaikka esimerkiksi naisten näkymätöntä hoivatyötä on jo pitkään tehty hyvinvointivaltioiden kontekstissa näkyväksi (Leira 1992; Sainsbury 1994; Lewis 1998).

Tällä tavalla hoivaisuudessa ei aina ole kyse hegemonisten valta-asetelmien purkamisesta. Siinä voi itseasiassa olla kyse jopa hegemonisen maskuliinisuuden laajentumisesta uusille alueille (Hunter ym. 2017). Hegemoninen maskuliinisuus sisällyttää itseensä senkin mikä yrittää toimia sitä vastaan. Naisten emansipaation mahdollistaminenkin on hyväksyttävää esimerkiksi työhön paluun mahdollistamalla tai äitiä auttamalla niin kauan, kun keskeneräinen sukupuolten välinen työnjako säilyy koskemattomana, eli kun tarvetta miesten astumiseksi elämän feminiinisille alueille ei kyetä perustelevaan. Tällaisena hoivaisuus näyttäytyy vallankäyttönä vallitsevan työnjaon sementoimiseksi. Sen työnjaon muuttamiseksi, jota Hochschild (1990) kuvaa keskeneräiseksi, oleellista olisikin tehdä miehille mahdolliseksi perustella hoivaavia maskuliinisia identiteettejä moninaisilla, häiritsevillä ja toisin toistavilla tavoilla. Niinpä hoivassa lienee Judith Butlerin ajattelua mukaillen kysymys, ei siitä toistaako hegemonista maskuliinisuutta vai ei, vaan siitä *miten* sitä toistaa (Rossi 2008, 44). Olisiko siis aika ajatella maskuliinisuutta, ei miesten elämiä ulkoapäin sanelevana voimana, vaan sisäsyntyisesti käytännössä tapahtuvana performatiivisuutena? Samalla voimme tulla jälleen löytäneeksi maskuliinisuuden ja isyyden todellisen moninaisuuden ”uuden” ja ”perinteisen” kaltaisten kategorioiden ulkopuolelta. (Waling 2019; Cannito 2020; Lewington ym. 2021.)

7.2. Performatiivisia näkökulmia perhevapaatutkimukseen

Luvun alussa todettiin, että tulosten perusteella on hankala tehdä johtopäätöstä, jonka mukaan perhevapaan käytön perustelut edeltäisivät isien hoivakäytäntöjä. Miesten arkielämää ympäröivät olosuhteet saattavat itseasiassa selittää perhevapaan käyttöä paremmin kuin isien ilmoittamat perhevapaan käytön perustelut. Lyhyttä isyysvapaata pitäneet isät eivät välttämättä käyttäneet perhevapaata yksinkertaisesti vain siitä syystä, että halusivat auttaa äitiä. Enemminkin lyhyen isyysvapaan aikana, jolloin vanhemmat ovat yhtä aikaa kotona lapsen kanssa, äidin auttaminen tulee juuri kysymykseen. Miesten halu auttaa äitiä ei siis välttämättä määrittänyt sitä, että he käyttivät lyhyttä isyysvapaata vaan ehkä juuri päinvastoin. Voi olla, että isät perustelivat perhevapaan käyttöönsä halulla auttaa äitiä, koska käyttivät lyhyttä isyysvapaata muiden, esimerkiksi ammattiasemaan liittyvien syiden takia. Olisi lisäksi liian yksinkertaistavaa sanoa, että lyhyttä isyysvapaata käyttävät miehet jättäisivät itsenäiset vapaat käyttämättä juuri siksi, että heidän asenteensa myötäilisivät muita enemmän hegemonista maskuliinisuutta. Niin aiemmissa tutkimuksissa (esim. Eerola ym. 2019), kuin tämänkin tutkielman tulosten perusteella, he perustelevat perhevapaan käyttöä yhtä lailla hoivaavilla tavoilla kuin muutkin isät. Myös itsenäistä perhevapaata käyttäneille isille, perhevapaan käytön perustelu äidin opiskelun tai työssäkäynnin mahdollistamisella

kävi järkeen. Itsenäistä perhevapaata pitäneiden vastaajien puoliset olivat muita korkeammin koulutettuja, minkä tuoma neuvotteluasema voi mahdollistaa äitien siirtymisen työelämään helpommin (Lammi-Taskula ym. 2017, 122–125; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Duvander ym. 2021). Niinpä myös itsenäistä perhevapaata käyttäneiden vastaajien kohdalla ei voida varmaksi sanoa, että juuri heidän halunsa mahdollistaa äidin työhön paluu tai opiskelu olisi varsinainen syy sille, miksi he käyttivät perhevapaata.

Perustelut saattavat olla ennemminkin seurausta muista tekijöistä. Osallistuessaan lastensa hoivaamiseen miesten onkin ajateltu käyvän läpi kokemus, joka muuttaa heitä miehinä (Hanlon 2012, 203; Elliot 2016). Isyyttä koskevassa miesten ja maskuliinisuuden tutkimuksessa, isien käytännössä tapahtuvien itsenäisten hoivakäytäntöjen sekä pitkien perhevapaajaksojen onkin todettu tekevän hoivaavasta maskuliinisuudesta miehiseen identiteettiin sovitettavissa olevan asian (Rehel 2014; Brandth & Kvande 2018; Lee ym. 2018; Beglaubter 2021). Tulokset näistä tutkimuksista tukevat tulkintaa, jonka mukaan perhevapaan käyttö ei välttämättä synny ulkoisen maskuliinisuuden muotoilemana, vaan itseasiassa juuri toisin päin. Perhevapaan käytön perusteluiden ja varsinaisten hoivakäytäntöjen suhde paljastuu tässä valossa performatiiviseksi Judith Butlerin (2006) tarkoittamalla tavalla. Jos perhevapaan käytön perustelut ovat itseasiassa seurausta niistä hoivakäytännöistä, joiden taustalla niiden väitetään olevan, ei hoivakäytäntöjen taustalla vaikuttaisi todella olevan mitään perustavaa identiteettiä. Sen sijaan näiden identiteettien ilmaiset syntyvät itseasiassa käytännössä, loputtoman toiston seurauksena, performatiivisesti. (ks. mt. 2006, 236.)

Aiemmassa tutkimuksessa miesten arkielämän olosuhteiden ja niiden syiden, joilla miehet perhevapaan käyttöä perustelevat, onkin ehkä virheellisesti mielletty olevan erillisiä hoivakäytäntöihin yhteydessä olevia tekijöitä (Lammi-Taskula ym. 2017; Närvi 2018; Eerola ym. 2019). Miesten perhevapaan käytön ajatteleva performatiivisesta näkökulmasta kyseenalaistaa tämän erottelun ja kutsuu tarkastelemaan hoivakäytäntöjä prosessina, johon yhdistyvät niin erilaiset maskuliinisuuden normit kuin miesten arkielämän olosuhteetkin. Arkielämän prosessimaisuuteen ja siinä tapahtuviin neuvotteluihin, mutta samalla paljon naiseuteen keskittyneellä arkielämän sosiologisella tutkimuksella (Felski 2000, 77–98; Salmi 2004; Jokinen 2005) voisikin olla enemmän antia myös kriittiselle miestutkimukselle.

Miesten hoivakäytäntöihin liittyvä sosiaalipoliittinen tutkimus on lisäksi ehkä osin virheellisesti käsitellyt vain hoivaavaa maskuliinisuutta toistavia hoivakäytäntöjä tällaisen arjen esteet ylittävän neuvottelun tuloksena. Tällaiset hoivakäytännöt nähdään erilaisten tekijöiden kuten

korkeakoulutuksen tai korkeiden tulojen mahdollistamina. (ks. esim. Beglaubter 2017; Eerola ym. 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Duvander ym. 2021). Sen sijaan normatiivisia hoivakäytäntöjä toistavat miehet nähdään pitkälti hegemonisen maskuliinisuuden asettamien esteiden vankeina sen sijaan, että näiden identiteettien käsitettäisiin syntyvän käytännössä. Tällä tavoin päädytään samalla tilanteeseen, jossa suuren miesten ryhmän toimijuus asetetaan kyseenalaiseksi. Tämän tutkielman performatiivinen näkökulma asettaa miehet takaisin oman toimintansa ohjaksiin. Sen sijaan että hoivakäytännöt olisivat tietynlaisen toistetun maskuliinisuuden deterministinen seuraus, on mahdollista ajatella maskuliinisuuden syntyvän käytännössä arjen olosuhteiden pohjalta käydyn neuvottelun kautta. Maskuliinisuus tulisi nähdä ennemminkin suhteessa ympäröivän maailman kanssa tuotettuna toimintana, kuin miesten ulkopuolella sijaitsevana heidän elämiään muokkaavana voimana. (Waling 2019.) Tällaisesta näkökulmasta käsin sosiaalipolitiikan tutkimuksen olisi mahdollista lähestyä paremmin myös niitä miehiä, jotka käyttävät korkeintaan lyhyttä isyysvapaata tai jättävät vapaat kokonaan käyttämättä. Juuri näiden miesten hoivaosuuden kasvattaminen on myös kaikkein tärkeintä, kun tavoitteena on miesten suurempi osallistuminen lasten hoivaan.

Maskuliinisuutta onkin mahdollista ajatella joko ulkoisena ja pakottavana rakenteena tai käytännössä tuotettuna toimintana. Tällainen kahtalaisuus liittyy myös kriittistä miestutkimusta hallinneeseen teoreettiseen epävarmuuteen. Kriittisen miestutkimuksen sisältä alan teoretisointia on kritisoitu siitä, että se ei ole tehnyt selkeää harppausta Raewyn Connellin strukturalismia edustavasta teoriaperinteestä jälkistrukturalismiin, jota esimerkiksi Judith Butlerin ajatukset edustavat (Beasley 2012; Waling 2019; Hyvönen 2020). Harppausta jälkimmäiseen on tämänkään tutkielman tulosten perusteella hankala tehdä. Totuus, sikäli kun sellaisesta on mielekästä puhua, löytynee näiden kahden välistä tai tutkielman moninaisuutta alleviivaavaa asennoitumista mukaillen, niistä molemmista.

Jos arkielämän olosuhteet, erilaiset materiaaliset kannustimet ovat sen neuvottelun lähtökohtia, joka itseasiassa määrittää miten maskuliinisuutta tehdään, on teoreettisten suuntausten lisäksi syytä problematisoida edelleen myös tutkielmassa käytetyn aineiston luonnetta. Nämä maskuliinisuutta määrittävät olosuhteet rajoittuivat koulutuksen ja ammattiaseman kuvailemiin olosuhteisiin, jota laajemmin voisi nimittää luokka-asemaksiksi. Todellisuudessa arkielämä on kuitenkin paljon monipuolisempi. Kriittisen miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksen tulee jatkossakin kiinnittää analyyseissään huomiota edellä mainittujen lisäksi sellaisiin erottaviin tekijöihin, kuin sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiin, ikään, vammaisuuteen ja etniseen taustaan. Näiden ohella myös muut jo tässä tutkielmassa käsitellyt rajoitteet, kuten työssäkäyvien, hyvin toimeentulevien ja korkeasti

koulutettujen yliedustus aineistossa, liittyvät kysymyksiin aineiston hegemonisuudesta. On erityisen tärkeä ymmärtää, että tutkielman aiheena ollut hoivaisuus, sekä tutkielman tulokset, liittyvät näihin keski- ja yläluokkaisiin, korkeasti koulutettuihin ja valkoisiin konteksteihin. Näistä asemista käsin hoivaavan maskuliinisuuden mukaiset hoivakäytännöt ovat jo lähtökohtaisestikin helpommin saatavilla. Mielenkiintoisesti hegemonisia vastaan asettuvat hoivaavat maskuliinisuuden toistot muotoutuvatkin sellaista materiaalisista olosuhteista käsin, joita voidaan itsessään kuvailla hegemonisiksi (Hunter ym. 2017, 6).

Vaikka hoivaisuutta vaikuttaa löytyvän myös sellaisista konteksteista, joita perinteiset isyyden mallit ja hegemonisuus kuvailevat paremmin, on mahdollista, että edustavuudeltaan parempilaatuinen aineisto voisi tuottaa jyrkempiä jakolinjoja isien välille. Nimenomaisesti hoivaavien maskuliinisuuksien sijaan, perinteisten miehisyyden tapojen voisi odottaa selkeämmin löytyvän lyhyitä isyysvapaita käyttäneiden miesten keskuudesta. Työväenluokkaisten ja matalammin koulutettujen palkansaajien parempi edustus aineistossa olisi voinut nostaa esiin tuloksia, joissa näistä marginalisoiduista konteksteista käsin olisi selvemmin toistettu hegemonisia hoivakäytäntöjä, kuten osassa aiempaa tutkimusta (ks. esim. Farstad & Stefansen 2015). Sen sijaan tässä tutkielmassa hegemonisia hoivakäytäntöjä toistivat johtajat ja yrittäjät. He tuskin tekivät niin kuitenkaan siksi, etteikö heillä olisi taloudellisia mahdollisuuksia osallistua hoivaisuuteen käytännössä. Luultavammin heidän asemansa työelämässä vaikeuttaa vapaan pitämistä (Närvi & Salmi 2019) tai heille lankeaa puolisoitaan suurempi vastuu perheen elättämisestä taloudellisen järjestyksen myötä (Duvander ym. 2021). Tutkimusasetelman toistaminen edustavammalla aineistolla voisi antaa lisätukea ja tarkentaa pohdintaa siitä, kuinka isien arkielämän materiaaliset olosuhteet määrittävät maskuliinisuuden toistoja.

Aineiston lisäksi on syytä problematisoida myös käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Edellä kyseenalaistettiin perhevapaan käytön perusteluiden ja miesten arkielämän olosuhteet toisistaan erillisinä perhevapaan käyttöön yhteydessä olevina tekijöinä. Tästä huolimatta tutkimusasetelma kuitenkin oletti juuri tällaisen suhteen. Tarkoituksena oli tarkastella muuttujien välisiä yhteyksiä ja perhevapaan käytön perusteluiden oletettiin edeltävän toteutunutta perhevapaan käyttöä. Lisäksi perhevapaan käytön perusteluita tarkasteltiin erikseen arkielämän olosuhteita merkitsevistä henkilö- ja perhekohtaisista taustamuuttujista. Nämä oletukset olivat pohjimmiltaan tutkimusmenetelmien ohjaamia. Perinteisesti tällaisten menetelmien käyttö maskuliinisuuksien tutkimuksessa ei ole ollut laajalti hyödynnettyä. Sen sijaan kriittisessä miesten ja maskuliinisuuksien tutkimuksessa on tukeuduttu pääasiassa laadullisiin menetelmiin ja metodologioihin. (Aho ym. 2021, 18–24.)

Tulosten pohdinta kutsuukin suhtautumaan varauksella sukupuolen ja hoivakäytäntöjen kaltaisten avointen prosessien tarkasteluun määrällisin menetelmin. Sen sijaan se kutsuu soveltamaan enemmän menetelmiä ja metodologioita, jotka pystyvät asettumaan näennäisten syyn ja seurauksen välisten suhteiden ulkopuolelle. Tästä huolimatta tutkielman kannalta erityisen merkitykselliseksi osoittautui juuri tulosten pohdinta. Erojen lisäksi huomion kiinnittäminen määrällisessä tutkimuksessa usein huomiotta jääviin samankaltaisuuksiin aineistossa osoittautui erityisen hedelmälliseksi. Se, mikä ensin ei osoittanut merkkejä muuttujien välisistä yhteyksistä ja ryhmien välisistä eroista, osoittautuikin lähemmin tarkasteltuna mielenkiintoiseksi ilmiöksi. Tutkielman tapa lähteä liikkeelle kategorioista ja binäärisyydestä osoittautuikin teoreettista pohdintaa edistäväksi välineeksi, joka voi toimia myös kategorioiden ja binäärisyyden purkamiseksi. Tällainen asemoituminen voi jatkossakin osoittautua hyödylliseksi käytetyistä menetelmistä huolimatta.

7.3. Performatiivisuudesta perhepolitiikkaan

Mitä tämä kaikki sitten tarkoittaa perhepolitiikalle? Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden perhepolitiikan tarkoituksena on ollut isien itsenäisten hoivakäytäntöjen yleistyminen, tasaisempi työnjako sukupuolten välillä ja siten isien itsenäisten perhevapaiden suurempi käyttö (Kellokumpu 2007; Saarikallio-Torp & Haataja 2015, 83–88). Lakisääteisten isille korvamerkittyjen vapaiden, jotka perhe menettää niiden jäädessä käyttämättä on toistuvasti todettu olevan toimiva tapa lisätä miesten osallisuutta lasten hoivaan (Haas & Roostgaard 2011; Duvander & Johansson 2012; Saarikallio-Torp & Haataja 2016; Karu & Tremblay 2018). Kannustamisen politiikka toimii käytännössä. Sitä on tarpeetonta kiistää ja sellaisen politiikan laajentaminen on kannatettavaa. Perhepolitiikan on kuitenkin pidettävä huoli siitä, että samalla kun se kohdistaa toimenpiteitään isiin, se tulee samalla tunnustaneeksi miehet omia identiteettejään tuottavina toimijoina eikä toimenpiteiden passiivisina kohteina. Onnistunut perhepolitiikka tuskin on sellaista, missä maskuliinisuus näyttäytyy lähinnä ylitettävänä esteenä miesten hoivakäytäntöjen toteutumiseksi. Jos hoivaavat maskuliinisuudet eivät tule synnynnäisesti tehtyä vaan ovat seurausta käytännöstä, tarvitaan politiikkaa, joka ottaa tämän performatiivisuuden vakavasti. Sellainen politiikka myös tunnustaa ne hoivaavat maskuliinisuudet, jotka syntyvät, kun miehet käyttävät perhevapaita pidempään ja itsenäisesti, niitä arjessaan neuvottelevien miesten ansioiksi.

Butlerin performatiivisuuden käsitteen poliittisuus piilee siinä, kuinka se tekee mahdolliseksi yhtä aikaa konventioita, mutta samalla myös muutosta. Butlerille politiikka on etupäässä häirintää, jota

hän nimittää myös *parodiaksi*. Tämä poliittisuus perustuu siihen tapaan, jolla sukupuolet ovat olemassa loputtoman toiston kautta. Useimmiten käsitteen kumouksellinen sisältö ymmärretäänkin juuri *toisin toistamisena*. Esimerkiksi feminiinisuuden ja maskuliinisuuden piirteiden yhdistäminen samassa yksilössä on osoitus tällaisesta sääntöjä rikkovasta poliittisuudesta. (Butler 2006, 230–231, 246–247; Roman-Lagerspetz 2008, 18; Rossi 2017b, 90; Roman-Lagerspetz 2018.) Tällaisia performatiivisesti tuotettuja asioita kuten sukupuolta ja isyyttä ei yksinkertaisesti voida poliittisin päätöksin muuttaa toiseksi (Butler 1993; Roman-Lagerspetz 2008, 165). Performatiivisuuden vakavasti ottava perhepolitiikka tuskin pyrkiikään luomaan uusia sääntöjä, vaan kannustaa laajamittaiseen häirintään. Sen tavoitteena tulee olla mahdollistaa sellaisten sukupuolen ja hoivan käytäntöjen luominen, jotka ihmiset voivat mieltää omikseen.

Samalla tavalla kuin Butler kuvittelee tulevaisuutta, jossa sukupuolet voivat moninaistua tehden niistä ”kokonaan ja täysin *uskomattomia*” (Butler 2006, 236), performatiivinen perhepolitiikka peräänkuuluttaa kykyä sietää moninaisia tapoja järjestää esimerkiksi työnjakoa perheissä. Sen pyrkimyksenä tulee olla niiden neuvottelun mahdollisuuksien laajentaminen, joissa isyys ja mieheys performatiivisesti tapahtuvat. Keskeisenä osana siihen kuuluu myös pyrkimys parantaa ja laajentaa perheiden mahdollisuuksia neuvotella hoivakäytännöistään. Tällä tavoin se on avoin myös joustavuudelle.

Joustavuudelle avoimen performatiivisen perhepolitiikan ja perhepoliittisessa keskustelussa ylläpidetyn perheiden valinnanvapauden ajatuksen välille ei kuitenkaan tule vetää yhtäläisyysmerkkiä. Perhepoliittisessa keskustelussa valinnanvapaus on vakiintunut tarkoittamaan harjoitettua politiikkaa, jossa perheiden esitetään voivan vapaasti valita perheiden työnjakoa koskevat käytännöt. Tällaisen politiikan myötä sukupuolittuneen työnjaon on kuitenkin lähinnä nähty vahvistuvan. (Salmi & Närvi 2017, 34.) Lähinnä keskusta-oikeistolaisten puolueiden kannattama valinnanvapauden ajatus toimiikin vastoin butlerilaista performatiivisuuden käsitettä. Käsitteen esitelleen teoksen ilmestyessä, sitä tulkittiin sensaatiomaisesti juuri tällä tavoin, mutta se ei ole Butlerin tarkoitus. Ihmiset eivät ole vapaita valitsemaan identiteettejään. Ajatus vapaasta yksilöstä ja niin myös valinnanvapaudesta on itsessään, kuten sukupuolikin, historiallinen konstruktio. Niinpä performatiivinen perhepolitiikka ottaa joustavuuden mahdollisuuksien laajentamisen rinnalla huomioon nämä sosiaalis-historialliset seikat, kuten sukupuolittuneen työnjaon. (Roman-Lagerspetz 2008, 162.)

Mistä tällaista performatiivista perhepolitiikkaa sitten tulisi etsiä? Perinteisesti Suomi on ottanut mallia muista pohjoismaista. Ehkä performatiivistakin perhepolitiikkaa tulisi siis etsiä tältä suunnalta. Perhevapaiden joustavuutta on aiemmassa tutkimuksessa pidetty yhtenä edellytyksenä miesten laajemmalle perhevapaiden käytölle. Joustavuuden suhteen Suomi on ainakin ennen elokuussa 2022 voimaan tullutta perhevapaamallia jäänyt kuitenkin vertailuissa jälkeen muista pohjoismaista. Suomessa perheillä on vähiten mahdollisuuksia pitää perhevapaita osa-aikaisesti tai jaksottaa vapaiden käyttöä, jotka ovat kaksi pääasiallista tapaa, joilla joustavuutta on tuotu osaksi perhevapaajärjestelmiä. Sen sijaan esimerkiksi Norjassa joustavuus on perhepolitiikassa ollut keskeinen periaate. Siellä isien mahdollisuuksia yhdistää työtä ja perhettä on pidetty tavoiteltavana tapana laajentaa isien osallistumista lastensa hoivaan. (Duvander & Lammi-Taskula 2011; Haas & Roostgaard 2011; Brandth & Kvande 2016, 277.)

Perhevapaajaksojen jaksottaminen, joka mahdollistaisi perhevapaiden joustavan käytön, on ollut Suomessa vähäistä, ainakin ennen elokuussa 2022 voimaantullutta perhevapaauudistusta. Viimeisimmän perhevapaauudistuksen jälkeenkin vanhempainvapaan käyttö on mahdollista enintään neljässä osassa (Laki työsopimuslain muuttamisesta 32/2022). Lisäksi aika jona neuvottelua perheen sisällä perhevapaiden käytöstä voi käydä, on suomessa verrattain lyhyt. Perhevapaat tulee Suomessa hyödyntää ennen kuin lapsi täyttää kaksi vuotta. (Eydal ym. 2015, 173.) Jaksottamisen lisäksi neuvottelua voisi olla mahdollista tukea kiintiöillä, jollaisia esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on ehdottanut niin kutsutussa 6+6+6-mallissa. Tällaisen perhevapaan järjestämisen tavan vahvuudet tulevat esiin kummankin vanhemman yhtäläisenä oikeutena vapaaseen. Tämän lisäksi vapaasta neuvottelu on mahdollistettu kiintiöllä, josta kumpikin vanhempi voi käyttää vapaata vanhempien keskenään parhaaksi katsomilla tavoilla. Lisäksi kolmannesta kiintiöstä vapaita voi siirtää muulle lapsesta huolehtivalle henkilölle kuten isovanhemmalle. (Salmi & Lammi-Taskula 2010).

Pohjoismaista Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa kiintiöt ovat vanhempien kesken samanmittaisia, mutta vain Islannissa perhevapaa koostuu edellä kuvatulla tavalla kolmesta yhtä pitkstä kiintiöstä. (Eydal ym. 2015, 169–171; Hakovirta ym. 2015, 85). Tällaisen perhevapaan järjestämisen etuna on, että kummallekin vanhemmalle on turvattu riittävän pitkä perhevapaa eikä suurin osa vapaasta ole vapaasti neuvoteltavissa. Vapaasti neuvoteltavista vapaista kuten nykyisestä vanhempainvapaasta, äidit tapaavatkin käyttää selvästi suurimman osan (Salmi ym. 2009; Lammi-Taskula ym. 2017).

Vuoden 2022 perhevapaaudistuskaan ei käytännössä ratkaise tätä ongelmaa. Vapaasti jaettavaa vapaata on uudessa vanhempainvapaaajärjestelmässä yhteensä 126 arkipäivää. Molemmille vanhemmille taas on säädetty oma 97 arkipäivän mittainen vanhempainraha, joka ei ole siirrettävissä toiselle vanhemmalle. Vapaasti siirrettävät vapaat muodostavat siis käytännössä suurimman yksittäisen osan kaikesta käytettävissä olevasta vapaasta. Positiivisena puolena on kuitenkin, että vapaasti jaettava 126 arkipäivän mittainen vapaa ei uudistuksessa ole yksi yhteinen kiintiö, jonka käytöstä vanhemmat neuvottelevat. Sen sijaan se on lähtökohtaisesti jaettu vanhempien kesken tasan ja erikseen siirrettävä toiselle vanhemmalle,

Vaikuttaa, että perhevapaaudistuksen jälkeenkin joustavuutta perhevapaaajärjestelmässä olisi varaa lisätä ainakin mitä tulee perheiden mahdollisuuksiin käyttää vapaita parhaaksi katsomissaan osissa. Joustavuus ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteinen asia mitä tulee perhevapaisiin ja etenkin niiden osa-aikaiseen käyttöön. Osassa tutkimusta osa-aikaisuuden on paikoin huomattu kannustavan miehiä perinteisiin maskuliinisiin tehtäviin. Osa-aikaisuuden oletuksena säilyvät isien saatavilla olo työhön ja äitien vastaava saatavilla olo lasten hoitoon. Niinpä osa-aikaisuuden myötä miesten on hankala paeta kulttuurisesti idealisoitua ajatusta palkkatyön kautta perhettään elättävästä miehestä. (Brandth & Kvande 2016).

Joustavuuden tukeminen, silloin kun sen oletetaan tarkoittavan kykyä sovittaa yhteen työtä ja perhe-elämää osa-aikaisuuden kautta, ei nykyisellään vaikuta olevan välttämättä yhteensopiva performatiivisen perhepolitiikan kanssa. Perhevapaan joustavuus sen käytön jaksottamisen mahdollisuuksia lisäämällä, lähtee liikkeelle perheen sisäisistä neuvotteluista ja pyrkii siten luomaan mahdollisuuksia isien hoivalle. Osa-aikaisuuden suhteen neuvotteluita käydään sen sijaan työnantajan kanssa. Tarkoituksena on tällöin enemmän isien työnteon mahdollisuuksien lisääminen perheestä ja lapsista huolimatta. Jotta osa-aikaisuudesta voidaan puhua performatiivisuuden kanssa samassa lauseessa, on miesten moninaisia identiteettejä tuettava työpaikoilla (Ewald, Gilbert & Huppertz 2020) tavoilla, joilla miehet voivat tulla työnantajan sijasta myös ja ensisijaisesti perheensä sekä lastensa käytettäviksi. Osa-aikaisuuden ongelma vaikuttaa nousevan miesten hoivatyön näkymättömyydestä työpaikoilla sekä laajemmin yhteiskunnassa. Performatiivisen perhepolitiikan tavoitteena tulee olla ennen kaikkea näiden häiritsevien ja toisin toistavien identiteettien mahdollistaminen. Miehillä onkin tehtävä mahdolliseksi perustella perhevapaan käyttöä uusilla ja yhä moninaisemmilla tavoilla.

Performatiivisuuden vakavasti ottava perhepolitiikka kutsuukin tekemään miesten hoivatyöstä yhteiskunnallisesti näkyvämpää ja tunnustaa sen yhteiskunnallisena muutosvoimana. Kuten naisten, myös miesten hoivatyön näkymättömyys on osa samaa sukupuolijärjestelmää, joka toimii pääoman vallan ja vallitsevan sukupuolijärjestyksen legitimoimiseksi (Mäkinen 2021, 71–72). Miesten hoivatyöstä puhuttaessa on jatkettava puhumista niistä valtasuhteista, jotka sukupuolten välillä vallitsevat, mutta eivät rajoitu näihin, vaan koskettavat myös luokkasuhteita, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, ikää, vammaisuutta sekä etnisiä ryhmiä. Vanha radikaalifeministien iskulause ”henkilökohtainen on poliittista”, kääntyy miesten tekemän hoivatyön merkityksen korostamiseksi. Se, että miehet hoitavat lapsiaan kotona, on merkittävä valtarakenteisiin kohdistuva hyökkäys (Morrell & Jewkes 2011; Hanlon 2012, 209; Elliot 2016, 254). Miesten toimiessa näin, myös maskuliinisuus ja miehisuus voisi Leena-Maija Rossin (2017) sanoin olla ”edistyksellinen poliittinen identiteetti” (mt. 22–23).

LÄHTEET

- Aalto, I. (2004) Perinteisestä uuteen? Isyyden muutoskertomusta purkamassa. Teoksessa. Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Isäkirja. Tampere: Vastapaino 2004, s. 65–87.
- Aho, T., Nieminen, J. & Salo, A. (2021) Johdanto. Teoksessa Aho, T., Nieminen, J. & Salo, A. (toim.) Miestutkimuksen metodologiaa. Tampere: Vastapaino 2021, s. 7–30.
- Bach, A. (2019) The ambiguous construction of nondominant masculinity configuring the "new" man through narratives of choice, involved fatherhood and gender equality. *Men and masculinities* 22:(2), s. 338–359.
- Barclay, L. & Lupton, D. (1999) The experiences of new fatherhood: a socio-cultural analysis. *Journal of advanced nursing* 29:(4), s. 1013–1020.
- Beasley, C. (2008) Rethinking hegemonic masculinity in a globalizing world. *Men and masculinities* 11:(1), s. 86–103.
- Beasley, C. (2012) Problematizing contemporary men/masculinities theorizing: the contribution of Raewyn Connell and conceptual terminological tensions today. *The British journal of sociology* 63:(4), s. 747–765.
- Beglaubter, J. (2017) Balancing the scales: Negotiating father's parental leave use. *The canadian review of sociology* 54:(4), s. 476–496.
- Beglaubter, J. (2021) "I feel like it's a little bit of a badge of honor": Fathers' Leave-taking and the development of caring masculinities. *Men and masculinities* 24:(1), s. 3–22.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2016) Fathers and flexible parental leave. *Work, employment and society* 30:(2), s. 275–290.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2018) Masculinity and fathering alone during parental leave. *Men and masculinities* 21:(1), s. 72–90.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2019) Workplace support of fathers parental leave use in Norway. *Community, work and family* 22:(1), s. 43–57.
- Butler, J. (1993) Bodies that matter: on the discursive limits of "sex". New York: Routledge 1993.
- Butler, J. (2004) Undoing gender. New York: Routledge 2004.
- Butler, J. (2006) Hankala sukupuoli: feminismi ja identiteetin kumous. Suomentanut Pulkkinen, T. & Rossi, L. Helsinki: Gaudeamus 2006. Englannin kielinen alkuteos 1990.
- Cannito, M. (2020) Beyond "traditional" and "new": An attempt of redefinition of contemporary fatherhoods through discursive practices and practices of care. *Men and masculinities* 23:(3–4), s.661–679.
- CHILDCARE-hanke. Privacy notice for survey questionnaire addressed to guardians of four-year old children. Verkkosivu. Viitattu 28.12.2022.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/childcare/tietoa-hankkeesta/privacy_notice_for_survey_6-6-2019.pdf

CHILDCARE-hanke. Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste. Henkilötietolaki (523/1999) 10 § ja 14 §. Verkkosivu. Viitattu. 28.12.2022.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/childcare/tietoa-hankkeesta/tieteellisen_tutkimuksen_rekisteriseloste_10052016.pdf

Christensen, A. & Jensen, S. (2014) Combining hegemonic masculinity and intersectionality. *Norma: International journal of masculinity studies* 9:(1), s. 60–75.

Christensen, A. & Jensen, S. (2020) Intersectionality. Teoksessa. Gottzén, L., Mellström, U. & Shefer, T. (toim.) Routledge international handbook of masculinity studies. Lontoo: Routledge 2020, s. 82–91.

Connell, R. W. & Messerschmidt, J. (2005) Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society* 2005:(6), s. 829–859.

Connell, R.W. (2000) The men and the boys. Cambridge: Polity Press 2005.

Connell, R.W. (2005) Masculinities. 2. painos. Cambridge: Polity Press 2005.

Dermott, E. (2008) Intimate Fatherhood. New York: Routledge 2008.

Donaldson, M. (1993) What is Hegemonic Masculinity. *Theory and Society* 22:(5), s. 643–657.

Duvander, A. & Johansson, M. (2012) What are the effects of reforms promoting fathers' parental leave use? *Journal of European social policy* 22:(3), s. 319–330.

Duvander, A. & Lammi-Taskula, J. (2011) Parental leave. Teoksessa. Gislason, I. & Eydal, G. (toim.) Parental leave, childcare and gender equality in the Nordic countries. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto 2011, s. 31–61.

Duvander, A., Mussino, E & Tervola, J. (2021) Similar negotiations over childcare? A comparative study of fathers' leave use in Finland and Sweden. *Societies* 11:(3), s. 67–83.

Eerola, P. & Huttunen, J. (2011) Metanarrative of the "new father" and narratives of young Finnish first-time fathers. *Fathering* 9:(3), s. 211–231.

Eerola, P. & Mykkänen, J. (2015) Paternal masculinities in early fatherhood: Dominant and counter-narratives by Finnish first-time fathers. *Journal of family issues* 36:(12), s. 1674–1701.

Eerola, P. (2015) Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana. Katsaus suomalaisten miesten isyyskertomuksiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 2015:(4), s. 414–419.

Eerola, P., Lammi-Taskula, J., O'Brien, M., Hietämäki, J. & Räikkönen, E. (2019) Fathers' Leave Take-Up in Finland: Motivations and Barriers in a Complex Nordic Leave Scheme. *SAGE Open* 9 (4), s. 1–14.

Elliot, K. (2016) Caring masculinities: theorizing an emerging concept. *Men and masculinities* 19:(3), s. 240–259.

- Eräsaari, L. (2010) Miksi hyvinvointivaltio on tärkeä naisille. Teoksessa. Juvonen, T., Rossi, L. & Saresma, T. (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino 2010, s. 210 – 222.
- Esping-Andersen, G. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press 1990.
- Esping-Andersen, G. (2009) *The incomplete revolution*. Cambridge: Polity press 2009.
- Ewald, A., Gilbert, E. & Huppertz, K. (2020) Fathering and flexible working arrangements: A systematic interdisciplinary review. *Journal of family theory & review* 12:(1), s. 27–40.
- Eydal, G., Gislason, I., Rostgaard, T., Brandth, B., Duvander, A. & Lammi-Taskula, J. (2015) Trends in parental leave in the Nordic countries: has the forward march of gender equality halted? *Community, work & family* 18:(2), 167–181.
- Farstad, G. & Stefansen, K. (2015) Involved fatherhood in the Nordic context: dominant narratives, divergent approaches. *Journal for masculinity studies* 10:(1), s. 55–70.
- Felski, R. (2000) *Doing time: feminist theory and postmodern culture*. New York: New York university press 2000.
- Field, A. (2018) *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. Lontoo: Sage publications 2018.
- Friedman, S. (2015) Still a "stalled revolution"? Work/family experiences, hegemonic masculinity, and moving towards gender equality. *Sociology compass* 9:(2), s. 140–155.
- Goertz, G. & Mahoney, J. (2012) *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences*. Princeton: Princeton University Press 2012.
- Gregory, A. & Milner, S. (2011) What is "new" about fatherhood?: The social construction of fatherhood in france and the UK. *Men and masculinities* 14:(5), s. 588–606.
- Haas, L. & Roostgaard, T. (2011) Fathers' right to paid parental leave in the Nordic countries: consequences for the gendered division of leave. *Community, work and family* 14:(2), s. 177–195.
- Haataja, A. (2016) Pieniä ja suuria reformeja pienten lasten perheille suunnatuissa perhevapaissa- ja etuuksissa. Teoksessa. Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela 2016, s. 36–79.
- Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. (2016) *Lapsiperheet 2000-luvulla*. Teoksessa. Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela 2016, s. 8–26.
- Hakovirta, M., Haataja, A., Eydal, G. & Roostgard, T. (2015) Father's rights to Family Cash Benefits in Nordic Countries. Teoksessa. Eydal, G. & Roostgard, T. (toim.) *Fatherhood in the Nordic Welfare States*. Bristol: Policy Press 2015, s. 79–99.
- Hanlon, N. (2012) *Masculinities, care and equality: identity and nurture in men's lives*. Lontoo: Palgrave Macmillan 2012.

Hietämäki, J., Kuusiholma, J., Räikkönen, E., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Repo, K., Karila, K., Hautala, P., Kuukka, A., Paananen, M., Ruutiainen, V. & Eerola, P. (2017) Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä – CHILDCARE –kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Helsinki: THL 2017.

Hietämäki, J., Lammi-Taskula, J., Närvi, J., Alasuutari, M., Kuusiholma, J., Ruutiainen, V., Räikkönen, E., Sulkanen, M., Eerola, P., Fjällström, S., Karila, K., Kivimäki, M., Paananen, M. & Repo, K. (2019a) Varhaiskasvatuskysely 2019 [sähköinen tietoaaineisto]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2019. Linkki aineistoon: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3578>

Hietämäki, J., Lammi-Taskula, J., Närvi, J., Alasuutari, M., Kuusiholma, J., Ruutiainen, V., Räikkönen, E., Sulkanen, M., Eerola, P., Fjällström, S., Karila, K., Kivimäki, M., Paananen, M. & Repo, K. (2019b) Varhaiskasvatuskyselyn 2019 kyselylomake. Verkkosivu. Viitattu 21.4.2023. https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3578/PIP/quF3578_fin.pdf

Hochschild, A., Machung, A. kanssa. (1990) The second Shift: working parents and the revolution at home. Lontoo: Piatkus 1990.

Hunter, S., Riggs, D. & Augostinous, M. (2017) Hegemonic masculinity versus a caring masculinity: Implications for understanding primary caregiving fathers. *Social and personality psychology compass* 11:(3), artikkeli 2.

Huttunen, J. (2014) Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa. Eerola, P. & Mykkänen, J. (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus 2014, s. 178–196.

Hyvönen, H. (2020) Poststrukturalismi ja hegemoninen maskuliinisuus – hankala yhtälö kriittisen miestutkimuksen kentällä? *Sukupuolentutkimus* 2020:(2), s. 46–53.

Jentsch, B. & Schier, M. (2019) Doing family in the age of involved fatherhood: father's accounts of everyday life in a German context. *Families, relationships and societies* 8:(1), s. 73–88.

Johansson, T. & Andreasson, J. (2017) Fatherhood in transition: masculinity, identity and everyday life. Lontoo: Palgrave Macmillan 2017.

Jokinen, E. (2005) Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus 2005.

Jokivuori, P. & Hietala, R. (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY 2007.

Karu, M. & Tremblay, D. (2018) Fathers on parental leave: an analysis of rights and take-up in 29 countries. *Community, work and family* 21:(3), s. 344–362.

Kekäle, J. & Eerola, P. (2014) Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa Eerola & Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus 2014, s. 19–31.

Kela (2022a) Vanhempainpäivärahat. Verkkosivu. Viitattu 5.12.2022. <https://www.kela.fi/vanhempainpaivarahat>

Kela (2022b) Kotihoidon tuki. Verkkosivu. Viitattu 5.12.2022. <https://www.kela.fi/kotihoidontuki>

- Kela (2022c) Vanhempainpäivärahojen määrä. Verkkosivu. Viitattu 5.12.2022. <https://www.kela.fi/vanhempainpaivarahat-maara-ja-maksaminen>
- Kela (2022d) Vanhempainpäivärahat kun laskettu aika on 4.9.2022 tai sen jälkeen. Verkkosivu. Viitattu 5.12.2022. <https://www.kela.fi/vanhempainpaivarahat-4-9-2022-jalkeen>
- Kela (2022e) Isyysraha. Verkkosivu. Viitattu 8.12.2022. <https://www.kela.fi/isyysraha>
- Kellokumpu, J. (2007) Perhevapaiden kehitys 1990–2005: isillä päärooli uudistuksissa, sivurooli käyttäjinä. Palkansaajien tutkimuslaitoksen raportteja 10. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos 2007.
- Keskinen, S. (2021) Kelan lapsiperhe-etuus tilasto 2020. Helsinki: Kela 2021.
- Kvande, E. & Brandth, B. (2020) Designing parental leave for fathers – promoting gender equality in working life. *International journal of sociology and social policy* 40:(5/6), s. 465–477.
- Laki työsopimuslain muuttamisesta 32/2022. Annettu Helsingissä 14.1.2022. Verkkosivu. Viitattu 30.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220032#Pidm45053757404464>
- Lammi-Taskula, J. & Salmi M. (2014) Isät, työ ja perhe. Teoksessa Mykkänen J. & Eerola P. (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 75–90.
- Lammi-Taskula, J. (2004) Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Isäkirja. Tampere: Vastapaino, s. 167–192.
- Lammi-Taskula, J., Salmi, M. & Närvi, J. (2017) Isien perhevapaat. Teoksessa Salmi, M. & Närvi, J. (toim.) Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Helsinki: THL 2017, s. 105 – 134.
- Lee, J., Lee, S. & Liu, W. (2018) Caring is masculine: Stay-at-home fathers and masculine identity. *Psychology of men & masculinity* 19:(1), s. 47–58.
- Leira, A. (1992) Welfare states and working mothers. Cambridge: Cambridge university press 1992.
- Leira, A. (2002) Working Parents and the Welfare State: family change and policy reform in Scandinavia. New York: Cambridge University Press 2002.
- Lewington, L., Lee, J. & Sebar, B. (2021) “I’m not just a babysitter”: Masculinity and men’s experiences of first-time fatherhood. *Men and masculinities* 24:(4), s. 571–589.
- Lewis, J. (1998) Gender and the Development of Welfare Regimes. Teoksessa O’Connor, J. & Olsen, G. (toim.) Power resource theory and the welfare state: A critical approach. Toronto: University of Toronto Press 1998, s. 229–249.
- Liao, T. (1994) Interpreting Probability Models. Logit, Probit and Other Generalized Linear Models. Lontoo: Sage 1994.
- Maskalan, A. (2016) In the Name of the Father: A Discussion on (New) Fatherhood, Its Assumptions and Obstacles. *Revija za Socijalnu Politiku* 23:(3), s. 383–398.

- Messerschmidt, J. (2012) Engendering gendered knowledge: assessing the academic appropriation of hegemonic masculinity. *Men and masculinities* 15:(1), s. 56–76.
- Metsämuuronen, J. (2003) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp 2003.
- Miettinen, A. & Saarikallio-Torp, M. (2020) Isälle kiintiöidyn vanhempainvapaan käyttö ja sen taustatekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 85:(4), s. 345–357.
- Miettinen, A. (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. *Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja E32/2008*. Helsinki: Väestöliitto 2008.
- Miller, T. (2011) Falling back into gender? Men's narratives and practices around first-time fatherhood. *Sociology* 45:(6), s. 1094–1109.
- Morrell, R. & Jewkes R. (2011) Carework and caring: a path to gender equitable practices among men in South Africa? *International journal for equality in health* 10:(1), artikkeli 17.
- Mäkinen, K. (2021) Nappikauppaa ja harrastushommia: digitaalinen kotiäiti ja näkymätön työ. *Kulttuurintutkimus* 38:(2–3), s. 68–81.
- Nummenmaa, L. (2009) Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi 2009.
- Närvi, J. & Salmi, M. (2019) Quite an encumbrance? Work related obstacles of Finnish fathers' take-up of parental leave. *Community, work and family* 22:(1), s. 23–42.
- Närvi, J. (2014) Äidit kotona ja työssä – perhevapaavalinnat, työtilanteet ja hoivaihanteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79:(5), s. 543–552.
- Närvi, J. (2018) Isä hoitaa- vai hoitaako? Väestökyselyn ja haastattelujen tuloksia isien perhevapaiden käytöstä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 1/2018. Helsinki: THL 2018.
- Petts, R., Shafer, K. & Essig, L. (2018) Does adherence to masculine norms shape fathering behavior? *Journal of marriage and family* 80:(3), s. 704–720.
- Pösö, R. (2022) Kelan lapsiperhe-etuus tilasto 2021. Helsinki: Kela 2022.
- Raunio, K. (1999) Positivismi ja ihmistiede: sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Helsinki: Gaudeamus 1999.
- Ray, R., Gornick, J. & Schmitt, J. (2010) Who cares? Assessing generosity and gender equality in parental leave policy designs in 21 countries. *Journal of European Social Policy* 20:(3), s. 196–216.
- Rehel, E. (2014) When dad stays home too: paternity leave, gender and parenting. *Gender & Society* 28:(1).
- Rindfleisch, A., Malter, A., Ganesan, S. & Moorman, C. (2008) Cross-Sectional versus Longitudinal Survey Research: Concepts, Findings, and Guidelines. *Journal of Marketing Research* 45:(3), s. 261–279.

- Roman-Lagerspetz, S. (2008) Judith Butler: Performatiivisuuden politiikka. Teoksessa. Lindroos, K. & Soininen, S. (toim.) *Politiikan nykyteoreetikkoja*. Helsinki: Gaudeamus 2008, s. 162–185.
- Roman-Lagerspetz, S. (2018) Hankalan sukupuolisuuden teoreetikko. Verkkosivu. Viitattu 16.2.2023. <https://politiikasta.fi/hankalan-sukupuolisuuden-teoreetikko/>
- Roostgaard, T & Ejrnaes, A. (2021) How different parental leave schemes create different take-up patterns: Denmark in Nordic comparison. *Social inclusion* 9:(2), s. 313–324.
- Rossi, L. (2008) Hankalasta asiasta epäpuhtaasti. *SQS-lehti* 3:(1), s. 42–47.
- Rossi, L. (2017a) Muuttuva sukupuoli: seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa. Helsinki: Gaudeamus 2017.
- Rossi, L. (2017b) Performatiivisuus ja sukupuolentutkimuksen kumous. *Niin & näin* 2017:(2), s. 89–93.
- Saarikallio-Torp, M. & Haataja, A. (2016) Isien perhevapaiden käyttö on yleistynyt. Ketkä isistä vapaita käyttävät ja ketkä eivät? Teoksessa. Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela 2016, s. 80–115.
- Saarikallio-Torp, M. & Miettinen, A. (2021) Family leaves for fathers: Non-users as a test for parental leave reforms. *Journal of European Social Policy* 31:(2), s. 161–174.
- Sainsbury, D. (1994) Women's and Men's Social Rights: Gendering Dimensions of Welfare States. Teoksessa Sainsbury, D. (toim.) *Gendering Welfare States*. Lontoo: Sage Publications 1994, s. 118 – 131.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (2010) 6+6+6 –malli vanhempainvapaan uudistamiseksi. THL: Päätösten tueksi 1/2010. Helsinki: THL 2010.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (2014) Policy goals and obstacles for fathers' parental leave in Finland. Teoksessa. Eydal & Roostgard (toim.) *Fatherhood in the Nordic welfare states: comparing care policies and practice*. Bristol: Policy press 2014, s. 303–324.
- Salmi, M. & Närvi, J. (2017) Johdanto. Teoksessa. Salmi, M. & Närvi, J. (toim.) *Perhevapaat, taluskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Helsinki: THL 2017, s. 36–63.
- Salmi, M. (2004) Puhelin, mummo vai joustava työaika: kodin ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes 2004.
- Salmi, M. (2017) Perhevapaakeskustelu etenee: kotihoidon tuesta lastenhoidon järjestelmän uudistamiseen. Teoksessa. Salmi, M. & Närvi, J. (toim.) *Perhevapaat, taluskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Helsinki: THL 2017, s. 229–253.
- Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Närvi, J. (2009) *Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö 2009.

Scambor, E., Bergmann, N., Wojnicka, K., Belghiti-Mahut, S., Hearn, J., Holter, Ø.G., Gärtner, M., Hrženjak, M. Scambor, C. & White, A. (2014) Men and gender equality: European insights. *Men and masculinities* 17:(5), s. 522–577.

Sulkanen, M., Närvi, J., Kuusiholma, J., Lammi-Taskula, J., Räikkönen, E. & Alasuutari, M. (2020). Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 28/2020. Helsinki 2020.

Suwada, K. (2015) Being a traditional dad or being more like a mum? Clashing models of fatherhood according to Swedish and Polish fathers. *Journal of comparative family studies* 46:(4), s. 467–481.

Tilastokeskus (2015) Tilastokeskuksen käsikirjoja 28. Kunnat ja kuntapohjaiset aluejaot 2015.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.

Valli, R. (2001) Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus 2001.

Waling, A. (2019) Rethinking masculinity studies: Feminism, masculinity, and poststructural accounts of agency and emotional reflexivity. *Journal of men's studies* 27:(1), s. 89–107.

Wall, G. & Arnold, S. (2007) How involved is involved fathering?: An exploration of the contemporary culture of fatherhood. *Gender & Society* 21:(4), s. 508–527.

Ylikännö, M., Pääkkönen, H. & Hakovirta, M. (2015) Time us of Finnish fathers – do institutions matter? Teoksessa. Eydal, G. & Roostgaard, T. (toim.) *Fatherhood in the Nordic welfare states: comparing care policies and practice*. Bristol: Policy press 2015, s. 103–119.